

ISSN 2449-7320

CONSILIUM SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ

Nº 9(28) 2017

European Cooperation

**Scientific Approaches and
Applied Technologies**

WSPÓŁPRACA EUROPEJSKA

**Podejście Naukowe &
Zastosowane Technologie**

Warszawa 2017

RADA NAUKOWA

Przewodniczący Rady Naukowej:

Dr hab. (Ekonomia) **OLEKSANDR MELNYCHENKO**, Warszawa, Polska

Członkowie Rady Naukowej:

Dr (Inżynieria) **BESTOUN S. AHMED**, Erbil, Kurdistan, Irak

Dr (Inżynieria) **SALAWU ABDULRAHMAN ASIPITA**, Minna, Niger State, Nigeria

Dr hab. (Inżynieria), Prof. **ARTUR BARTOSIK**, Kielce, Polska

Dr hab. (Ekonomia), Prof. **LINO BRIGUGLIO**, Msida, Malta

Dr hab. (Ekonomia) **MAREK CHRZANOWSKI**, Warszawa, Polska

Dr hab. (Prawo) **OLEKSANDR DOWGAN**, Kijów, Ukraina

Dr hab. (Nauki polityczne), Prof. **ERNANDO FILGUEIRAS**, Belo Horizonte, Brazylia

Dr hab. (Nauki rolnicze), Prof. **VASYL FILON**, Charków, Ukraina

Dr (Ekonomia), Prof. **TSVETELINA**

ALEXANDROVA GANKOVA-IVANOVA, Sofia, Bułgaria

Dr (Ekonomia), Prof. **SHALVA GOGIASHVILI**, Tbilisi, Gruzja

Dr hab. (Ekonomia), Prof. **TETYANA KALNA-DUBINYUK**, Kijów, Ukraina

Dr (Inżynieria) **ROMAN KUBRIN**, Dübendorf, Szwajcaria

Dr (Ekonomia) **OLEKSII KVILINSKYI**, Poznań, Polska

Dr hab. (Ekonomia), Dr. h.c. mult., Prof.

FRANZ PETER LANG, Braunschweig, Niemcy

Dr hab. (Inżynieria), Prof. **KAZIMIERZ LEJDA**, Rzeszów, Polska

Dr hab. (Ekonomia), Prof. **IRENA MAČERINSKIENĖ**, Wilno, Litwa

Dr (Ekonomia), Prof. **ALEXANDER MASHARSKY**, Ryga, Łotwa

Dr hab. (Politologia), Prof. ndzw. **DONAT JERZY MIERZEJEWSKI**, Piła, Polska

Dr (Ekonomia) **RADOSŁAW MIŚKIEWICZ**, Łaziska Górne, Polska

Dr hab. (Ekonomia), Prof. **BORYS SAMORODOV**, Charków, Ukraina

Dr hab. (Inżynieria), Prof. **VADYM SAMORODOV**, Charków, Ukraina

Dr (Prawo) **TOMASZ SCHEFFLER**, Wrocław, Polska

Dr (Prawo) **OLEKSANDR SHAMARA**, Kijów, Ukraina

Dr (Ekonomia) **FRANKLIN SIMTOWE**, Nairobi, Kenia

Dr hab. (Ekonomia), Prof. **LAKHWINDER SINGH**, Patiala, Indie

Dr (Inżynieria) **ANDREY VOVK**, Magdeburg, Niemcy

Dr hab. (Ekonomia), **NADIYA YURKIV**, Kijów, Ukraina

Dr hab. (Inżynieria), Prof. **DMYTRO ZUBOV**, Ohrid, Republika Macedonii

Wydawca:

CONSILIUM SPÓŁKA Z
OGRANICZONĄ
ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ

WSPÓŁPRACA EUROPEJSKA

NR 9(28) 2017

Czasopismo jest zarejestrowane w Sądzie
Okręgowym w Warszawie za numerem
19258

ISSN (PRINT) 2449-7320

Czasopismo naukowe WSPÓŁPRACA
EUROPEJSKA jest umieszczone i
indeksowane w bazach danych
naukometrycznych:

- ERIH PLUS
- Biblioteka Narodowa w Polsce
- Polska Bibliografia Naukowa (PBN)
- Index Copernicus
- Citefactor
- International Institute of Organized Research (I2OR)
- Google Scholar (GS)

Adres strony internetowej:

www.we.clmconsulting.pl

www.clmconsulting.pl

www.facebook.com/clmcstg

Adres do korespondencji:

Redakcja Czasopisma naukowego

WSPÓŁPRACA EUROPEJSKA

Consilium Sp. z o.o.

ul. Marszałkowska 58

00-545 Warszawa, Polska

Redaktor naczelny –

Zbigniew Wąsik

redactor@clmconsulting.pl

Reklama w czasopiśmie:

office@clmconsulting.pl

SCIENTIFIC COUNCIL

Head of Scientific Council:

Dr. hab.-Econ. **OLEKSANDR MELNYCHENKO**,
Warsaw, Poland

Members of the Scientific Council:

Dr.-Ing. **BESTOUN S. AHMED**, Erbil, Kurdistan,
Iraq

Dr.-Ing. **SALAWU ABDULRAHMAN
ASIPITA**, Minna, Niger State, Nigeria

Dr. hab.-Ing., Prof. **ARTUR BARTOSIK**, Kielce,
Poland

Dr. hab.-Econ., Prof. **LINO BRIGUGLIO**,
Msida, Malta

Dr. hab.-Econ. **MAREK CHRZANOWSKI**,
Warsaw, Poland

Dr. hab.-Law **OLEKSANDR DOWGAN**, Kyiv,
Ukraine

Dr. hab.-Pol.Sci., Prof. **FERNANDO FILGUEIRAS**,
Belo Horizonte, Brazil

Dr. hab. (Agricultural Sciences), Prof. **VASYL
FILON**, Kharkiv, Ukraine

Dr.-Econ., Prof. **TSVETELINA ALEXANDROVA
GANKOVA-IVANOVA**, Sofia, Bulgaria

Dr.-Econ., Prof. **SHALVA GOGIASHVILI**, Tbilisi,
Georgia

Dr. hab.-Econ., Prof. **TETYANA KALNA-
DUBINYUK**, Kyiv, Ukraine

Dr.-Ing. **ROMAN KUBRIN**, Dübendorf, Switzerland

Dr.-Econ. **OLEKSII KVILINSKYI**, Poznan, Poland

Prof. Dr. habil. Dr. h.c. mult. **FRANZ PETER
LANG**, Braunschweig, Germany

Prof.dr hab.inż. **KAZIMIERZ LEJDA**, Rzeszow,
Poland

Dr. hab.-Econ., Prof. **IRENA MAČERINSKIENĖ**,
Vilnius, Lithuania

Dr.-Econ., prof. **ALEXANDER MASHARSKY**, Riga,
Latvia

Dr. hab.-Pol.Sci., Prof.ndzw. **DONAT JERZY
MIERZEJEWSKI**, Piła, Poland

Dr.-Econ. **RADOSŁAW MIŚKIEWICZ**, Łaziska
Górne, Poland

Dr. hab.-Econ., Prof. **BORYS SAMORODOV**,
Kharkiv, Ukraine

Dr. hab.-Ing, Prof. **VADYM SAMORODOV**,
Kharkiv, Ukraine

Dr.-Law **TOMASZ SCHEFFLER**, Wrocław, Poland

Dr.-Law **OLEKSANDR SHAMARA**, Kyiv, Ukraine

Dr.-Econ. **FRANKLIN SIMTOWE**, Nairobi, Kenya

Dr. hab.-Econ., Prof. **LAKHWINDER SINGH**,
Patiala, India

Dr.-Ing. **ANDREY VOVK**, Magdeburg, Germany

Dr. hab.-Econ., Honored Economist of

Ukraine **NADIYA YURKIV**, Kyiv, Ukraine

Dr. hab.-Ing., Prof. **DMYTRO ZUBOV**, Ohrid,
Republic of Macedonia

Publisher:

CONSILIUM LIMITED
LIABILITY COMPANY

EUROPEAN COOPERATION Vol. 9(28) 2017
Collection of scientific proceedings is
registered in District Court in Warsaw for
the number 19258

ISSN (PRINT) 2449-7320

Collection of scientific proceedings
EUROPEAN COOPERATION is included and
indexed in the international informational
and scientometric data bases:

- ERIH PLUS
- National Library of Poland
- Polish Scholarly Bibliography (PBN)
- Index Copernicus
- Citefactor
- International Institute of Organized
Research (I2OR)
- Google Scholar (GS)

Web on:

www.we.clmconsulting.pl

www.clmconsulting.pl

www.facebook.com/clmctstg

Address for correspondence:

Editorial team of Collection
EUROPEAN COOPERATION
Consilium LLC

Marszałkowska str. 58
00-545 Warsaw, Poland

Chief editor of the Collection –
Zbigniew Wąsik

redactor@clmconsulting.pl

Advertising in the collection:

office@clmconsulting.pl

SPIS TREŚCI

Jurysprudencja

- ПРО ВИЗНАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ ОБ'ЄКТОМ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ 9
Ruslan Volynets
(UKR)

Społeczno-humanitarne studia

- MODELING PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS IN PUBLIC RELATIONS UNDER THE CONDITIONS OF IMPLEMENTATION OF DISTANCE LEARNING SYSTEMS 16
Anastasiya Nurzhynska
(ENG)

Ekonomia, finanse, księgowość, audyt i analiza

- ROLE OF BLOCKCHAIN TECHNOLOGY IN ACCOUNTING AND AUDITING 27
Oleksandr Melnychenko, Roman Hartinger
(ENG)

- SOME COMMENTS ON ECONOMIC CHALLENGES FACING GERMANY AFTER THE ELECTIONS 35
Franz Peter Lang
(ENG)

- РОЗВИТОК ТЕОРІЇ І МЕТОДОЛОГІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В КОНТЕКСТІ НЕОІНСТИТУЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ (РЕЦЕНЗІЯ) 37
Sergiy Legenchuk
(UKR)

- РОЗВИТОК ТЕОРІЇ І МЕТОДОЛОГІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В КОНТЕКСТІ НЕОІНСТИТУЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ (РЕЦЕНЗІЯ) 39
Valentyn Shpak
(UKR)

- РОЗВИТОК ТЕОРІЇ І МЕТОДОЛОГІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В КОНТЕКСТІ НЕОІНСТИТУЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ (РЕЦЕНЗІЯ) 41
Oleksandr Melnychenko
(UKR)

- DIE ERFASSUNG DER FÜR DAS IMMATERIALGÜTERRECHT RELEVANTEN IMMATERIELLEN WIRTSCHAFTSGÜTER IN HANDELS- UND STEUERBILANZ – ÜBERBLICK UND JURISTISCHE KRITIK 43
Stefan Schnorr, Thomas Gergen
(DE)
-

INNOVATION-ORIENTED DEVELOPMENT STRATEGY OF ENTERPRISE INFORMATION-ANALYTICAL ACTIVITY (REVIEW) Kazimierz Pająk (ENG)	62
ВИБІР МОДЕЛІ ЗАЛЕЖНОСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ Iryna Varlamova, Nadiia Shmygol (UKR)	65

TABLE OF CONTENTS

Jurisprudence

ABOUT THE RECOGNITION OF THE STOCK MARKET THE OBJECT OF CRIMINAL-LEGAL PROTECTION Ruslan Volynets (UKR)	9
--	---

Humanities and Social Studies

MODELING PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS IN PUBLIC RELATIONS UNDER THE CONDITIONS OF IMPLEMENTATION OF DISTANCE LEARNING SYSTEMS Anastasiya Nurzhynska (ENG)	16
--	----

Economics, Finances, Accounting, Analysis and Audit

ROLE OF BLOCKCHAIN TECHNOLOGY IN ACCOUNTING AND AUDITING Oleksandr Melnychenko, Roman Hartinger (ENG)	27
SOME COMMENTS ON ECONOMIC CHALLENGES FACING GERMANY AFTER THE ELECTIONS Franz Peter Lang (ENG)	35
DEVELOPMENT OF ACCOUNTING`S THEORY AND METHODOLOGY IN THE CONTEXT OF NEOINSTITUTIONAL THEORY (REVIEW) Sergiy Legenchuk (UKR)	37
DEVELOPMENT OF ACCOUNTING`S THEORY AND METHODOLOGY IN THE CONTEXT OF NEOINSTITUTIONAL THEORY (REVIEW) Valentyn Shpak (UKR)	39
DEVELOPMENT OF ACCOUNTING`S THEORY AND METHODOLOGY IN THE CONTEXT OF NEOINSTITUTIONAL THEORY (REVIEW) Oleksandr Melnychenko (UKR)	41
DIE ERFASSUNG DER FÜR DAS IMMATERIALGÜTERRECHT RELEVANTEN IMMATERIELLEN WIRTSCHAFTSGÜTER IN HANDELS- UND STEUERBILANZ – ÜBERBLICK UND JURISTISCHE KRITIK Stefan Schnorr, Thomas Gergen (DE)	43

INNOVATION-ORIENTED DEVELOPMENT STRATEGY OF ENTERPRISE INFORMATION-ANALYTICAL ACTIVITY (REVIEW) Kazimierz Pająk (ENG)	62
SELECTION OF DEPENDENCE MODEL OF ECOLOGICAL SUSTAINABILITY Iryna Varlamova, Nadiia Shmygol (UKR)	65

Волинець Р.А.

к.ю.н., доцент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
volrus@ukr.net

**ПРО ВИЗНАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ ОБ'ЄКТОМ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ**

Анотація. Стаття присвячена кримінально-правовим аспектам механізму заподіяння шкоди фондовому ринку та його основним структурним елементам. Особливу увагу автор приділяє особливостям визнання фондового ринку об'єктом кримінально-правової охорони, для чого з'ясовує економічний зміст фондового ринку, зв'язок фондового ринку з діяльністю держави як "елемента" ринкової економіки в Україні, поняття фондового ринку (ринку цінних паперів) у кримінальному праві та інших юридичних науках, визначення учасників правовідносин, які виникають та існують на фондовому ринку, можливість визнання діяльності учасників відносин на ринку цінних паперів підприємницькою (як видом господарської діяльності), необхідний ступінь правової охорони фондового ринку.

Ключові слова: фондовий ринок, ринок цінних паперів, цінні папери, охорона, кримінальне право

Формул: 0, рис.: 0, табл. 0, бібл.: 11

Ruslan Volynets

PhD (Law), Associate Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Associate Professor of the Department of Criminal Law and Criminology
Kyiv, Ukraine
volrus@ukr.net

**ABOUT THE RECOGNITION OF THE STOCK MARKET THE
OBJECT OF CRIMINAL-LEGAL PROTECTION**

Abstract. The article is devoted to the criminal law aspects of the mechanism of causing damage to the stock market and its main structural elements. The author pays special attention to the peculiarities of recognizing the stock market as an object of criminal law protection, which explains the economic content of the stock market, the connection of the stock market with the state's activity as an "element" of the market economy in Ukraine, the concept of the stock market (securities market) in criminal law and other legal sciences, the definition of the participants in legal relationships that arise and exist in the stock market, the possibility of recognizing the activities of the participants in the securities market business (as a kind of economic their activities), the degree of legal protection of the stock market is required.

Keywords: stock market, securities market, securities, security, criminal law

Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 0, bibl.: 11

Вступ. Визнання фондового ринку (ринку цінних паперів) об'єктом кримінально-правової охорони потребує з'ясування низки наступних його (фондового ринку) "аспектів": а) економічний зміст цього ринку; б) його зв'язок з державою та ринковою економікою; в) розуміння ринку цінних

паперів у кримінальному праві та інших юридичних науках; г) визначення учасників відносин, які виникають та існують на ринку цінних паперів; г) чи є діяльність учасників відносин на ринку цінних паперів підприємницькою (господарською); д) необхідний ступінь правової охорони ринку цінних паперів [Рябова 2014, с. 10].

Аналіз досліджень та постановка завдання. Метою зазначеної статті є обґрунтування необхідності визнання фондового ринку об'єктом кримінально-правової охорони.

Результати дослідження.

А) економічний зміст фондового ринку (ринку цінних паперів).

Економічний зміст фондового ринку, слід пов'язувати, насамперед, з його визнанням самостійним "елементом" фінансового ринку і фінансової системи держави ("працює" як елемент в системі фінансового ринку та у фінансовій системі); змістом "роботи" фондового ринку, який відображається у його функціональному, інституційному та відтворюючому аспектах; використанням у процесі такої "роботи" фондового ринку специфічних фінансових інструментів – цінних паперів; структурою фондового ринку (його загальними і спеціальними ознаками); діяльністю учасників (суб'єктів) фондового ринку, яка забезпечує їх економічні інтереси (економічні інтереси емітента, продавця і покупця цінних паперів); специфічною метою "роботи" фондового ринку (у межах відтворюючого аспекту "роботи" фондового ринку) – акумулюванням (мобілізацією) фінансових ресурсів і їх перерозподілом між учасниками фондового ринку (забезпечується таке акумулювання здійсненням учасниками різноманітних операцій з цінними паперами); основними і спеціальними функціями у "роботі" фондового ринку.

Від економічного змісту фондового ринку прямо залежить визначення таких "компонентів" об'єкта кримінально-правової охорони як: а) права, свободи та правоохоронювані інтереси учасників фондового ринку; б) соціальні зв'язки між такими учасниками з приводу реалізації належних їм прав, свобод та інтересів, що набувають форми правовідносин (у разі їх врегулювання нормами права) [Андрушко 2011, с. 10]. За певних умов лише окремі із ушкоджених вчиненим діянням "компонентів" такого об'єкта враховуються у змісті об'єкта злочину як елемента складу злочину (див. про це другий розділ роботи).

Б) зв'язок фондового ринку (ринку цінних паперів) з діяльністю держави як "елемента" ринкової економіки в Україні.

Насамперед потрібно відзначити, що ринок цінних паперів у функціональному та відтворюючому аспектах не зводиться виключно до емісії цінних паперів як фінансового інструменту ринкової економіки та/або до їх обігу в державі (для цього потрібно нагадати про наявність первинного і вторинного "ринків" у межах процесу такого обігу, коли емісія цінних паперів здійснюється на "первинному ринку", а їх обіг – на ринку "вторинному". Основним "показником" функціонування ринку цінних паперів у держави виступає його привабливість для різноманітних інвесторів, які діють на вторинному ринку. Забезпечує таку "інвестиційну привабливість" саме держава. Наприклад, свого часу КМУ була розроблена Програма "Інвестиційний імідж України" та схвалена розпорядженням КМУ від 17 серпня 2002 року № 477-р. У її розділі I визначалось, що "метою Програми є вдосконалення механізму функціонування інформаційного ринку як одного з визначальних чинників активізації інвестиційної діяльності в цілому та об'єктивне інформування національної та світової спільноти про досягнення

Україною позитивних змін в економічному та соціальному розвитку”. У розділі VII “Механізм управління та контроль за ходом виконання Програми” визначалось, що “координація та контроль за виконанням заходів, передбачених Програмою, здійснюється постійно діючою Координаційною групою з активізації інвестиційної діяльності, очолюваною Прем'єр-міністром України”. До складу цієї Координаційної групи входили представники, в тому числі Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Звідси обов'язкове значення держави у регулюванні ринку цінних паперів – держава може і зобов'язана економічними способами впливати на кон'юнктуру ринку цінних паперів. Обов'язкова участь держави у регулюванні цінних паперів є так званою “державною моделлю механізму регулювання” в ринковій економіці.

Причина державного впливу на ринок цінних паперів полягає в тому, що лише держава за допомогою уповноважених нею органів здатна врегульовувати, урівноважувати вкрай нестійку і непередбачувану кон'юнктуру цього ринку, від чого залежить благосприятливість інвестиційного клімату [Рябова 2014, С. 15]. Нестійкий характер фондового ринку України та непередбачуваність його кон'юнктури відзначається економістам, що займались аналізом проблем інвестиційної привабливості цінних паперів в Україні – окремого напрямку в економічній науці [Лихновський 2012; Яріш 2005; Самофал 2015, с. 52-57; Волощенко 2012, с. 30-35; Рендович 2005, с. 204-208]. Зокрема, вказується, що фондовий ринок України знаходиться у стадії становлення і поки що недостатнім є рівень організаційної оформленості біржового і позабіржового ринків цінних паперів. Для того, щоб фондовий ринок сприяв розвитку економіки, забезпечував необхідні умови для інвестицій, його функціонування повинно базуватись на принципах соціальної справедливості, урегульованості, контрольності, захисту інвесторів, ефективності, правової впорядкованості, прозорості, відкритості, конкурентності [Близнюк 2009, с. 605]. Фондовому ринку України властиві усі вади її ринкової системи. Безконтрольний та нерегульований фондовий ринок може призвести до таких небажаних економічних наслідків, як монополізація, нерівноправність учасників процесу обігу цінних паперів, недозволене використання закритої інформації тощо. Отже, лише належний державний контроль забезпечує досягнення основної економічної мети функціонування фондового ринку – створити цілісний високоліквідний і ефективний фондовий ринок, врегульований державою і здатний інтегруватися у світові фондові ринки [Близнюк 2009, с. 605].

Існує також й інша модель регулювання ринку цінних паперів, яка не передбачає участі держави (так звана “позадержавна модель”). Ігнорування держави у цій моделі пояснюється зацікавленістю емітентів цінних паперів у встановленні більш високих цін на них, що досягається шляхом вичерпного розкриття інформації. Механізмом, який “приводить у дію” систему розкриття інформації емітентами у цьому зв'язку є приватно-правові відносини між емітентом та інвесторами [Рябова 2014, с. 16]. Проте є очевидна вада цієї економічної моделі – недостатність приватно-правової відповідальності емітента перед інвестором за ухилення від обов'язкового розкриття інформації або її приховування. Тому для держав з низкою інвестиційною привабливістю цінних паперів, на кшталт України, оптимальним “засобом” встановлення обов'язку емітента розкривати інформацію інвестору є “допуск” у цей процес державних органів, які шляхом нормотворчості встановлюють такий обов'язок та передбачають публічну відповідальність за його

невиконання.

Отже, важливо відзначити першу економічну "модель" функціонування ринку цінних паперів в Україні. Вона передбачає державу як обов'язкового регулятора цього ринку, який впорядковує відносини на ринку цінних паперів (функціональний аспект), а також встановлює заходи правового впливу (характеру) за різноманітні порушення на ринку цінних паперів (інституціональний аспект). З огляду на це звернемо увагу на те, що підставами (критеріями) поділу правової відповідальності на ринку цінних паперів на окремі "різновиди" вважаються: 1) напями здійснюваної на ринку цінних паперів його учасниками діяльності (наприклад, здійснена емісія цінних паперів та облік прав на емітовані цінні папери); 2) різноманітні функції учасників цінних паперів; 3) особа, якою вчиняється порушення на ринку цінних паперів (фізична чи юридична особа); 4) конкретні норми галузей права, що встановлюють відповідальність – цивільно-правова, дисциплінарна, адміністративна та кримінальна відповідальність. Характерною особливістю норм кримінального права, що передбачають застосування заходів кримінально-правового характеру за порушення на ринку цінних паперів, є їх додатковий, "резервний" характер, що потребує їх постійного вдосконалення. Причому таке вдосконалення може зумовлюватися низкою наступних обставин:

1) наявність "державної моделі механізму регулювання" ринку цінних паперів в Україні, яка передбачає: а) визнання держави обов'язковим учасником первинного і вторинного ринків цінних паперів з властивим їй органам "набором" виконуваних функцій; б) певний її "вплив" на учасників (інших учасників) ринку цінних паперів, що забезпечується встановленням і застосуванням заходів кримінально-правового характеру;

2) забезпечення "державною моделлю" благосприятливості інвестиційної привабливості цінних паперів в Україні;

3) благосприятливий характер інвестиційної привабливості України є взаємопов'язаним з досягненням макроекономічної мети функціонування фондового ринку – "створення цілісного високоліквідного і ефективного фондового ринку" [Близнюк 2009, с. 605], здатного до інтеграції у світові фондові ринки.

Зазначені обставини прямо пов'язані з визнанням фондового ринку об'єктом кримінально-правової охорони.

В) розуміння фондового ринку (ринку цінних паперів) у кримінальному праві та інших юридичних науках.

Обґрунтування кримінально-правової охорони фондового ринку має включати з'ясування його поняття і структури на законодавчому рівні. Крім цього, значення мають також розуміння фондового ринку на "галузевому рівні", зокрема, як сектору ринкової економіки, що включає емісію та обіг цінних паперів; сукупність економічних зв'язків з приводу емісії, обігу та розміщення цінних паперів між учасниками ринку [Жалинский 2007, с. 268], а також з приводу обігу інших фінансових інструментів [Молотников 2013, с. 15-24; Габов 2011, с. 16-19] та ін.

Нагадаємо, що в ч. 1 ст. 2 Закону "Про цінні папери та фондовий ринок" поняття фондового ринку визначається як "сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо розміщення, обігу та обліку цінних паперів і похідних (деривативів)". Відповідно "компонентами" цієї дефініції є:

1) "сукупність учасників фондового ринку" (ними в абз. 1 ч. 2 ст. 2

цього Закону називаються "емітенти або особи, що видали неемісійні цінні папери, інвестори в цінні папери, інституційні інвестори, професійні учасники фондового ринку, об'єднання професійних учасників фондового ринку, у тому числі саморегульвні організації професійних учасників фондового ринку");

2) правовідносини між учасниками фондового ринку (або, іншими словами, соціальні зв'язки, що набувають форми правовідносин);

3) "об'єкти" цих правовідносин, що визначається як "цінні папери і похідні (деривативи)";

4) "зміст" правовідносин, що пов'язується з "розміщенням, обігом та обліком цінних паперів і похідних (деривативів)".

Отже, з точки зору зазначеної законодавчої дефініції фондовий ринок узагальнено "представляє" об'єднання його учасників та конкретні правовідносини, що виникають і існують між цими учасниками.

Проте, як бачимо, такий законодавчий підхід дещо розходиться з наведеним вище розумінням фондового ринку та його "компонентів" на так званому "економіко-галузевому рівні".

Співставлення визначення поняття фондового ринку та його учасників у ст. 2 Закону "Про цінні папери та фондовий ринок" та на "економіко-галузевому рівні" дозволяє виділити таку їх спільну "властивість", як наявність соціальних зв'язків між учасниками фондового ринку з приводу розміщення та обігу цінних паперів, що набувають форми правовідносин.

Відмінною властивістю законодавчого визначення та розуміння фондового ринку на "галузевому рівні" слід визнавати таке:

1) законодавча дефініція не включає у свій зміст соціальні зв'язки між учасниками фондового ринку, що набувають форми правовідносин щодо емісії (випуску) цінних паперів. Тобто остання не включається у зміст правовідносин, що охоплюються поняттям "фондовий ринок"; у законодавчій дефініції йдеться про правовідносини лише щодо розміщення, обігу та обліку цінних паперів і похідних (деривативів);

2) законодавча дефініція чітко конкретизує "об'єкти", з приводу яких утворюються правовідносини – це такі фінансові інструменти як цінні папери та похідні (деривативи). Поняття і класифікація цінних паперів наводиться у ст. 3 Закону "Про цінні папери та фондовий ринок", а поняття деривативів визначається у абз. 1 підпункту 14.1.45 п. 14.1 ст. 14 ПК. Поняття цінних паперів охоплює "документ установленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право, визначає взаємовідносини емітента цінного папера (особи, яка видала цінний папір) і особи, що має права на цінний папір, та передбачає виконання зобов'язань за таким цінним папером, а також можливість передачі прав на цінний папір та прав за цінним папером іншим особам" (ч. 1 ст. 3 Закону "Про цінні папери та фондовий ринок"). В абз. 1 підпункту 14.1.45 п. 14.1 ст. 14 ПК вказується, що деривативом є "стандартний документ, що засвідчує право та/або зобов'язання придбати чи продати у майбутньому цінні папери, матеріальні або нематеріальні активи, а також кошти на визначених ним умовах";

3) у ч. 1 ст. 2 Закону, на відміну від розуміння фондового ринку в економічній галузі, додається діяльність учасників цього ринку, що пов'язується з обліком цінних паперів та деривативів.

Висновки. Таким чином, законодавча дефініція фондового ринку, з одного боку, значно "звужує" його поняття (сутність), сформульоване і відоме у галузі економіки, "залишаючи" за межами такої дефініції діяльність

учасників фондового ринку з приводу емісії (випуску) цінних паперів та інших фінансових інструментів, а також "відкидаючи" із свого змісту інші фінансові інструменти, окрім цінних паперів та деривативів. З іншого боку, законодавче розуміння фондового ринку дещо "розширюється", зокрема, шляхом додавання у коло праввідносин, що охоплюються поняттям фондового ринку, обліку цінних паперів та деривативів.

Варто наголосити ще на декількох важливих моментах, що стосуються співвідношення законодавчого та економічного підходів у розумінні поняття і структурних "компонентів" фондового ринку. У преамбулі зазначеного Закону закріплюється таке: "Цей Закон регулює відносини, що виникають під час розміщення, обігу цінних паперів і провадження професійної діяльності на фондовому ринку, з метою забезпечення відкритості та ефективності функціонування фондового ринку". Це означає, що з одного боку, праввідносини, які охоплюються поняттям фондового ринку у ч. 1 ст. 2 цього Закону, у його преамбулі також пов'язуються з "розміщенням, обігом". Проте об'єктом такого розміщення, обігу називаються лише цінні папери. Крім цього, у преамбулі закріплюється мета Закону – "забезпечення відкритості та ефективності функціонування фондового ринку", що пов'язується з його належним функціонуванням у державі.

Література

- Андрушко, П. П. (2011). Об'єкт кримінально-правової охорони, об'єкт злочину, об'єкт злочинного посягання та об'єкт злочинного впливу: основний зміст понять та їх співвідношення // *Адвокат*, № 12, с. 10.
- Близнюк, О. П., Сидорова, Т. О., Шевчук, І. Л., Зінченко, Ю. О. (2009). Сучасний стан та проблеми розвитку ринку корпоративних цінних паперів в Україні // *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі і послуг*, Вип. 1 (1), с. 605. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2009_1\(1\)_86](http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2009_1(1)_86).
- Волощенко, Л., Воротнікова, Ю. (2012). Особливості державного регулювання інвестиційної привабливості ринку цінних паперів в Україні // *Схід*, № 1 (115), с. 30-35.
- Габов, А. В. (2011). Ценные бумаги: вопросы теории и правового регулирования рынка. – М.: Статут, с. 16-19.
- Жилинский, С. Э. (2007). *Предпринимательское право (правовая основа предпринимательской деятельности): учеб. для вузов.* – 8-е изд., пересмотр, и доп. – М.: Норма, с. 268.
- Ліхновський, П. М. (2012). *Аналіз інвестиційної привабливості цінних паперів: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) / Ліхновський Павло Михайлович; Тернопольський національний економічний університет.* – Тернопіль, 307 с.
- Молотников, А. Е. (2013). *Правовое регулирование рынка ценных бумаг: учебное пособие.* – М.: Стартап, с. 15-24.
- Рендович, П. (2005). Інвестиційний клімат України: реалії та перспективи // *Наукові записки : зб. наук. праць каф. екон. аналізу Терноп. акад. нар. госп-ва.* – Тернопіль : *Економічна думка*, Вип. 14, с. 204-208.
- Рябова, А. Ю., Савюк, Л. К. (2014). *Уголовно-правовое регулирование рынка ценных бумаг: Монография.* – М.: Юрлитинформ, с. 10.
- Самофал, Є. В. (2015). Оцінка інвестиційної привабливості акцій в умовах

складнопрогнозованого економічного середовища // *Інвестиції: практика та досвід*, № 11, с. 52-57.

Яріш, О. В. (2005). *Інвестиційна привабливість акцій відкритих акціонерних товариств (на матеріалах Полтавської області): дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: спеціальність 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит* / Яріш Олена Валентинівна; Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. – Харків, 180 с.

References

- Andrushko, P. P. (2011). Obiekt kryminalno-pravovoi okhorony, obiekt zlochnu, obiekt zlochnynoho posyahannia ta obiekt zlochnynoho vplyvu: osnovnyj zmist poniat ta ikh spivvidnoshennia. *Advokat*, 12, 10.
- Blyznyuk, O. P., Sydorova, T. O., Shevchuk, I. L., Zinchenko, Yu. O. (2009). Suchasnyj stan ta problemy rozvytku rynku korporatyvnykh tsinnykh paperiv v Ukraini. *Ekonomichna stratehia ta perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh*, Vyp. 1 (1), 605. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2009_1\(1\)_86](http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2009_1(1)_86).
- Habov, A. V. (2011). *Tsinni papery: pytannia teorii ta pravovoho rehulyuvannya rynku*. - Moscow: Statut, 16-19.
- Likhnovskyy, P. M. (2012). *Analiz investytsiynoi pryvablyvosti tsinnykh paperiv: dysertatsia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata ekonomichnykh nauk: spetsialnist 08.00.09 – bukhhalterskyj oblik, analiz i audyt (za vydamy ekonomichnoi dialnosti)* / Likhnovskyy Pavlo Mykhajlovych; Ternopilskyy natsionalnyj ekonomichnyj universytet. Ternopil, 307 s.
- Molotnykov, A. E. (2013). *Pravove rehulivannia rynku tsinnykh paperiv: navchalnyj posibnyk*. - Moscow: Startup, 15-24.
- Rendovych, P. (2005). Investytsiynyy klimat Ukrainy: realii ta perspektyvy. *Naukovi zapysky: zb. nauk. prats kaf. ekon. analiz Ternop. akad. nar. hosp-va*. - Ternopil: *Ekonomichna dumka*, Vyp. 14, 204-208.
- Ryabova, A. Yu., & Savyuk, L. K. (2014). *Uholovno-pravove rehulyuvannya rynku tsinnykh paperiv: Monohrafia*. – Moscow: Yurlitinform, 10.
- Samofal, Ye. V. (2015). Otsinka investytsiynoi pryvablyvosti aktsij v umovakh skladnoproghnozovanoho ekonomichnoho seredovishcha. *Investytsiyni: praktyka ta dosvid*, № 11, 52-57.
- Yarish, O. V. (2005). *Investytsiynna pryvablyvist aktsij vidkrytykh aktsionernykh tovarystv (na materialakh Poltavskoi oblasti): dysertatsia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata ekonomichnykh nauk: spetsialnist 08.04.01 - finansy, hroshovyj obih i kredyt* / Yarish Olena Valentynivna; Kharkivskyy natsionalnyj universytet imeni V.N. Karazina. Kharkiv, 180 s.
- Voloshchenko, L., & Vorotnikova, Yu. (2012). Osoblyvosti derzhavnoho rehulyuvannya investytsiynoi pryvablyvosti rynku tsinnykh paperiv v Ukraini. *Skhid*, 1 (115), 30-35.
- Zhylynskyi, S. E. (2007). *Predprinimatelskoe pravo (pravovaia osnova pidpryyemnytskoi dialnosti): navchalny. dlya vuziv*. - 8-e izd., Peresmotr, i dop. - Moscow: Norma, 268.

*Data przesłania artykułu do Redakcji: 30.09.2017
Data akceptacji artykułu przez Redakcję: 30.09.2017*

Anastasiya Nurzhynska

National University of Kyiv-Mohyla Academy,
Senior Lecturer Junior faculty,
Postgraduate student at Psychology and Pedagogy Department
kobernukirina@gmail.com

**MODELING PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING OF
SPECIALISTS IN PUBLIC RELATIONS UNDER THE
CONDITIONS OF IMPLEMENTATION OF DISTANCE LEARNING
SYSTEMS**

Abstract. The model of training future specialists in public relations under the conditions of distance learning systems was developed and substantiated the research paper; the main purpose of this model is to build the competence of future PR specialists in the preparation of materials for PR activities. The influence of the following principles is characterized: systemacy and consistency, relationship of theory with practice, priority of humanistic values, democracy and individualization, self-discovery and self-development, a combination of competence, personality-centered, culturological, activity and axiological approaches in the process of learning and the application of scientific and methodological support in the distance learning system on the formation of competence of specialists in public relations. It has been determined that pedagogical conditions (value and motivational, organizational and methodical, content and technological) positively influence the increase in the effectiveness of training of future specialists in public relations through the development of the main components of competence in the preparation of materials for future professional activities by specialists in public relations: value, cognitive, technological, evaluation and effective. The stages of the formation of competence in the preparation of materials for PR-activities in the process of learning within the course process of professional training of future specialists in public relations.

Keywords: model, professional training, public relations specialists, distance learning systems, competence

Formulas: 0, fig.: 1, tabl.:0, bibl.: 16

Introduction. Reforming higher education in Ukraine and defining ways to integrate it into the European educational space require a modern teacher to make fundamental changes in the training of future specialists in public relations. Modeling is one of the main methods in pedagogy for finding ways to improve the quality of professional education. With the help of a pedagogical model as a special form of the use of visual aids one can see the process of forming the competence of a future specialist in public relations in the system: from defining a goal to obtaining a result.

Analysis of research papers and statement of the objective. The problem of modeling the process of professional training plays a prominent role in the theory and methodology of professional education. In particular, the experience of V. Barry [Barry 2005], J. Haberstroh [Haberstroh 1995], D. Pomper [Hardin, Pompper 2004], M. Taylor [Taylor 2011], M. Hardin [Hardin, Pompper 2004] and others is significant in the context of building a model of professional training of future specialists in public relations.

An analysis of the results of the survey conducted in the USA among 200 participants in the experiment with an average work experience in public relation of about 12 years showed that the vast majority of respondents (57%) identified the skills of preparing materials for PR as the key competencies that specialists in public relations use in 71% of professional PR activities [Hardin, Pompper 2004]. In this regard, scholars suggest adding supplementary courses that will help build skills in preparing materials for PR activities to the basic training programs in the field of Public Relations [Haberstroh 1995]. However, in our opinion, it is advisable to introduce modern educational technologies based on e-learning systems for studying the basic disciplines that will be aimed at forming these competencies in students.

Therefore, in order to implement the experimental part of the thesis on the basis of the carried out complex analysis of the problem of professional training of future specialists in public relations, identified pedagogical conditions for the formation of competence in the preparation of materials for future professional activities, it is advisable to model a formation called "structural functional model of a professional training of future specialists in public relations in terms of the systems of distance learning"; the fundamental principles of this model are the principle of the structural and functional correspondence of the model and the object being investigated. Let's consider the structure of the model as a stage from the thoughtful construction of the investigated object to the creation of a project to build the competence of future specialists in public relations in terms of using distance learning system, that can be implemented during the study of the professional cycle disciplines.

This research paper aims at developing a structural and functional model of professional training of specialists in public relations in terms of the implementation of distance learning systems.

Research findings. The model was built on the basis of the approach to understanding the competence of future specialists in public relations in the preparation of materials for PR-activities as a complex formation which includes:

1. Creation of the value of future professional activities. As a result, systems of personality views are developed, which in the future have an impact on the search, selection, processing and creation of data necessary for the implementation of professional tasks in the preparation of materials for PR-activities; students have knowledge in the field of literature, culture, art, politics and public life that affects decision-making in the field of public relations (value component).

2. Acquiring theoretical knowledge and practical skills by students. The result of this area of activity is mastering Ukrainian language, with the observance of lexical, orthoepic, spelling, grammatical, stylistic, punctuation rules, knowledge of the rules of language etiquette and dialogue, adhering to the laws of composition and style; knowledge of the basic tools of information technology that promote efficient work with information data, which includes the following stages: collection, processing, analysis, synthesis and systematization, demonstration in the form of various visual means of presenting information data (cognitive component).

3. Mastering ways of using received information data for correct writing of texts and materials of PR-activities with the efficient use of modern innovative technology. This results in the formation of ways to search for sources of information data, ability to analyze and critically understand them;

formation of skills of technological preparation of various documents, designing PR projects, creation of PR products and criteria for evaluating the effectiveness of their implementation; formation of skills and abilities to create information materials to be used in future professional activities, skills in literary editing, copywriting; ability to prepare materials for holding specialized events: press conferences, presentations, etc. (technological component).

4. Mastering forms, methods and means of self-analysis of the results of own professional activities. This results in the ability to evaluate the performance of future professional tasks, analyze and process the results of own professional activities; determine effective methods of promotion of the created PR materials (evaluation and effective component).

The main ideas of developing and designing a model of professional training of future specialists in public relations under the conditions of the distance learning system are the provisions of the system approach, which is based on the definition of the main parameters of "input" and "output" in the design of the model, which is presented in Figure 1. It is also in line with the implementation of a competence approach that interprets the content of the educational process with a "result". Thus, the "input" parameters of the model are defined purpose, formulated principles, outlined scientific approaches, determined teaching and methodological support of the process of professional training of future specialists in public relations. The "output" is the result of the educational process - a specialist in public relations, which has a certain level of competence development in the preparation of materials for future professional activities.

The goal of implementing all the components of the model of training future specialists in public relations under the conditions of the distance learning system is to build the competence of future PR specialists in the preparation of materials for PR-activities. In accordance with purpose of implementing the set goal, the structural components revealing the technology to achieve the goal and determining the pedagogical conditions, competence components of future specialists in public relations, levels of its formation are distinguished in the presented model with the help of justified criteria, and finally – the result.

The optimal formation of the competence of future PR specialists in the preparation of materials for professional activities will be facilitated by the comprehensive application and strict adherence to the methodological bases of preparation, that is, the introduction of the principles of systemacy and consistency, the connection of theory with practice, the priority of humanistic values, democracy and individualization, self-discovery and self-development, a combination of a competent, person-oriented culturological, activity and axiological approaches in the educational process of training of future specialists in public relations.

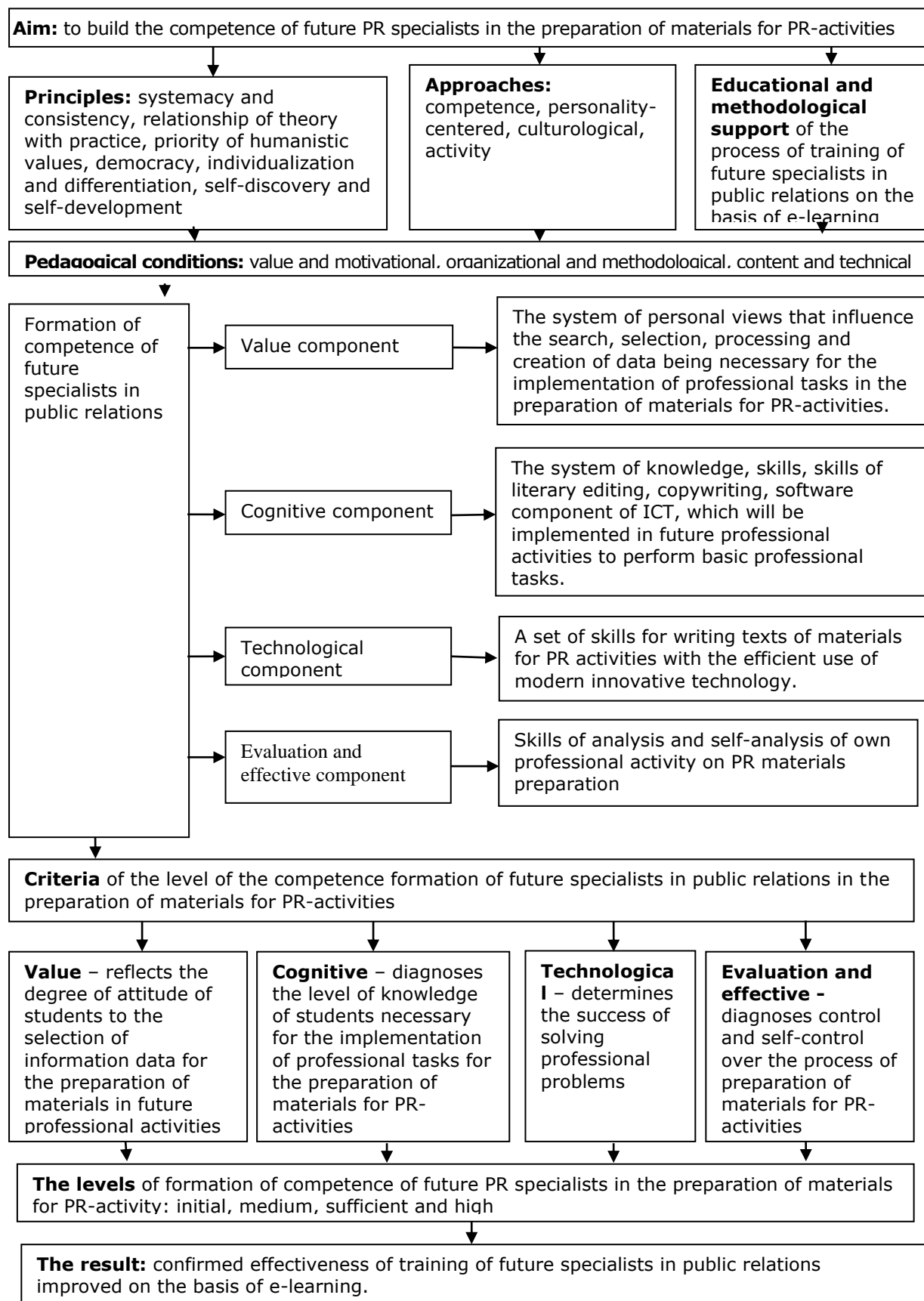

Figure 1 – Model of professional training of future specialists in public relations under the conditions of distance learning systems

Source: own development

In the process of professional training, the following principles should be implemented according to the intended purpose:

- Systemacy and consistency, which facilitates the formation of an educational process for professional training of future specialists in public relations from simple to complex, knowledge acquisition in a system that demonstrates the internal and external interdisciplinary connections of a cycle of professional disciplines. With this principle, there is a phased approach to acquiring knowledge and skills of future specialists in public relations who need them in further professional work.

- Communication theory with practice, which involves a combination of theoretical knowledge of the basic rules and algorithms for the preparation of materials for PR-activities and their practical creation through the implementation of modern innovative technology.

- Priority of humanistic values that promotes the formation in future specialists in public relations of the value attitude to information data, people, respect for creativity in professional activity, realization of freedom of choice of information data for the creation of professional materials.

- Democracy, which provides the training of future specialists in public relations according to their needs;

- Individualization and differentiation, which takes into account individual peculiarities of perception of the educational material by each student.

- Self-discovery and self-development, which prompts specialists in public relations to continually improve their knowledge, skills and competences in professional training, orientation in modern and topical issues of social life.

We believe that the observance and implementation of suggested principles in the process of professional training will promote the formation of competence of future PR specialists in the preparation of materials for PR-activities.

The next component of the model of implementing the technology for providing high-quality professional training of future specialists in public relations under the conditions of implementation of the distance learning system is the application of competence, person-oriented, culturological and activity approaches in the study of disciplines in the cycle of professional training.

In our opinion, the formation of the main professional competencies of future specialists in public relations during the professional training is implemented through a competence approach in the educational process. Since, as N. Bibik notes, the result is considered in terms of demand in the society, ensuring the graduate's ability to meet new market demands, availability of the appropriate potential for practical solutions to life problems, search for own "ego" in the profession and social structure [Bibik 2004].

It is worth noting that the competence approach focuses on the results of education, and not the totality of information learnt is considered as a result of education, but the ability of a person to act in various problem situations [Khutorskoy 2003]. In our opinion, as a result of introduction of the main ideas of the competence approach in the process of training future specialists in public relations, students will develop the skills of creating informational materials used in the field of public relations, the skills of literary editing and copywriting; skills of preparing materials for holding specialized events; skills of self-analysis and processing of the results of their professional activity.

Since the competence approach in education is related to personality-

oriented and activity approaches to learning and is based on the student's personality, so it can be implemented and tested only in the course of performance of a particular professional task by a particular student for the creation of materials for future professional PR activities [Hulay 2009].

We believe that the main goal of implementing a personality-oriented approach in the educational process is to identify and disclose the individual characteristics of each student who qualifies in Public Relations, to help future professionals self-fulfill in future professional activities. Theoretically significant for us is the opinion of N. Pysmenna that the effectiveness of implementation of the ideas of a personality-centered approach depends on its main tasks: to develop the individual cognitive abilities of each student; to identify, initiate, use individual experience of a person to the maximum possible extent; to help a person to know himself, self-determine and self-fulfill; to form a culture of life activity in future PR specialists, which makes it possible to efficiently build their everyday and future professional life, to correctly determine its directions [Pysmenna 2013].

It is worth mentioning that I. Kolmohorova defines culturological approach to education as a set of theoretical and methodological provisions as well as organizational and pedagogical measures aimed at creating conditions for the development and transfer of pedagogical values and technologies that ensure creative self-fulfillment of the personality of a future specialist in the course of professional activity [Kolmohorova 2008].

In our opinion, the main task of the culturological approach is the formation of an information culture that is a component of the professional culture of the future specialist in public relations, and is characterized by the ability to efficiently process information data arrays, formation of the culture of speech that affects the observance of language rules in verbal and written speech, the culture of efficient use of information and communication technology in future professional activities, formation of the ability to self-education throughout life, self-development and self-analysis of the results of future professional activities in accordance with the priorities of public life.

The theoretical analysis of educational and methodological literature has shown that the systemic approach provides an opportunity to develop coherent integration models, to identify the main functions, elements, components and their relationships, which are important skills for processing a large number of information data and the creation of various types of materials for PR-activities of future specialists in public relations. Formation of systemic thinking facilitates the ability to alternatively build and adjust professional activity, to find the optimal combinations of innovative means of creating materials for professional activities with modern ways of selecting data arrays for PR materials. Systemic self-analysis of the educational process is the basis for regulating the professional activity of future specialists in public relations [Chaika 2011].

An activity approach to the training of future specialists in public relations is based on the specifics of future professional activities and the projection of a variety of innovative tools for creating materials for PR activities through the content of subjects of the training cycle. An activity approach in the educational process is demonstrated by uncovering the unity of subsystems of teaching and learning of professional training subjects, which function in indivisible integrity, interconnections and interactions.

The analysis of researches of scholars has shown that the process of learning, when complying with the ideas of the activity approach, should be built

in such a way that its main goal is the formation of skills to carry out activities. In turn, the activity is carried out in the course of performing actions and operations necessary for the fulfillment of the specified tasks. The system of operations that ensure task performance is called the way of action. That is, the ultimate goal of learning, according to the theory of the activity approach, is the formation of the way of action [Atanov 2001]. We believe that the professional activity of a future specialist in public relations has its specifics, which combines the ability to plan the process of preparing materials for PR-activities; to search the sources of information data, to analyze them; to ensure reliability and authenticity of the information that will be used in the creation of information materials for PR-activities; to predict the level of their perception by the public.

The next research step is the consideration of the teaching and methodological support of the process of professional training of specialists in public relations based on distance learning systems.

Undoubtedly, successful outcomes in the distance learning system are directly related to the professional management of teachers and the use of advanced educational methods and forms of learning in the educational process [Marsap, Narin 2009].

It should be noted that the principles of introduction of distance learning technology abroad are the following:

- Raising the level of communication between students and professors;
- Development of skills of cooperation between students in performing project tasks;
- Use of active teaching methods;
- Organization of reflection;
- Ability to limit time for performance of the task;
- Establishing communication in the future;
- Respect for the features of each student and the various learning methods [Mehrotra, Hollister, McGahey 2001].

In addition, the scholars [Marúap, Özsoy, Koçak, Selçuk 2007] list the following benefits of introducing distance learning elements into the educational process of higher educational institutions:

- The use of e-learning technology in project work will facilitate obtaining feedback through distance learning systems;
- The use of interactive tools in the distance learning system will contribute to the creativity of future PR specialists;
- Development of new standards with the use of interactive methods in the educational and methodological complex on the basis of distance learning system;
- Establishing interest center for students through creative interaction elements such as writing scripts, design and content development, etc.;
- Establishing communication and co-operation in the learning process using distance learning technology.

Taking into account the principles of introducing distance learning technology and its advantages, we will define the basis of educational and methodical support for individual, group and frontal form of work with future specialists in public relations during the study of disciplines of professional cycle - a of distance learning system as a complex of educational and methodological materials which contribute to the development of competence in the preparation of materials for future professional activities.

Observing the logic of the research, let's note that a special place in the

process of forming the competence of future specialists in public relations in the preparation of materials for PR-activities is given to pedagogical conditions that have a positive effect on improving the effectiveness of training future professionals in public relations, promoting development of the main components of competence in the preparation of materials for future professional activities by PR specialists: value, cognitive, technological, evaluation and effective.

Analyzing scientific groundworks [Barry 2005], which relate to the study of the essence of pedagogical conditions, they came to the following understanding of pedagogical conditions. Under the pedagogical conditions of the formation of competence of PR specialists in the preparation of materials for PR-activities we will understand a set of interrelated measures that ensure the introduction of progressive changes in the integral functioning of training of PR specialists in order to increase their level of formation of competence in the preparation of materials for future professional activity.

Taking into account the analysis of the scientific and methodological literature on the research problem [Taylor 2011], in our opinion, in order to increase the effectiveness of training of future PR specialists in the preparation of materials for PR-activities, the following pedagogical conditions are required:

- Value and motivational, which provide for the development of motivation for the educational and cognitive activity of future specialists in public relations, which is expressed through the introduction of educational materials of a professional nature, which enhance the interdisciplinary nature of training in professional disciplines;

- Organizational and methodological, which provide for updating the forms, methods and means of organizing the educational process of mastering the disciplines of the professional cycle and introduction of the system of distance learning in the process of training of future specialists in public relations on a competence basis;

- Content and technological, which involve the use of modern innovative technology in the development of materials for future professional activities and the development of content of training materials that meet future professional goals.

In our opinion, the following forms are the most effective for the development of the competence of future PR specialists in the preparation of materials for PR-activities: training sessions (lectures, practical classes, seminars, individual classes, workshops, consultations), extracurricular work (research activities, self-training of students based on the use of distance learning systems), self-training on the basis of online mass learning platforms (<https://www.coursera.org/>, <https://www.edx.org/>, <https://prometheus.org.ua/>); this is confirmed in the reports of scholars [The Arab Human Development Report 2003].

As based on the results of the research paper by V. Barry [Barry 2005], students expressed their need for new teaching methods, while analyzing methodological literature we came to the conclusion that the methods of organization and implementation of teaching and learning activity are the most efficient in forming the competence of future public relations specialists (by the source of transfer of educational information, by the logic of transfer and perception of educational information, by the degree of independent thinking of students in the process of acquiring knowledge, the formation of skills, by the degree of guidance of instructional work), methods of incentives and motivation of teaching and learning activities, methods of control (self-control, mutual

control), correction (self-correction, mutual correction), binary and integrated methods [Yakovtseva 2012].

The diagnostic block of the model of professional training of future specialists in public relations on the basis of distance learning includes the criteria of the competence formation level of future specialists in the preparation of materials for PR-activities. The criteria for the formation of this competence are determined - a value, which reflects the attitude of students to the selection of information data for the preparation of materials for PR-activities; content criterion that diagnoses the level of knowledge of students necessary for the implementation of future professional tasks; technological criterion, which determines the level of success in the solution of professional tasks; an evaluation-and-effect criterion that diagnoses the control and self-control of students by the process of preparing materials for PR-activities. The competence formation levels of the future PR specialists in the preparation of materials for PR-activities, according to the specified criteria, are as follows: initial, medium, sufficient and high.

As a result of realization of the professional training model for future specialists in public relations under the conditions of implementation of the distance learning system, there will be a specialist with the established competence in the preparation of materials for future professional activity, who has:

- Value attitude to the selection of the data that will be used in the formation of materials for further professional activity;
- Persistent system of knowledge and skills of the components of competence in the preparation of materials for PR-activities;
- Persistent skills for analyzing the results of own professional activities.

Implementation of the professional training model for specialists in public relations, improved under the conditions of distance learning systems, provoked the transition to professional training in the environment of distance learning; changing the curriculum content structure in accordance with the competences of future public relations specialists; active use in the educational process of innovative forms, methods, technologies and techniques that are effectively applied in the process of studying at higher educational institutions; formation of motivation of future specialists in public relations to solve future professional tasks.

Focusing on the methodological provisions of competence, personality-oriented, culturological and activity approaches, the application of principles of systemacy and consistency, connection between theory and practice, priority of humanistic values, democracy, individualization and differentiation, provided an opportunity to determine the general strategy of implementation of the model of professional training for future specialists in public relations improved on the basis of distance learning, to substantiate the content of the main stages.

The first stage is diagnostic and motivational. The main objective of this stage is to: form in future PR specialists a clear idea of the content and purpose of training, develop a system of personal views on information materials, dispose future specialists in public relations and professor to the subject relations during the study of professional disciplines, form the skills and abilities that facilitate self-analysis of the results of own activities, plan further professional development in the field of preparation of materials for PR-activities and form critical thinking. The main organizational role is assigned to a professor who, in order to achieve the goal, must apply a variety of teaching methods. It is at this

stage that the professor must determine the incoming level of knowledge, skills and abilities of students to create materials for further professional activities, to form components of competence of future specialists in public relations which are responsible for the system of personal views on the search, selection and processing of material for realization of professional tasks in the preparation of materials for PR-activities. The key means of the formation of these components are determined to be the content of disciplines in the cycle of professional training and the analysis of innovative technology that facilitate the semantic search of data.

At the second stage - the phase of active competence formation in the preparation of materials for PR-activities – an active introduction of innovative forms, tools and methods based on the use of distance learning systems in the educational process of future specialists in public relations is provided for. During the formation of competence in the preparation of materials for PR-activities in future PR specialists, it is advisable to create conditions identical to those in which PR specialists work and to set the main professional tasks, the implementation of which would contribute to the formation of the said competence.

Conclusions. The structural and functional model of training of future specialists in public relations is developed under the conditions of distance learning systems which includes such components as: goal, principles, approaches, teaching and methodological support, pedagogical conditions, criteria, levels of formation of competence in the preparation of materials for PR activities and result.

References

- Atanov, H. A. (2001). *Deiatelnostnyj podkhod v obuchenij Atanov*. «EAY press».
- Barry, W. I. A. (2005). Teaching public relations in the information age: A case study at an Egyptian university. *Public Relations Review*, 31, 355–361.
- Bibik, N. M. (2004). *Kompetentnisnyj pidkhid u suchasniy osviti: svitovyy dosvid ta ukrainski perspektyvy*. Kyiv: «K.I.S.».
- Chayka, V. M. (2011). *Osnovy dydaktyky*. Kyiv: Akademvydav.
- Haberstroh, J. (1995). Public relations graduates don't measure up writers. *Public Relations Quarterly*, 39(4), 22–25.
- Hardin, M. C., & Pompper, D. (2004). Writing in public relations curriculum: practitioner perceptions versus pedagogy. *Public Relations Review*, 30, 357.
- Hulay, O. (2009). Kompetentnisnyj pidkhid iak osnova novoi paradyhmy osvity. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*, 2, 41–51.
- Kolmohorova, Y. V. (2008). Kulturolohycheskyj podkhod k formirovaniuu pedahohycheskoj kultury uchitelia. *Izvestiia Uralskoho hosudarstvennoho universiteta*, 5, 55–61
- Khutorskoy, A. V. (2003). Kliuchevyie kompetentsii: tekhnolohia konstruirovaniia. *Narodnoe obrazovanie*, 5, 55–61.
- Marsap, A., & Narin, M. (2009). The integration of distance learning via internet and face to face learning: Why face to face learning is required in distance learning via internet? *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1, 2871–2878.
- Marúap, A., Özsoy, N., Koçak, Z. F., & Selçuk, Y. (2007). E-Training System In Global Human Resource Management and Lifelong Learning, Academic

- Information. *Dumlupınar University, Kütahya, 07, 31 Ocak-2 Feb*
<http://ab.org.tr/ab07/bildiri/180.doc>.
- Mehrotra, C. M., Hollister, C. D., & McGahey, L. (2001). *Distance Learning: principles for effective design, delivery, and evaluation*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Pysmenna, N. (2013). Osobystisno-oriyentovanyj pidkhid u konteksti humanizatsii navchalno-vykhovnoho protsesu. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*, 8(1), 250-254.
- Taylor, M. (2011). Introduction to the special issue public relations pedagogy. *Public Relations Review*, 37, 439 – 440.
- The Arab human development report*. (2003). Cairo: The UNDP.
- Yakovtseva, I. O. (2012). Metody navchannia ta ikh klasyfikatsia. Retrived from: <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/metodi-navchannya-ta-yikh-klasifikatsiya.html>.

Data przesłania artykułu do Redakcji: 13.09.2017
Data akceptacji artykułu przez Redakcję: 15.09.2017

Oleksandr Melnychenko

Doctor of Science (Economics),
CONSILIUM LLC,
Chairman of the Board
Warsaw, Poland
o.melnychenko@clmconsulting.pl

Roman Hartinger

PhD (Economics),
National Bank of Ukraine,
Payment systems and Innovations Department,
Head of Projects
Kyiv, Ukraine
rmn.hartinger@gmail.com

ROLE OF BLOCKCHAIN TECHNOLOGY IN ACCOUNTING AND AUDITING

Abstract. The invention of the blockchain technology can be equated with the invention of the writing or Internet network, considering their major role in the communication between individuals as well as legal persons, regarding information transfer, money transfer etc. The authors analyse the technology, the implemented and projected examples of its use, its relationship with accounting and auditing as well as its influence on the development of these economic sciences.

The development of accounting and auditing is linked to the development of modern technologies. Nowadays, according to the technological progress the role of blockchain technology is constantly increasing. Blockchain is a distributed database that maintains a continuously-growing list of data records secured from tampering and revision. Blockchain can be used in financial and banking sectors first of all, but also in e-government and administrative sectors.

The implementation of blockchain technologies in accounting and auditing doesn't change their fundamental principles but increases the auditing capacities. In some countries blockchain is adopted for auditing as a practical matter, including the national level.

Keywords: blockchain, accounting, auditing, information, trust

Formulas: 0, fig.: 4, tabl.: 0, bibl.: 18

JEL Classification: D83, M40, O32

Introduction. Accounting functions (information, analytic, evaluation and control) and audit assignment (increasing of confidence in the information reflected in the relevant documents) are publicly available. These conceptual foundations have been remaining unchanged over the course of many years, but the technologies of their support have been subject to constant transformations. They change ways of ensuring each of the stages of accounting: the identification, measurement, generalization and accumulation of information on financial and operating activities of economic entities. For example, since the beginning of fixation of business processes, the technology of data representation in documents has changed and the generalization of information from simple accounting, in which transactions have been recorded, to double accounting – when the events have started to be entered into documents along with the grounds for their implementation. Such records have been made (and are still made today) in paper registers, later they have been transferred into the digital environment with wide use of software of all kinds with the help of

computers. Thus, the method of data accumulation has been changed. Following the invention of XBRL technology, new demands for the presentation of business (financial) reporting data and their transfer to interested persons are raised. Approaches remaining of current interest and virtually unchanged are those giving the users confidence in reliability of the information in the reporting accounting records: the need for their processing by auditors, checking the accounting data, regardless of their form (paper or digital).

Thus, the development of accounting and auditing as a professional activity is inextricably bound up with technologies which are in constant interconnection. And modern approaches to the information flow organization need constant attention on the part of the scientists in this area.

With the inventions of the distributed database of blockchain and the corresponding data management technology, by present day the question about its application has arisen, in particular, for accounting and auditing purposes. This technology is designed to extend the possibilities to keep records and to increase public confidence in accounting information. At the same time, it is important to clarify the perspective of the auditors' role in verifying the reliability of financial and other business reporting data in the context of the use of blockchain technology.

Research analysis and objective. The issues of accounting and auditing in the context of application of the information technologies are brought up in the works of such authors as: Yu. Idziri, P. Kwest, K. Klovz, D. Koderr, P. Kook, B. Odintsov, V. Paliy, D. Pankov, V. Podolsky, A. Romanov, T. Singleton, Ya. Sokolov, J. Hunton, J. Hall, E. Chambers. Issues regarding the use of computers in the audit have been also considered by M. Abdolomohammadi, G. Bodnar, P. Williams, A. Williamson, J. Van Dyck, R. Cascarino, J. Robertson, J. Champlain, V. Hopwood and others.

Each of the indicated scientists has contributed to the development of science, but the issue regarding the role of blockchain technology in the development of accounting and auditing in the scientific literature has been practically disregarded.

Modern researches, which study contemporary problems of a successful combination of information technologies and audit tasks, refer to the crucial role of public financial reporting, the openness of which is possible precisely thanks to the use of blockchain technology [Spoke 2015].

Attention is also paid to the possibility and perspectivity of the technology use in the banking sector with the purpose of the fastest decision-making by credit institutions regarding service delivery due to operational analysis of financial indicators as compared to other social and personal customers' data [Krah 2016] and improvement of business efficiency due to blockchain technology introduction [Mougayar 2016].

The purpose of this article is to study modern approaches to the definition of blockchain technology and to determine its role in the development of accounting and auditing.

Research results. Modern system of information and money flows has a centralized organizational structure [Dźwigoł 2013; Dźwigoł 2015; Dźwigoł 2016a; Dźwigoł 2016b]. This is particularly so with the organization of money circulation at the state and interstate levels and information on important aspects of public life.

For example, as of today, there is a monopoly of state or other authorized institutions for the data bases in various important areas of society: passport

data, driving licenses, rights to property, availability and flow of the cash of bank customers, e-mail and other telecommunications services etc. (Fig. 1). Actually, every Internet transaction is based today on a certain structure, in which society places its confidence to a greater or lesser extent when it comes to the transfer of funds, we have to rely on the legality and reliability of the bank, payment system or regulatory authorities, which carry out regulatory activity in this area. This can also be said when it comes to messages from the mail service, that the letter has been delivered (has not been delivered) to the addressee, or when the message is received from an antivirus on a computer that the information security of the system is out of danger.

All of these aspects literally create an illusion for the users of modern amenities regarding the systems reliability, regarding safety in their everyday lives, until the moment when something goes wrong. At the same time, unscheduled situations, connected with the reliability of information, arise practically every day: banks are declared bankrupt, security of society turns out to be in danger, reliable borrowers and clients cease to be capable of paying, etc. Such negative events have their own prehistory which is either successfully hidden until the occurrence of adversary circumstances, or the information is presented in a distorted form, which destroys public confidence to seemingly indisputable figures of authority which are the most reliable among existing ones as of today.

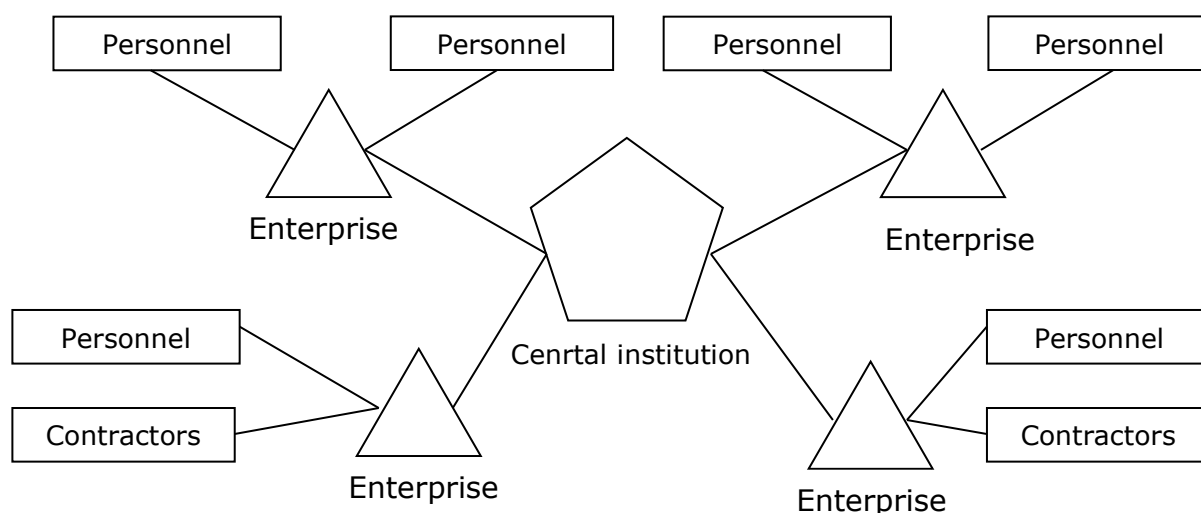

Figure 1 - Centralized system of accounting data processing

Source: development by O. Melnychenko based on [Adriano, Monro 2016]

For example, invulnerable centralized databases practically do not exist: they can be hacked by violators, their organizers may distort their content as a result of the error. Therefore, currently much attention is paid to information security, money is spent on its provision in small and especially in large companies. All of this requires a lot of resources, therefore primarily entrepreneurs are interested in search of and in efficient use of reliable technologies which will ensure the continuity and reliability of the information system.

From this perspective, one should rely on technologies minimizing risks or making them impossible as for the object of cooperation. Such an example may be modern Uber system - individual transportation service, which, unlike the recognition of authoritative monitoring taxi services by certain inspection

(nominally, state inspection), relies on corporative responsibility - public estimation and confidence. For example, such inspection carries out an analysis of the work of the taxi service according to a certain list of objective indicators: reliability of nodes and mechanisms of vehicles, presence of driving license, presence of a first aid kit and a fire extinguisher, driver's knowledge about road traffic regulations, absence of contraindications of medical nature for passenger transportation, etc. However, it should be borne in mind that the driver of such a taxi must also have other qualities, including personal ones, which would satisfy the users, have a high reputation, and so on. In this case, the service surveillance department can not provide adequate level of public confidence, for this very reason Uber is becoming popular worldwide, since each driver has a history of users feedback and established reputation.

Under such preconditions and in the context of world technological evolution, rampant development of services based on blockchain looks quite logical. Blockchain (which means a chain of blocks) is a distributed database containing information about all operations performed by the participants in the system. The information is stored in the form of a chain of blocks, in each of which a certain number of such transactions is recorded [Ulieru 2016].

This technology is based on distributed data registers. This means that there is no single place where all records are stored, there is no single register holder or data bank. Such register is kept simultaneously by all participants of the system and is automatically updated to the latest version with each change made to it and everyone is the guarantor of the reliability of information in it. Such register is actually an accounting book of entries about events in the digital environment. Once recorded information can not be changed or destroyed. It means that the technology of transactions test and accounting between individual nodes of the network without central computing center and each new transaction is confirmed by the history of the previous ones (Fig. 2).

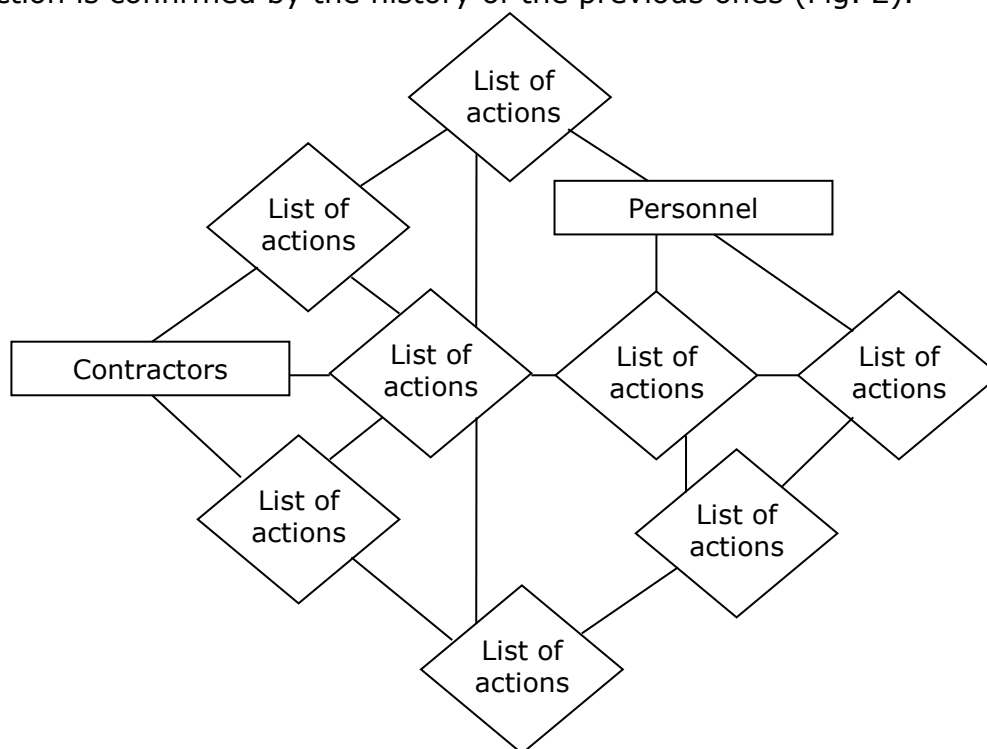

Figure 2 - Accounting information system based on blockchain technology
Source: development by O. Melnychenko based on [Adriano, Monro 2016]

Each user of the system, having access to the Internet, can test and record transactions in their own copy of the register. Transactions for a particular period are combined into a block that is associated with a block for the previous period - hence the term "chain of blocks", or blockchain.

Another peculiarity of the technology is that it is used not only for information transferring but also for values transferring. So-called digital assets economy is being implemented. It is about the fact that the users can transfer funds, securities and other digital assets to another participant of the system. Difference from the existing system is that today, in order to effect, for example, payments through the international payment system, several transactions are carried out and implementation of some necessary conditions is required for fulfillment of their conditions. Such transactions include recording or transmission of the information, clearing, settlement of accounts, verification, etc., and conditions include availability of security funds at the participants in the payment system accounts, entry into such system with the resources consumption of organizational, legal, financial and other characters.

When making settlements with the help of blockchain technology, the payment corresponds to the settlement directly. This approach is made possible due to cryptography, with the help of which the digital object is transferred without copying it. It should also be understood that the transfer of values with the help of blockchain has completely different nature compare to work, for example, with e-mail, when sending a certain file is actually only a copy of it, and it itself continues to be on the sender's computer. When sending the values, in particular monetary funds, it is important that they are not left at the sender after their sending.

It should be explained that in fact the values exist in the network, and each owner has the key to them. After the value transferring, the key of a new owner is generated in a new way using a certain algorithm, therefore the previous owner of the asset does not have access to it.

According to the World Economic Forum estimates, by the year 2027, 10% of the world's GDP will be stored based on blockchain technology [Deep Shift Technology Tipping Points and Societal Impact].

Thus, due to the technology, it is possible to establish level of credibility in a society of a considerably higher level and without attracting additional resources, and information acquired from such database can be used in litigations, tax calculations, audit evidence, decision-making on granting of credits, etc., since the technology does not provide for falsification of data in any sense.

In such systems, each assembly of data and each digital transaction leaves a unique record in the database, creating opportunities for auditing any digital event in the past without violating the confidentiality of personal data.

Promising application area for blockchain use is financial sector, which traditionally leads the way in the latest information technology adoption. This area is usually the most interested in the public confidence in the services provided by it, since it is related to monetary funds, instability with which is always associated with social tension. At the same time, usually there is no reliable alternative to financial and credit institutions as for the transfer of funds. Therefore, each institution has obligations as a reliable intermediary between individual and legal persons which do not know each other, and the central authorities regulating this area maintain this confidence by way of supervising the banks. The latter, in their turn, will receive considerable rewards for such confidence literally from every transaction between counterparties.

During carrying out of the transfer of funds with the help of blockchain technology, according to expectations, need to maintain traditional electronic payment systems will be eliminated. This situation, however, looks negative for those entities and systems for creation of which considerable resources have been used and many years have been spent (SEPA, SWIFT, etc.). For such systems and organizations which ensure their functioning, this will mean the imminent collapse and, in fact, destruction because of their inexpedience and obsolescence.

At the same time, regulators of individual countries worldwide already today carry out pilot projects on the use of blockchain even for the emission of national currency equivalents. For example, Bank of Canada has announced the test emission of CAD-COIN Crypto-Canadian Dollars, using distributed blockchain bases. The indicated project, which also involves Big Five Canadian banks: Bank of Montreal, Canadian Imperial Bank of Commerce (CIBC), RBC, Toronto-Dominion Bank (TD Bank) and Scotiabank, can be considered the first step towards "blockchainisation" of the banking system [Canada Has Been Experimenting With A Digital Fiat Currency Called CAD-COIN].

In general, currently there are many examples of financially oriented projects based on blockchain (apart from the crypto-currency bitcoin, one can mention, in particular, blockchain platform for P2P-crediting), but with a rare exception, they have not yet got state legalization and, consequently, they are not distributed.

In addition to the financial and banking sectors, the sectors offering state and administrative services are attractive for purposes of blockchain use.

Estonia is the first country that has implemented use of blockchain at the state level with digital citizenship programs (e-Residency) based on the notary service Public Notary [Estonian Government Partners with Bitnation to Offer Blockchain Notarization Services to e-Residents] and the Electronic Healthcare Fund (eHealth Foundation) [Estonian citizens will soon have the world's most hack-proof health-care records]. The basis of the latter is the principle of safe keeping of the patient medical records, and e-Residency provides for the possibility of certification of marriages registration, birth certificates, business contracts, etc., with the help of blockchain technology.

So, turning to the issue of the role of blockchain in the development of accounting and auditing, it should be noted that the trends and tendencies of technology use described above require, in the first place, the appropriate accounting organization. The issue of audit should be addressed with the understanding that the origin of each transaction can be verified using the history of transactions which have preceded it.

It is important that all principles of maintenance of accounting records remain unchanged with the appropriate application of the elements of the accounting method. Only technology of processing, storing, transmission and accumulation of information is changed. For example, in asset deals, the principles of their accounting and recognition are fully adhered to: controlled by the business entity as a result of past events and from the use of which is expected to receive future economic benefits [Conceptual Framework for Financial Reporting]. At the same time blockchain allows to carry out a complete, automated audit of all transactions to recognize the controllability of the asset by the enterprise. Such inspection is carried out with the help of construction and storage of information in the blocks about the initial cause of the origin of any asset due to the mechanisms for storing information described above: each

digital transaction leaves a unique record in the database, creating opportunities for auditing of any digital event in the past. Such record is made in all registers related to this asset and each enterprise in its copy of such register can gain access to the relevant information knowing the required key. Having access to the registers, other interested persons can also receive complete and unbiased information about the research object in case, for example, when decision is made regarding granting a credit by a bank or checking the completeness of payment of taxes, etc. - blockchain allows carrying out a full, automated audit of all transactions.

Thus, unlike the current practice of record keeping about an asset, when it is necessary to carry out counter inspection of various business entities documentarily involved in the manufacture, acquisition or change of the asset under consideration in order to ascertain the reliability of the information, it is enough to have only access to the copy of the register when working with blockchain (Fig. 3).

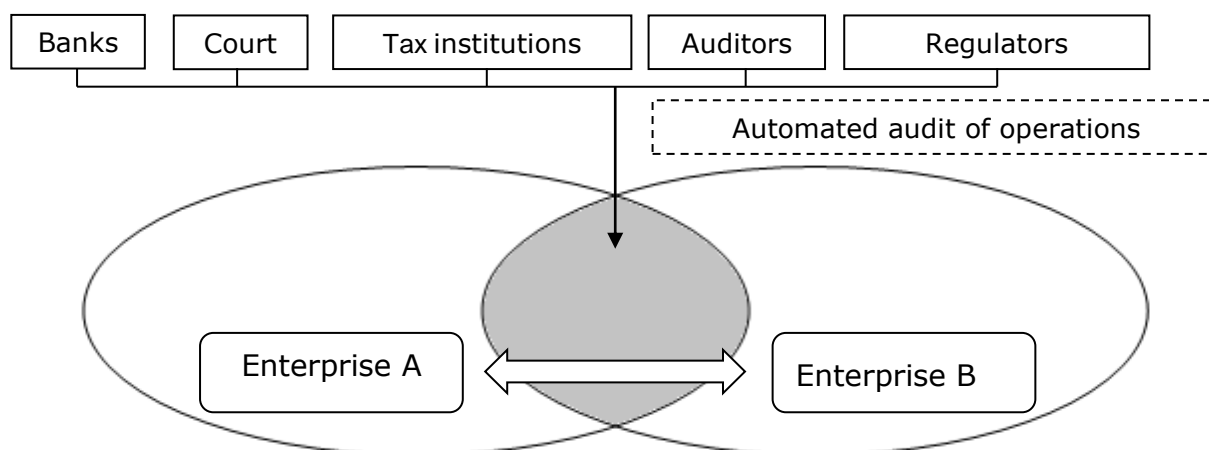

Figure 3 - Technology of processing, storing, transmission and accumulation of information using blockchain

Source: development by O. Melnychenko based on [Blockchain Technology. A game-changer in accounting?]

Each transaction with such technology becomes as notarized on the level of authenticity, and therefore confidence in information acquires a higher level. The important and main task of the auditors will be to determine the authenticity of the first transaction with the object under consideration, and all transactions which have been carried out later, will be considered to be accomplished and reliable.

Conclusions. To conclude, in this article we have reviewed modern approaches to the definition of blockchain technology and have outlined its role in the development of accounting and auditing. It is proved that such distributed database is a technology of working with information and it does not change the fundamental principles and basics of accounting and auditing. It has been found that the transactions recorded in such database are considered to be reliable and can be used as an evidence base when banks make decisions about granting credits to the clients, in litigations, etc. Confirmation of this is the practical implementation of blockchain technology in accounting of transactions in individual countries, including at a state level.

Reference

- Adriano, A., & Monro, Kh. (2016). Internet doveriie. *Finansy i razvitiie, ijun 2016*. P. 44-47. Retrieved from <http://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/fandd/2016/06/pdf/adriano.pdf>.
- Blockchain Technology. A game-changer in accounting?* Retrieved from https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/de/Documents/Innovation/Blockchain_A%20game-changer%20in%20accounting.pdf.
- Canada Has Been Experimenting With A Digital Fiat Currency Called CAD-COIN* Retrieved from <http://www.forbes.com/sites/laurashin/2016/06/16/canada-has-been-experimenting-with-a-digital-fiat-currency-called-cad-coin>.
- Conceptual Framework for Financial Reporting.* Retrieved from http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Conceptual-Framework/Documents/May%202015/Basis-to-ED_CF_MAY%202015.pdf.
- Deep Shift Technology Tipping Points and Societal Impact.* World Economic Forum, 2015. Retrieved from http://www3.weforum.org/docs/WEF_GAC15_Technological_Tipping_Points_report_2015.pdf.
- Dźwigoł, H. (2015). *Business Management*. Oxford: Alpha Science International Ltd.
- Dźwigoł, H. (2016a). Menedżer do zadań specjalnych. *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Organizacja i Zarządzanie*, 89, 95-106.
- Dźwigoł, H. (2016b). Modelling of restructuring process. *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Organizacja i Zarządzanie*, 99, 89-106.
- Dźwigoł, H. (2013). *Zarządzanie przedsiębiorstwem w warunkach XXI wieku*. Gliwice: Wydawnictwo Politechniki Śląskiej. [in Polish].
- e-Auction project.* Retrieved from <http://www.eauction.idf.solutions>.
- Estonian citizens will soon have the world's most hack-proof health-care records.* Retrieved from <http://qz.com/741989/the-most-ignored-aspect-of-the-south-china-sea-brawl-might-be-the-key-to-solving-it/>.
- Estonian Government Partners with Bitnation to Offer Blockchain Notarization Services to e-Residents.* Retrieved from <https://bitcoinmagazine.com/articles/estonian-government-partners-with-bitnation-to-offer-blockchain-notarization-services-to-e-residents-1448915243>.
- Feature Interview: Lasha Antadze on Ukraine's Blockchain-Powered State Property Auction System* Retrieved from <https://btcmanager.com/news/tech/feature-interview-state-property-auction-system>.
- Republic Of Georgia To Pilot Land Titling On Blockchain With Economist Hernando De Soto, BitFury.* Retrieved from <http://www.forbes.com/sites/laurashin/2016/04/21/republic-of-georgia-to-pilot-land-titling-on-blockchain-with-economist-hernando-de-soto-bitfury>.
- Krah, E.-S. (2016). *Wie Banken von der Blockchain profitieren.* Retrieved from <https://www.springerprofessional.de/bank-it/datensicherheit/blockchain/10497392>.
- Mougayar, W. (2016). *The Business Blockchain: Promise, Practice, and Application of the Next Internet Technology*. – Wiley; 1 edition (May 9, 2016), 208 p. – ISBN: 978-1-119-30031-1.
- Spoke, M. (2015). *How Blockchain Tech Will Change Auditing for Good.* Retrieved from <http://www.coindesk.com/blockchains-and-the-future-of-audit/>.
- Ulieru, M. (2016). *Blockchain: what it is, how it really can change the world.* Retrieved from <https://www.weforum.org/agenda/2016/06/the-blockchain/>.

Data przesłania artykułu do Redakcji: 11.09.2017
Data akceptacji artykułu przez Redakcję: 12.09.2017

Franz Peter Lang

Prof. Dr. habil. Dr. h.c. mult.,
Technical University Braunschweig,
Carl-Friedrich-Gaus-Faculty, Department Economics,
University professor
Braunschweig, Germany
lang@essen-nord.de

**SOME COMMENTS ON ECONOMIC CHALLENGES FACING
GERMANY AFTER THE ELECTIONS**

The federal elections in Germany have in a certain way changed the political landscape. The Debate of the elections in the media has largely focused on the AfD and the aggressive rhetoric of its leaders (actually adapted by the social democrat Leaders). This is understandable, but it is worth remembering that the AfD only represents 13 percent of German voters. `

Much more important is to focus on the next government – probably a coalition of the conservatives, the greens and the liberals (in Germany called Jamaica coalition caused by the Colours of the Parties black (CDU/CSU), green (Green Prty) and Yellow (Liberals), equal to the colours of the Flag of Jamaica) and the challenges facing it.

In economic policy there some central issues: Digitalisation, Automation, demographic change, globalisation, climate change and European integration.

Digitalisation policy in Germany fluctuates between enthusiasm for expanding fibre optic networks and concerns over new business models from the sharing economy like Uber and Airbnb expressed in the form of in restrictive regulations. But a nationwide fibre optic rollout would be expensive and inefficient. Such infrastructure should only be built in centres where it is urgently needed. To promote digital transformation, politicians should focus on eliminating regulations that obstruct sensible digital business models and reduce bureaucracy and restrictive laws.

Digitalisation pushes automation of the economy and thereby the use of robots. Trade-Unions, Workers and Politicians fear that this will lead to job losses. Therefore, there are calls for the introduction of an unconditional basic income. Scientists (Fuest, C., 2017) fear that would be a capitulation to the challenges the Economy faces. The goal should be to give those individuals labour market opportunities by offering them training and future oriented education.

The demographic transformation will lead to a labour shortage that opens up enormous opportunities. Instead of seizing it, Germany fears that we no longer may need skilled labour thanks to automation. German economic history shows, that this should not be expected within a fundamental structural change.

The declining workforce in Germany due to demographics will have significant implications for public finances and for social insurance systems. A raising of the retirement age to 70 seems not to be popular. But there are very good reasons for raising the retirement age to 70. A higher retirement scheme is often denounced as unfair, because people with physically challenging jobs are unable to carry on working until the age of 70. Such health risks must be compensated with higher wages and disability insurance, and not with pension insurance. It should also be possible to take retirement early, but with corresponding markdowns.

Another important challenge is globalisation. Its effects range from refugees and poverty-induced migration to growing trade and capital flows to global

information and data exchange. Germany has benefitted from globalisation in recent decades. Internationalisation means that there is less scope for political action at a national level. This is partly because Germany is in the EU and has signed up to several international agreements. On the one hand, growing cross-border mobility means that Germany is under high competitive pressure both as a business location and in terms of taxation and social policy (Lang, F. P., 2016). Germany has an interest in companies investing in the country and creating as many highly-paid jobs as possible. At the same time, Germany stands to benefit from immigrants with above-average qualifications who earn such high income levels that they pay more in taxes than they receive in state benefits. To attract capital and qualified immigrants, Germany has to offer attractive taxation conditions. This also means that the potential for redistribution via taxation is limited.

Germany is still in a position to finance one of the world's most developed welfare states. But the idea that the problems faced by social security systems can primarily be solved by higher subsidies financed by general tax revenue is an illusion in a highly globalised economy. If investors and highly-qualified individuals are taxed too heavily they will leave and if the government also offers generous social transfers, then it will attract individuals who rely on such benefits. In the long term this will lead to the collapse of the welfare state (Lang, F. P., 2017). Germany should work internationally and within the EU towards ensuring that immigration to Germany is not motivated by welfare benefits.

Global warming can be seen as another facet of globalisation. Alone Germany can do virtually nothing to limit it, so it is essential for the country to work together with its European partners to achieve global climate protection agreements. Even if Germany is not among those countries most heavily affected measures for adjusting to climate change should not be neglected, it is important to use climate policy instruments that enable the most cost-effective reduction of emissions possible. This is the only way to ensure that ambitious climate goals gain the social acceptance required to successfully achieve them. Selective interventions like the ban on internal combustion engines are counterproductive. A better approach would be to include road traffic in the emissions certificate system, because emissions could then be cut where the costs are as low as possible (Fuest, C., 2017).

A major challenge facing the next German federal government is the European Union. It needs to surmount the current EU crisis and tap the huge potential of European integration. This applies to deepening the internal market, as well as the further development of European defence and security policy. Significant efficiency gains and relief for national government budgets could be achieved via closer European cooperation in the procurement of weapons and in military operations.

Reference

- Fuest, C. (2017). *Economic Policy Challenges Facing Germany's Next Government*. Retrived from <http://www.cesifo-group.de/ifoHome/infoservice/CESifo-Newsletter/2017/CINL201706-Fuest.html?eNLces-201707>.
- Lang, F. P. (2016). *Immigration, Fachkräftemangel und demografische Lücke*. Retrived from http://www.eikv.org/information/2016_Lang.html v.6.1.2016
- Lang, F. P. (2017). *Integration, Migration und Systemwettbewerb*, in: Kaluza u.a. Hrsg.: *Betriebswirtschaftliche Fragen zu Steuern, Finanzierung, Banken und Management*, Springer Gabler 2017, S. 465-477.

Data przesłania artykułu do Redakcji: 29.09.2017
Data akceptacji artykułu przez Redakcję: 29.09.2017

РЕЦЕНЗІЯ
на монографію
Ірини Анатоліївни Юхименко-Назарук
«Розвиток теорії і методології бухгалтерського обліку в
контексті неоінституційної теорії», Житомир, 2017 р.

На сьогодні розвиток бухгалтерського обліку може відбуватись за двома основними напрямками: 1) Використання загальнонаукових методів; 2) Використання специфічних методів інших дисциплін. Якщо перший напрям вже набув широкого використання та частково втратив свій потенціал, то розвиток другого напрямку в сучасних умовах набуває все більшої актуальності. Застосування неоінституційної теорії для подальшого розвитку бухгалтерського обліку є одним із таких міждисциплінарних засобів, який дозволяє під іншим кутом зору подивитись на існуючі проблеми та на основі наявного інструментарію запропонувати шляхи їх вирішення. В даному контексті монографія І.А. Юхименко-Назарук є актуальним та прогресивним науковим дослідженням, що дозволяє сформулювати набір рекомендацій з удосконалення бухгалтерської практики та вносить кардинальні пропозиції щодо трансформації традиційних підходів до розуміння теорії бухгалтерського обліку.

Перевагою рецензованої монографії є глибоке вивчення основних положень неоінституційної теорії та її окремих субтеорій і концепцій (агентська теорія, контрактна теорія, позитивна теорія, акторно-мережева теорія, мережева концепція, концепція специфічних активів), на основі яких проведено аналіз бухгалтерської проблематики. Важливим при цьому є акцентування уваги не лише на розвитку положень неоінституційної теорії, а на їх використанні для розвитку теоретико-методологічних засад бухгалтерського обліку.

Можна виділити наступні основні наукові результати, одержані автором в результаті дослідження, викладеного в монографії:

теоретичного характеру:

– виділено напрями інституційних досліджень з бухгалтерського обліку в Україні;

– виділено та обґрунтовано групи причин, які зумовлюють пріоритетність застосування інституціональної теорії в бухгалтерському обліку;

– обґрунтовано неідеальні варіанти трансформації інституту бухгалтерського обліку у взаємозв'язку з його інституційним середовищем;

– запропоновано розуміння бухгалтерського обліку як мегаінституту та описано інституційні характеристики його складових;

– виділено підходи до розуміння сутності інституційного середовища в бухгалтерському обліку;

– обґрунтовано сутність інституційного середовища бухгалтерського обліку в розрізі його структурних елементів;

– розроблено бухгалтерську інституційну концепцію в широкому розумінні;

– виділено сучасні напрями розвитку бухгалтерського обліку в контексті теорії контрактів;

– розроблено загальну модель агентської проблеми в розрізі професійного судження бухгалтера;

- виділено можливі напрями наукових досліджень в сфері бухгалтерського обліку на основі теорії агентських відносин
- виділено і обґрунтовано базові засади контрактної теорії бухгалтерського обліку;
- виділено і описано структуру позитивної теорії обліку;
- обґрунтовано взаємозв'язки між обліковою політикою і професійним судженням бухгалтера в контексті інституційної теорії;
- обґрунтовано взаємозв'язок економічних інтересів (вимог, можливостей і обмежень) користувачів облікової інформації та облікової політики;
- розроблено концептуальну модель креативного обліку як елемента облікової науки;
- виділено і описано види інституційної взаємодії звичайних та мережевих підприємств;
- ідентифіковано напрями застосування акторно-мережевої теорії в бухгалтерському обліку;
- виявлено шляхи використання теорії мереж в бухгалтерському обліку;
- виділено напрями розвитку обліку в мережевих структурах;
- розроблено класифікаційну модель побудови мережевих облікових систем;
- обґрунтовано класифікацію активів за типами специфіки; методичного характеру:
- розроблено матричну модель реалізації професійного судження в його широкому розумінні;
- розроблено модель бухгалтерського інжинірингу в контексті реалізації облікової політики підприємства;
- удосконалено методику бухгалтерського обліку об'єктів, що притаманні мережевим структурам (мережі, мережеві торговельні марки, необоротні активи, одержані на засада мережевих угод);
- розроблено методику облікової оцінки мережевих активів;
- удосконалено методику бухгалтерського відображення специфічних активів;
- удосконалено порядок оцінки зменшення корисності специфічних активів.

Вищенаведені результати свідчать про високу наукову і практичну цінність проведеного наукового дослідження. Вони можуть використовуватись як для розвитку теоретичних засад бухгалтерського обліку, так і для удосконалення бухгалтерської практики шляхом внесення змін у відповідні облікові стандарти суб'єктами регулювання облікової системи.

Монографія може використовуватись дослідниками, які займаються вирішенням облікових проблем, а також практикуючими бухгалтерами для удосконалення облікових систем, що забезпечують підготовку інформації для прийняття управлінських рішень.

**Доктор економічних наук,
професор,
завідувач кафедри обліку і аудиту
Житомирського державного
технологічного університету**

С.Ф. Легенчук

РЕЦЕНЗІЯ
на монографію
Ірини Анатоліївни Юхименко-Назарук
«Розвиток теорії і методології бухгалтерського обліку в
контексті неоінституційної теорії», Житомир, 2017 р.

В сучасних умовах розвиток бухгалтерської практики відбувається досить динамічними темпами, за якими не встигає розвиватись і удокналюватись теорія бухгалтерського обліку, що була переважно розроблена для підприємств індустріальної епохи, внаслідок чого вона виявляється непридатною для обслуговування управлінських систем підприємств, які функціонують в умовах формування постіндустріального суспільства. Якщо економічна наука поступово почала розвивати свою теорію шляхом застосування інституційного підходу, то в бухгалтерському обліку подібні процеси відбуваються досить повільно. Існуючі інституційні дослідження в сфері бухгалтерського обліку характеризуються відсутністю цілісності та поверхневостю розгляду облікових проблем. У зв'язку з цим проведене І.А. Юхименко-Назарук монографічне дослідження, є актуальним напрямом наукових пошуків в умовах сьогодення та заслуговує на увагу з боку дослідників.

Рецензована монографія складається з п'яти розділів, у яких наведено авторську інтерпретацію подальшого розвитку теорії і методології бухгалтерського обліку на основі використання неоінституційної теорії.

Перший розділ «Бухгалтерський облік та інституційна теорія: шляхи подальшої конвергенції» присвячено вивченню сучасного стану досліджень в сфері бухгалтерського інституціоналізму та обґрунтуванню подальших шляхів його розвитку за умов переходу від використання положень інституційної теорії до неінституційної. В результаті автором було розроблено бухгалтерську інституційну концепцію, згідно якої подальше удосконалення бухгалтерського обліку має відбуватись на основі використання таких неоінституційних конструктів, як бухгалтери-агенти, оптимальні контракти, обліковий опортунізм, мережевий облік, специфічні активи.

У другому розділі «Розвиток бухгалтерського обліку в контексті теорії контрактів» розкрито можливості використання теорії контрактів, як одного із найбільш прогресивних напрямів неоінституційної економічної теорії, в контексті застосування професійного судження бухгалтера, реалізації облікової політики підприємства, а також розвитку методики бухгалтерського обліку господарської діяльності підприємств та розвитку системи облікових стандартів.

Третій розділ «Інституційні аспекти реалізації облікової політики підприємства» детально розкриває існуючі проблеми в сфері облікової політики, а також відображає пропозиції автора щодо їх вирішення на основі використання інституційних концепцій. Заслуговує на особливу увагу розробка матричної моделі реалізації професійного судження в його широкому розумінні, що дозволяє сформулювати теоретичні засади реалізації облікової політики підприємств. На основі використання інституційного інструментарію розроблено концептуальні засади креативного обліку та запропоновані шляхи удосконалення облікової системи з метою мінімізації його негативних наслідків.

У четвертому розділі «Інституційні засади використання мережевої концепції в бухгалтерському обліку» проведено інституційний аналіз

діяльності мережевих структур в контексті формування систем їх інформаційного забезпечення. Запропоновано відображати у складі облікової системи мережевий капітал підприємства та розроблено авторську методику його оцінки із врахуванням особливостей функціонування мережевих структур.

Завершує монографію п'ятий розділ «Бухгалтерський облік специфічних активів», у якому досліджено теоретичні аспекти бухгалтерського обліку специфічних активів як нової облікової категорії та запропоновано шляхи удосконалення їх оцінки на основі використання контрактної теорії бухгалтерського обліку.

Монографія є самостійним і завершеним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, має наукову і практичну цінність. Результати дослідження можуть бути використані в навчальному процесі при викладанні дисциплін «Теорія бухгалтерського обліку», «Методологія наукових досліджень в бухгалтерському обліку і аудиту» майбутнім фахівцям економічного напрямку.

Впровадження пропозицій, викладених в монографії, дозволяє вдосконалити практику ведення бухгалтерського обліку на підприємствах на основі розробки комплексу системних організаційних і методологічних рішень.

Видання даної монографії є логічним продовженням наукових досліджень автора – докторанта кафедри обліку і аудиту Житомирського державного технологічного університету.

Монографії властива наукова новизна, що свідчить про глибоку обізнаність автора з сучасними теоретико-методологічними проблемами розвитку бухгалтерського обліку. Вона буде корисною для дослідників в сфері бухгалтерського обліку, економічного аналізу і менеджменту, аспірантів, магістрантів та інших осіб, зацікавлених в удосконаленні процесу створення та надання облікової інформації різних групам зацікавлених користувачів.

**Доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і
оподаткування Київського
кооперативного інституту бізнесу і
права**

В.А. Шпак

РЕЦЕНЗІЯ
на монографію
Ірини Анатоліївни Юхименко-Назарук
«Розвиток теорії і методології бухгалтерського обліку в
контексті неоінституційної теорії», Житомир, 2017 р.

В сучасних умовах розвитку економіки система бухгалтерського обліку є об'єктом значної критики у зв'язку з частковим невиконанням своєї основної функції – надання інформації користувачам для прийняття економічних рішень. Основною ілюстрацією чого є значна втрата довіри до інформації з фінансової звітності та до аудиту після світової фінансової кризи 2008 р. Існування такої ситуації є наслідком суттєвих змін, які відбулись як в функціонуванні світової економічної системи, так і в особливостях ведення бізнесу, що характеризуються ускладненням та підвищенням динаміки конкурентного середовища, зростанням рівня ризику та віртуалізацією діяльності підприємств. За таких умов необхідним є пошук нових методологічних засобів, які дозволять знайти шляхи вирішення існуючих проблем та сформуванню напрями подальшого розвитку облікової системи як засобу інформаційної підтримки прийняття управлінських рішень. Одним із таких засобів є неоінституційна теорія, яка дозволяє розглядати існуючі облікові проблеми в щільному зв'язку з соціальними, правовими, політичними та іншими явищами і процесами. Тому проведені дослідження І.А. Юхименко-Назарук, результати яких відображено у монографії, є актуальними для подальшого розвитку облікової науки.

Дана монографія складається з п'яти розділів, у яких обґрунтовані теоретико-методологічні аспекти розвитку бухгалтерського обліку на основі використання інструментарію неоінституційної теорії, а також запропоновані шляхи вдосконалення організації і методики обліку специфічних активів та мережевого капіталу.

У першому розділі «Бухгалтерський облік та інституційна теорія: шляхи подальшої конвергенції» увага приділяється аналізу існуючих напрацювань в сфері застосування інституційної теорії в бухгалтерському обліку та формуванні рекомендацій щодо її подальшого розвитку. Автором висвітлюються причини необхідності побудови інституційної теорії бухгалтерського обліку, запропоновано підхід до розуміння бухгалтерського обліку як «мегаінституту» та обґрунтовано поняття «інституційне середовище бухгалтерського обліку». На основі аналізу існуючих напрацювань обґрунтовано необхідність та розроблено структуру бухгалтерської інституційної концепції.

У другому розділі «Розвиток бухгалтерського обліку в контексті теорії контрактів» науковий інтерес викликають розглянуті автором положення основних неоінституційних теорій, які можуть застосовуватись для удосконалення теоретико-методологічних засад бухгалтерського обліку: агентська теорія, контрактна теорія бухгалтерського обліку, позитивна теорія бухгалтерського обліку. Обґрунтовано відмінності положень даних теорій від чинної облікової парадигми та визначено напрями її трансформації.

У третьому розділі «Інституційні аспекти реалізації облікової політики підприємства» заслуговують на увагу виділені проблемні аспекти формування і реалізації облікової політики підприємства та обґрунтовані напрями їх вирішення з використанням інструментів неоінституційної теорії. Автором розроблено матричну модель реалізації професійного судження в його

широкому розумінні, що дозволяє встановити особливості впливу формальних та неформальних правил на процес здійснення різних видів професійних суджень. На основі використання положень агентської теорії розроблено концептуальну модель креативного обліку як елемента облікової науки.

У четвертому розділі «Інституційні засади використання мережевої концепції в бухгалтерському обліку» зосереджено увагу на дослідженні мережевих взаємодій та їх відображенні в системі бухгалтерського обліку. Розроблено теоретико-методичні засади бухгалтерського обліку мережевого капіталу (мережі, мережеві торговельні марки, необоротні активи, одержані на основі мережевих угод). З метою удосконалення методики організації бухгалтерського обліку в умовах широкого використання мережевих структур розроблено концепцію мережевого обліку.

У п'ятому розділі «Бухгалтерський облік специфічних активів» запропоновано впровадити до складу об'єктів бухгалтерського обліку неінституційного поняття "специфічні активи". Розроблено теоретико-методичні засади обліку специфічних активів, що дозволяє підвищити якість облікової інформації та наблизити балансову вартість чистих активів підприємства до їх ринкової вартості.

Враховуючи отримані Юхименко-Назарук Іриною Анатоліївною наукові результати під час дослідження особливостей розвитку теорії і методології бухгалтерського обліку на основі використання положень неінституційної економічної теорії, зазначаючи логічність та послідовність викладення матеріалу, його наукову новизну і практичну значимість, вважаємо, що поданий на рецензування рукопис може бути корисним для вчених та дослідників в сфері бухгалтерського обліку і заслуговує на видання.

**Доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри економіки
підприємства, обліку і аудиту
Черкаського національного
університету імені Богдана
Хмельницького**

О.В. Мельниченко

Dieser Beitrag ist ein bescheidener Glückwunsch zum 70. Geburtstag von Professor Dr. André REUTER, dem Gründungsrektor des Institut Supérieur de l'Économie, ISEC Université Luxembourg sowie der European University for Economics & Management, ebenfalls Luxemburg. Der international bekannte und anerkannte Ökonom begründete bereits 2004 das European Institute for Knowledge and Value Management (EIKV), dessen Vorstandsvorsitzender er ist. Seine Forschung gilt vor allem den Begründungslehren der immateriellen Wirtschaftsgüter und ihrer Bedeutung in der modernen Wissensgesellschaft.

Ad multos annos!

Stefan Schnorr

Kaiserslautern, Deutschland

Thomas Gergen

Dr. hab., Professor,

ISEC University Luxembourg,

Inhaber der Professur für internationales und vergleichendes Zivil- und

Wirtschaftsrecht einschließlich Immaterialgüterrecht am von

der luxemburgischen Chambre de commerce neu gegründeten Institut Supérieur de l'Économie

Luxemburg

t.gergen@mx.uni-saarland.de

DIE ERFASSUNG DER FÜR DAS IMMATERIALGÜTERRECHT RELEVANTEN IMMATERIELLEN WIRTSCHAFTSGÜTER IN HANDELS- UND STEUERBILANZ – ÜBERBLICK UND JURISTISCHE KRITIK

Zusammenfassung. Der Artikel wirft Licht auf die juridico-ökonomische Schnittstelle von Immateriellen Wirtschaftsgütern und Immaterialgüterrecht sowie deren Erfassung in Handels- und Steuerbilanz, die sich offensichtlich auseinanderbewegen. Gibt es eine Tendenz weg von der Einheitsbilanz? Schließlich wird problematisiert, ob das Aktivierungswahlrecht des § 248 Abs. 2 S. 1 HGB eine Weiterentwicklung des deutschen Handelsrechts oder ein inkompatibles IFRS-Implantat ist.

Schlüsselwörter. Immaterialgüterrecht, Handelsbilanz, Steuerbilanz, deutsches Handelsrecht (HGB), Aktivierungswahlrecht, IFRS

Gang der Untersuchung. In der jüngeren Vergangenheit hat die Bedeutung von Geistigem Eigentum für Unternehmen ständig zugenommen und wird weiter zunehmen: Dieser Trend lässt sich durch den massiven Anstieg der Patent-, aber auch Markenmeldungen bei gleichzeitig eher moderatem Wachstum der FuE-Ausgaben (Ausgaben für Forschung und Entwicklung) nachvollziehen¹. Dabei wird ein positiver Effekt von umfangreichen Patent- und Markenbeständen in Unternehmen auf deren Marktwert wie auch auf deren

¹ Blind, K., Cuntz, A., Köhler, F., Radauer, A.: Die volkswirtschaftliche Bedeutung geistigen Eigentums und dessen Schutzes mit Fokus auf den Mittelstand, - Endbericht; Studie im Auftrag des Bundesministeriums für Wirtschaft und Technologie, Berlin 2009. Im Internet: <http://www.bmwi.de/DE/Mediathek/publikationen,did=299292.html> (Download 05.06.2016), (Im Folgenden: Blind/Cuntz et. al. 2009), S. 9.

Produktivität festgestellt². Ziel ist es darzustellen, welche immateriellen Wirtschaftsgüter immaterialgüterrechtlich relevant sind, wie die Erfassung in Handels- und Steuerbilanz stattfindet und welche Probleme und Kritikfelder sich dabei auftun. Gerade bei immateriellen Wirtschaftsgütern ist zu beobachten, dass es einen Trend „weg von der Einheitsbilanz“ gibt.

Begriffsbestimmungen und Abgrenzungen. Gegenstand der Untersuchung sind Immaterialgüterrechte, die als Wirtschaftsgüter bzw. Vermögensgegenstände in die Handels- und/oder Steuerbilanz des daraus berechtigten Unternehmens eingehen. Außen vor bleiben daher fremde Rechte, wengleich diese ein spannendes Gebiet sein könnten, insbesondere was Immaterialgüterrechts-Verletzungen und deren oft kostspieligen Folgen betreffen.

Handels-, Steuer- und Konzernbilanz.

„Der Begriff 'Bilanz' wird häufig in einem weiteren Sinne als Synonym für den Begriff 'Jahresabschluss' verwendet, obgleich die Bilanz neben der Gewinn- und Verlustrechnung (GuV) und dem Anhang (bei Kapitalgesellschaften) lediglich einen Bestandteil des Jahresabschlusses eines Unternehmens darstellt“³. Im Folgenden meint 'Bilanz' ausschließlich die Aufstellung der Vermögensgegenstände und Schulden, außer Acht bleiben die übrigen Teile des Jahresabschlusses.

Die deutsche Handelsbilanz eines Unternehmens wird nach deutschem Handelsgesetzbuch (HGB), folgend den Grundsätzen ordnungsmäßiger Buchführung (GoB)⁴ und den Grundsätzen ordnungsmäßiger Bilanzierung (GoBil), aufgestellt. Im Folgenden ist mit 'Handelsbilanz' diese deutsche Handelsbilanz gemeint, wobei auf rechtsformabhängige oder größenbedingte Erleichterungen⁵ und Besonderheiten nicht eingegangen und uneingeschränkte Bilanzierungspflicht vorausgesetzt wird.

Eine deutsche „Steuerbilanz“ gibt es nicht – die deutsche Steuergesetzgebung verlangt lediglich eine „steuerliche Anpassungsrechnung“ (siehe § 60 II EStDV). Da die Bezeichnung jedoch etabliert ist, wird im Folgenden ebenfalls der Begriff 'Steuerbilanz' für die steuerliche Anpassungsrechnung/steuerliche Gewinnermittlung und die Vermögensaufstellung nach Steuerrecht verwendet.

Grundsätzlich ist die Handelsbilanz für die Steuerbilanz maßgeblich (materielle Maßgeblichkeit, § 5 I S. 1 EStG) und damit sind dies auch die GoB für die steuerliche Gewinnermittlung. Durchbrochen wird das Maßgeblichkeitsprinzip jedoch durch die steuerlichen Sonderregelungen, insbes. § 5 Ia bis V EStG (Ansatz) und § 5 VI EStG (Bewertung), d.h. die handelsrechtlichen Bewertungsvorschriften sind für die steuerliche Gewinnermittlung nur subsidiär anzuwenden⁶.

² Z.B. durch Greenhalgh und Rogers (2007), zitiert bei Blind/Cuntz et al. 2009, S. 16.

³ Coenberg, A. G., Haller, A., Schultze, W. (Hrsg.): Jahresabschluss und Jahresabschlussanalyse. 22., überarbeitete Auflage, Stuttgart: Schäffer-Poeschel, 2012 (im Folgenden: Coenberg/Haller et al. 2012), S. 3.

⁴ Mittlerweile weitgehend in den §§ 238 ff. HGB kodifiziert.

⁵ Z.B. kleine, mittelgroße und große Kapitalgesellschaften, § 267 HGB; zum nicht Kapitalmarkt orientierten Einzelkaufmann §§ 241a II, 264d HGB.

⁶ Pfirmann, A., Schäfer, R.: VII Steuerliche Implikationen. In: Küting, K.; Pfitzer, N.; Weber, C.-P. (Hrsg.): Das neue deutsche Bilanzrecht. Zweite, aktualisierte Auflage. Stuttgart: Schäffer-Poeschel, 2009 (Im Folgenden Küting/Pfitzer et al. 2009), S. 124.

Kapitalgesellschaften sind selbst Steuersubjekt und der Körperschaftsteuer unterworfen. Für die Körperschaftsteuer gelten die Regelungen des Einkommensteuergesetzes (EStG), insbesondere hinsichtlich der Gewinnermittlung. Zusätzlich gelten die Regelungen des Körperschaftsteuergesetzes (KStG). Auf Konzernbilanzen, die nach HGB, IFRS, US-GAAP oder anderen internationalen Rechnungslegungsvorschriften aufzustellen sind, wird im Folgenden nicht eingegangen.

Wirtschaftsgüter und Vermögensgegenstände

Begriffe. Weder für 'Vermögensgegenstände' noch für 'Wirtschaftsgüter' gibt es Legaldefinitionen⁷. Das Handelsrecht verwendet die Begriffe 'Vermögensgegenstände' für Aktiva und 'Schulden' für Passiva,⁸ wogegen das Steuerrecht für Aktiva den Begriff 'positives Wirtschaftsgut'⁹ und für Passiva 'negatives Wirtschaftsgut' kennt. Für die hier interessierenden 'Vermögensgegenstände' und (positiven) Wirtschaftsgüter lassen sich keine Bedeutungsunterschiede finden, sie sind mithin deckungsgleich. Es werden somit die Begriffe 'Wirtschaftsgut' im Sinne von 'positivem Wirtschaftsgut' und 'Vermögensgegenstand' deswegen synonym verwendet, allerdings bei handelsrechtlichen Sachverhalten bevorzugt 'Vermögensgegenstand', bei steuerrechtlichen Sachverhalten bevorzugt 'Wirtschaftsgut', um Gesetzen und Schrifttum entsprechend zu formulieren.

Abstrakte Bilanzierungsfähigkeit von immateriellen Vermögensgegenständen. Notwendige Voraussetzung für jedwede (abstrakte) Bilanzierungsfähigkeit¹⁰ ist, dass eine Klassifizierung als Vermögensgegenstand über die Einzelverwertbarkeit (selbständige Verwertbarkeit) möglich ist: „Da § 246 Abs. 1 Satz 1 HGB nur die Aktivierung von Vermögensgegenständen erlaubt, ist immer zu prüfen, ob das zu aktivierende Gut als Vermögensgegenstand im handelsbilanziellen Sinn klassifiziert werden kann. Nur in diesem Fall kommt die Aktivierung überhaupt in Betracht. Vom Vorliegen eines Vermögensgegenstandes ist auszugehen, wenn das selbst erstellte Gut nach der Verkehrsauffassung einzeln verwertbar ist“¹¹.

Zudem „dürfen nur solche Vermögensvorteile in die Bilanz aufgenommen werden, deren Werthaltigkeit von Dritten nachvollzogen werden kann“¹². Überdies muss bilanzielle Greifbarkeit gegeben sein, d.h. ein Gut als Einzelheit ins Gewicht fallen und nicht nur unspezifischer Teil einer Gesamtheit (z.B. eines Unternehmenswertes) sein¹³.

Schließlich muss das Gut selbstständig bewertbar sein: Es muss sich ein Zugangswert für die Erstbewertung feststellen lassen und eine Folgebewertung

⁷ Auch und insbesondere nicht in § 4 I S. 2 EStG – dort geht es um Entnahmen und Einlagen, siehe § 4 I S. 1 EStG, nicht um Aktiva oder Passiva.

⁸ Z.B. in § 240 I HGB, wo von „einzelne Vermögensgegenstände und Schulden“ im Zusammenhang mit dem Inventar die Rede ist.

⁹ Der Begriff „Wirtschaftsgut“ wird beispielsweise in R 4.2 I EStR verwendet, ohne dass hier oder anderswo eine Definition erfolgen würde.

¹⁰ Gemäß § 246 HGB – hier: abstrakte Bilanzierungsfähigkeit als Vermögensgegenstand.

¹¹ Gesetzentwurf der Bundesregierung: Entwurf eines Gesetzes zur Modernisierung des Bilanzrechts (Bilanzrechtsmodernisierungsgesetz – BilMoG), Bundesratsdrucksache 344/08, 23.05.2008, Az. R-Fz-Wi, im Internet: http://www.bundesrat.de/SharedDocs/beratungsvorgaenge/2008/0301-0400/0344-08.html?cms_templateQueryString=344%2F08&cms_from_Search=true (Download 05.06.2016), (Im Folgenden: BR-Drs. 344/08), S. 107.

¹² Küting, K., Ellmann, D., in: Küting/Pfitzer et. al. 2009, S. 267.

¹³ Ebd., S. 268.

möglich sein. Recht einfach ist dies bei erworbenen Gütern (hier bei entgeltlich erworbenen immateriellen Vermögensgegenständen), für die der Zugangswert regelmäßig durch die Anschaffungskosten bestimmt wird. Schwieriger kann es bei selbst geschaffenen immateriellen Vermögensgegenständen werden, weil unter Umständen Herstellungskosten nicht zweifelsfrei zugeordnet werden können bzw. nicht eindeutig festgestellt werden kann, wann der Übergang von der Forschungs- in die Entwicklungsphase erfolgt ist: „Mit dem Übergang in die Entwicklungsphase – dies ist der frühestmögliche Zeitpunkt, zu dem eine Aktivierung vorgenommen werden kann – ist permanent die Prüfung notwendig, ob die Entstehung des angestrebten immateriellen Vermögensgegenstands hoch wahrscheinlich ist. Solange diese Einschätzung verneint wird, sind die angefallenen Aufwendungen als Aufwand zu behandeln“¹⁴.

Die fehlende selbstständige Bewertbarkeit hat dazu geführt, dass selbst geschaffene Marken und Drucktitel (weiterhin) explizit von der Aktivierung ausgeschlossen sind: „Marken, Drucktitel, Verlagsrechte, Kundenlisten und vergleichbare selbst geschaffene immaterielle Vermögensgegenstände des Anlagevermögens, die nicht entgeltlich erworben worden sind, sind einer Aktivierung auch weiterhin nicht zugänglich, d. h. ihre Aktivierung ist verboten. Der Grund für diese eingeschränkte Aufrechterhaltung des bisherigen Aktivierungsverbots besteht darin, dass den genannten selbst geschaffenen immateriellen Vermögensgegenständen des Anlagevermögens Herstellungskosten teilweise nicht zweifelsfrei zugerechnet werden können, weil sie nicht selbstständig bewertet sind. Das heißt, eine Abgrenzung zwischen den zu aktivierenden Aufwendungen und den für die Entwicklung des Unternehmens in seiner Gesamtheit – also regelmäßig auf den selbst geschaffenen Geschäfts- oder Firmenwert – anfallenden aufwandswirksam zu erfassenden Aufwendungen, ist nicht zweifelsfrei möglich. Beispielhaft sei hier auf den Aufwand für Werbemaßnahmen verwiesen. Dieser kann alternativ ebenso einer Marke wie dem selbst geschaffenen Geschäfts- oder Firmenwert zugerechnet werden. Um insoweit einer willkürlichen Praxis vorzubeugen, unterliegen Marken, Drucktitel, Verlagsrechte, Kundenlisten oder vergleichbare Vermögensgegenstände – also alle nicht entgeltlich erworbenen selbst geschaffenen immateriellen Vermögensgegenstände des Anlagevermögens, bei denen eine Abgrenzung der Herstellungskosten von den auf den Geschäfts- oder Firmenwert entfallenen Aufwendungen nicht zweifelsfrei bzw. eine alternative Zurechnung möglich ist – weiterhin einem Aktivierungsverbot. Die Vorschrift stellt eine Ausprägung des Vorsichtsprinzips dar. Danach sind bereits bisher einem Vermögensgegenstand nicht zweifelsfrei zurechenbare Aufwendungen aufwandswirksam zu erfassen“¹⁵.

Immaterielle Vermögensgegenstände des Anlagevermögens

Anlagevermögen, nicht Umlaufvermögen. Zu den immateriellen Vermögensgegenständen des Anlagevermögens gehören alle unkörperlichen Werte, die nicht zu Sach- oder Finanzanlagen oder dem Umlaufvermögen zählen. Entscheidend für die Qualifizierung entweder als Anlage- oder als Umlaufvermögen ist die wirtschaftliche Zweckbestimmung des immateriellen Vermögensgegenstands am Bilanzstichtag. Nach der herkömmlichen Unterscheidung zwischen Anlage- und Umlaufvermögen gehören zum Anlagevermögen alle Wirtschaftsgüter, die dazu bestimmt sind, dauernd dem Geschäftsbetrieb zu dienen (vgl. § 152 Abs. 1 S. 1 AktG., d.h. die nicht zum

¹⁴ Ebd., S. 275.

¹⁵ BR Drucksache 344/08, S. 107f.

Verbrauch oder zur Veräußerung, sondern zum Gebrauch im Unternehmen bestimmt sind¹⁶; demgemäß gehören zum Umlaufvermögen alle Wirtschaftsgüter, die weder Anlagevermögen noch Rechnungsabgrenzungsposten sind¹⁷.

Immaterielle Vermögensgegenstände in der Handelsbilanz.

Immaterielle Vermögensgegenstände des Anlagevermögens sind alle unkörperlichen Werte, die nicht zu den Sach- oder Finanzanlagen zählen und keine Vermögensgegenstände des Umlaufvermögens sind. Immaterielle Vermögensgegenstände sind grundsätzlich sowohl abstrakt¹⁸ als auch konkret¹⁹ bilanzierungsfähig. Nach § 266 II A. I. HGB sind handelsrechtlich als immaterielle Vermögensgegenstände des Anlagevermögens auszuweisen²⁰:

- selbst geschaffene gewerbliche Schutzrechte und ähnliche Rechte und Werte;
- entgeltlich erworbene Konzessionen, Schutzrechte und ähnliche Rechte und Werte sowie Lizenzen an solchen Rechten und Werten;
- Geschäfts- oder Firmenwert²¹;
- geleistete Anzahlungen.

Ein immaterieller Vermögensgegenstand ist ein nicht-stofflicher Vermögenswert eines Unternehmens, wie (1) Standort, Kundenkreis, Firmenname, Organisation, Leitung und Mitarbeiterstamm (Firmenwert); (2) Konzessionen; (3) Kontingente; (4) Erfindungen; (5) verschiedene Rechte (Patente, Lizenzen, Warenzeichen- und Gebrauchsmusterrechte, Bezugs- und Belieferungsrechte, Urheberrechte, Verlagsrechte etc.).

Immaterielle Wirtschaftsgüter in der Steuerbilanz. Auch steuerlich ist das Betriebsvermögen anzusetzen, das nach den handelsrechtlichen Grundsätzen ordnungsmäßiger Buchführung auszuweisen ist (§ 5 Absatz 1 EStG)²².

Grundsätzlich ist die Handelsbilanz damit maßgeblich für die Steuerbilanz. Somit wären die handelsrechtlichen Ansätze für immaterielle Vermögensgegenstände auch in der Steuerbilanz als immaterielle Wirtschaftsgüter anzusetzen. „Denn handelsrechtliche Aktivierungsgebote und Aktivierungswahlrechte führen grundsätzlich zu Aktivierungsgeboten in der Steuerbilanz.“ Jedoch gilt: „...es sei denn, die Aktivierung in der Steuerbilanz ist aufgrund einer steuerlichen Regelung ausgeschlossen²³. „Der Grundsatz der Maßgeblichkeit wird durch die steuerlichen Ansatz- und Bewertungsvorbehalte durchbrochen (§ 5 Absatz 1a bis 4b, Absatz 6; §§ 6, 6a und 7 EStG)“²⁴.

¹⁶ Hermann, C., Heuer, G., Raupach A. (Hrsg.): Einkommensteuer- und Körperschaftsteuergesetz. Kommentar, Stand Mai 2016, § 6 EStG, Anm. 253; vgl. auch z.B. BFH-Urteil vom 29. November 1972 I R 178/70, BFHE 107, 468/471, BStBl II 1973, 148.

¹⁷ BFH-Urteil vom 9.4.1981 (IV R 24/78) BStBl. 1981 II S. 481; Herrmann/Heuer 2016, § 6 EStG Anm. 258.

¹⁸ Und zwar gemäß § 246 I HGB als Vermögensgegenstände.

¹⁹ Sofern dem Bilanzierenden zuzurechnen, zum Betriebsvermögen des Bilanzierenden gehörend und nicht mit Bilanzierungsverbot belegt.

²⁰ Zuvor ist zu prüfen, ob ein Vermögensgegenstand entsprechend § 246 HGB vorliegt und ob dieser im Eigentum des Bilanzierenden steht (rechtliches Eigentum) oder diesem wirtschaftlich zuzurechnen ist (wirtschaftliches Eigentum).

²¹ Legal definiert in § 246 I S. 4 HGB.

²² BMF-Schreiben vom 12. März 2010: Maßgeblichkeit der handelsrechtlichen Grundsätze ordnungsmäßiger Buchführung für die steuerliche Gewinnermittlung; Änderung des § 5 Absatz 1 EStG durch das Gesetz zur Modernisierung des Bilanzrechts, Az. IV C 6 – S 2133/09/10001, Dok. 2010/0188935; BStBl I 2010 Seite 239 (im Folgenden: BMF 2010), S. 2, RNr. 1.

²³ Ebd., S. 2, RNr. 3.

²⁴ Ebd., S. 2, RNr. 2. Von Belang ist dies für (bestimmte) selbstgeschaffene immaterielle Vermögensgegenstände des Anlagevermögens deswegen, weil diese handelsrechtlich bilanziert

Rechtsgrundlagen. Für die handelsrechtliche Betrachtung ist relevant das Handelsgesetzbuch (HGB) in der insbesondere durch das Gesetz zur Modernisierung des Bilanzrechts (Bilanzrechtsmodernisierungsgesetz – BilMoG) vom 25. Mai 2009²⁵ geänderten Fassung, letzte Änderung durch das Gesetz zur Umsetzung der Bilanzrichtlinie 2013/34/EU (Bilanzrichtlinie-Umsetzungsgesetz - BilRUG), in Kraft getreten am 23. Juli 2015. Von besonderer Bedeutung ist hier das dritte Buch (§§ 238 ff. HGB), weil es seit dem Bilanzrichtliniengesetz vom 19.12.1985 (BiRiLiG) die für die handelsrechtliche Rechnungslegung relevanten Normen zusammenfasst.

Für die steuerrechtliche Betrachtung ist relevant das Einkommensteuergesetz (EStG) in der Fassung vom 8. Oktober 2009²⁶, letzte Änderung 24. Februar 2016²⁷, sowie das Bewertungsgesetz (BewG) in der Fassung vom 1. Februar 1991²⁸, letzte Änderung 26. Juni 2013²⁹, sowie das Körperschaftsteuergesetz (KStG) in der Fassung vom 15. Oktober 2002³⁰, letzte Änderung 18. Dezember 2013³¹.

Für die marken- und kennzeichenrechtliche Betrachtung ist relevant das Gesetz über den Schutz von Marken und sonstigen Kennzeichen (Markengesetz - MarkenG) in der Fassung vom 25. Oktober 1994³², letzte Änderung 4. April 2016³³ und die Markenverordnung vom 11. Mai 2004, letzte Änderung 4. April 2016³⁴.

Für die geschmacksmusterrechtliche Betrachtung (Designschutz) ist relevant das Gesetz über den rechtlichen Schutz von Mustern und Modellen (Geschmacksmustergesetz – GeschmMG) (im Folgenden: GeschmMG) in der Fassung vom 12. März 2004³⁵, letzte Änderung 19. Oktober 2013³⁶, seit 1.1.2014 das dieses ersetzende Gesetz über den rechtlichen Schutz von Design (Designgesetz - DesignG) in der Fassung vom 24. Februar 2014³⁷, letzte Änderung am 4. April 2016³⁸, des Weiteren die Geschmacksmusterverordnung in der Fassung vom 12. Dezember 2001, zuletzt geändert durch die Zweite Verordnung zur Änderung der Geschmacksmusterverordnung vom 10. Mai 2010³⁹ und die diese ersetzende Verordnung zur Ausführung des Designgesetzes (Designverordnung - DesignV) vom 2. Januar 2014⁴⁰, zuletzt am 4. April 2016⁴¹, sowie die Gemeinschaftsgeschmacksmusterverordnung⁴² und die zugehörige

werden dürfen, steuerrechtlich jedoch vom Ansatz ausgeschlossen sind. Wurden bei einem Wirtschaftsgut in früheren Perioden (außerplanmäßige) Teilwert-Abschreibungen vorgenommen und die Gründe dafür sind entfallen, so muss diese Abschreibung durch entsprechende Zuschreibung korrigiert werden, siehe § 6 I Nr. 1 S. 4 und Nr. 2 S. 3 EStG.

²⁵ BGBl 2009 Teil I Nr. 27, 28. Mai 2009, S. 1102.

²⁶ BGBl 2009 Teil I Nr. 68, 13. Oktober 2009, S. 3366.

²⁷ BGBl 2016 Teil I Nr. 10, 7. März 2016, S. 310 (1248).

²⁸ BGBl 1991 Teil I Nr. 8, 1. Februar 1991, S. 230.

²⁹ BGBl 2013 Teil I Nr. 32, 29. Juni 2013, S. 1809 (1839).

³⁰ BGBl 2002 Teil I Nr. 75, 24. Oktober 2002, S. 4144.

³¹ BGBl 2013 Teil I Nr. 76, 23. Dezember 2013, S. 4318 (4333).

³² BGBl 1994 Teil I Nr. 74, 28. Oktober 1994, S. 3082.

³³ BGBl 2016 Teil I Nr. 15, 8. April 2016, S. 561.

³⁴ BGBl 2016 Teil I Nr. 15, 8. April 2016, S. 564.

³⁵ BGBl 2004 Teil I Nr. 11, 18. März 2004, S. 390.

³⁶ BGBl 2013 Teil I Nr. 63, 24. Oktober 2013, S. 3830 (3834).

³⁷ BGBl 2014 Teil I Nr. 8, 26. Februar 2014, S. 122.

³⁸ BGBl 2016 Teil I Nr. 15, 8. April 2016, S. 558.

³⁹ BGBl 2010 Teil I Nr. 21, 14. Mai 2010, S. 581.

⁴⁰ BGBl 2014 Teil I Nr. 2, 9. Januar 2014, S. 18.

⁴¹ BGBl 2016 Teil I Nr. 15, 8. April 2016, S. 558.

⁴² Verordnung (EG) Nr. 6/2002 des Rates vom 12. Dezember 2001 über das Gemeinschaftsgeschmacksmuster (/GGV), Amtsblatt Nr. L 003 vom 05/01/2002 S. 0001 -

Durchführungsverordnung⁴³.

Für die die patentrechtliche Betrachtung ist (national) relevant das Patentgesetz (PatG) in der Fassung vom 16. Dezember 1980⁴⁴, letzte Änderung 4. April 2016⁴⁵ sowie (international) das Europäische Patentübereinkommen EPÜ⁴⁶ für das europäische Bündelpatent⁴⁷ in der Fassung vom September 2013 (5. Auflage)⁴⁸. Für die gebrauchsmusterrechtliche Betrachtung ist relevant das Gebrauchsmustergesetz (GebrMG) in der Fassung vom 28. August 1986⁴⁹, letzte Änderung 4. April 2016⁵⁰.

Für die urheberrechtliche Betrachtung ist relevant das Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz, UrhG) in der Fassung vom 9. September 1965⁵¹, wesentlich geändert durch den 'Zweiten Korb' der Urheberrechtsnovelle⁵², letzte Änderung 4. April 2016⁵³.

Immaterielle Vermögensgegenstände / Wirtschaftsgüter

Immaterielle Vermögensgegenstände im Handelsrecht. Immaterielle Vermögensgegenstände des Anlagevermögens sind alle unkörperlichen Werte, die nicht zu den Sachanlagen oder Finanzanlagen zählen und keine Vermögensgegenstände des Umlaufvermögens sind. § 266 II A. HGB gliedert die immateriellen Vermögensgegenstände in:

1. Selbst geschaffene gewerbliche Schutzrechte und ähnliche Rechte und Werte.
2. Entgeltlich erworbene Konzessionen, gewerbliche Schutzrechte und ähnliche Rechte und Werte sowie Lizenzen an solchen Werten.
3. Geschäfts- oder Firmenwert.
4. Geleistete Anzahlungen.

Nr. 3, Geschäfts-oder Firmenwert sowie Nr. 4., geleistete Anzahlungen, sind im Folgenden nicht Gegenstand der Betrachtung, da nicht zum Geistigen Eigentum gehörig.

0024.	Im	Internet.	http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002R0006:de:HTML
			(Download 05.06.2016).

⁴³ Verordnung (EG) Nr. 2245/2002 der Kommission vom 21. Oktober 2002 (ABl. EG Nr. L 341 vom 17.12.2002, S. 28), geändert durch Verordnung (EG) Nr. 876/2007 der Kommission vom 24. Juli 2007 (ABl. EG Nr. L 193 vom 25.7.2007, S. 13).

⁴⁴ BGBl 1981 Teil I Nr. 1, 3. Januar 1981, S. 1.

⁴⁵ BGBl 2016 Teil I Nr. 15, 8. April 2016, S. 560.

⁴⁶ Europäisches Patentamt, München (EPA): Europäisches Patentübereinkommen vom 5.10.1973, online ständig aktualisiert, im Internet: <http://www.epo.org/law-practice/legal-texts/html/epc/2013/d/ma1.html> (Download 06.05.2016), 15. Auflage Oktober 2013 https://www.epo.org/law-practice/legal-texts/epc_de.html (Download 05.06.2016).

⁴⁷ Gleichzeitige Erteilung von Patenten für mehrere EPÜ-Vertragsstaaten bei nur einer Anmeldung am EPA.

⁴⁸ Ständig aktualisierte Version. Europäisches Patentamt EPA. Im Internet: <http://www.epo.org/law-practice/legal-texts/html/epc/2013/d/index.html> (Download 05.06.2016).

⁴⁹ BGBl 1986 Teil I Nr.46, 4. September 1986, S. 145.

⁵⁰ BGBl 2016 Teil I Nr. 15, 8. April 2016, S. 561.

⁵¹ BGBl 1965 Teil I Nr. 51, 16. September 1965, S. 1273.

⁵² Zweites Gesetz zur Regelung des Urheberrechts in der Informationsgesellschaft vom 26. Oktober 2007, in Kraft getreten zum 1. Januar 2008, BGBl 2007 Teil I Nr. 54, 31. Oktober 2007, S. 2513.

⁵³ BGBl 2016 Teil I Nr. 15, 8. April 2016, S. 565.

Selbst geschaffene gewerbliche Schutzrechte und ähnliche Rechte und Werte

Ansatz. Das Handelsrecht sieht für selbst geschaffene immaterielle Vermögensgegenstände des Anlagevermögens für die Handelsbilanz ein Aktivierungswahlrecht vor (siehe § 248 II S. 1 HGB). So können bestimmte selbst geschaffene immaterielle Wirtschaftsgüter aktiviert werden, müssen es aber nicht.

Bewertung. Vermögensgegenstände sind gem. §§ 253, 255 HGB zu bewerten. Dabei gilt: „Vermögensgegenstände sind höchstens mit den Anschaffungs- oder Herstellungskosten, vermindert um die Abschreibungen nach den Absätzen 3 bis 5, anzusetzen.“ (§ 253 I HGB)

Zugangsbewertung. Nach § 255 IIa S. 1 HGB dürfen (nur) die auf die Entwicklungsphase des immateriellen Wirtschaftsguts entfallenden Herstellungskosten gem. § 255 II HGB angesetzt werden. Dazu gehören seit BilMoG auch „angemessene Teile der Materialgemeinkosten, der Fertigungsgemeinkosten und des Werteverzehrs des Anlagevermögens, soweit dieser durch die Fertigung veranlasst ist.“ (§ 255 II S. 2 HGB) Damit passt sich das Handelsrecht dem bestehenden Steuerrecht an⁵⁴.

Entwicklung ist dabei die „Anwendung von Forschungsergebnissen oder von anderem Wissen für die Neuentwicklung von Gütern oder Verfahren oder die Weiterentwicklung von Gütern oder Verfahren mittels wesentlicher Änderungen.“ (§ 255 IIa S. 2 HGB)

„Die Entwicklungskosten stellen daher die spezifischen Herstellungskosten von selbst geschaffenen immateriellen Vermögensgegenständen des Anlagevermögens dar“⁵⁵.

Die auf Forschungs- oder Vertriebskosten entfallenden Herstellungskosten sind nach wie vor gem. § 255 II S. 4 HGB von der Aktivierung ausgeschlossen⁵⁶.

Den Begriff Forschung definiert § 255 IIa HGB für das Handelsrecht ebenfalls: „Forschung ist die eigenständige und planmäßige Suche nach neuen wissenschaftlichen oder technischen Erkenntnissen oder Erfahrungen allgemeiner Art, über deren technische Verwertbarkeit und wirtschaftliche Erfolgsaussichten grundsätzlich keine Aussagen gemacht werden können.“ (§ 255 IIa S. 3 HGB)

Bei einer auf den monetären Nutzen abzielenden Analyse kann bei der Bewertung von Intangibles zunächst nach unterschiedlichen Messansätzen unterschieden werden: durch die bei der Generierung der immateriellen Vermögensgüter entstandenen Ausgaben (kostenorientierter Ansatz), durch die über Marktmechanismen ermittelten Preise wie Lizenzausgaben für Technologien (marktorientierter Ansatz) oder durch den Umsatz bzw. Gewinn eines Unternehmens, der sich auf die immateriellen Vermögensgüter (z.B. Marken oder Produkte mit patentierter Technologie) zurückführen lässt (ertragsorientierter Ansatz).

Betriebswirtschaftliche Methoden des Managements und des Controllings unterscheiden sich weiterhin danach, ob sie einen qualitativen oder quantitativen Ansatz verfolgen; entsprechend generieren die verschiedenen Methoden monetäre oder nichtmonetäre Maßzahlen.

⁵⁴ Siehe § 6 I Nr. 1, Nr. 2 EStG, R 6.3 I EStR.

⁵⁵ Küting, Karlheinz, Lorson, Peter, Eichenlaub, Raphael, Toeb, Marc: Die Ausschüttungssperre im neuen deutschen Bilanzrecht nach § 268 Abs.8 HGB . In: GmbH-Rundschau 102. Jahrgang, Heft 1/2011, S. 1-10, S. 3.

⁵⁶ Kann keine Unterscheidung zwischen den Kosten für Forschung und den Kosten für Entwicklung erfolgen, darf keine Aktivierung vorgenommen werden, siehe § 255 IIa S. 4 HGB.

Um die wachsende Bedeutung immaterieller Vermögensgüter zu bewerten, können nach dem kostenorientierten Ansatz die Ausgaben analysiert werden, die zu deren Aufbau nötig sind. Eine der wichtigsten Größen in diesem Zusammenhang sind die Ausgaben, die innerhalb einer Volkswirtschaft für Forschung und Entwicklung aufgewendet werden. Dies ist der Input, der zu neuen Technologien, Verfahrensweisen, allgemein zu neuem Wissen und Know-how führt. Der oben genannten Kategorisierung folgend, ist eine Analyse der F&E-Ausgaben ein Element der kostenorientierten Beurteilung von geistigen Vermögenswerten⁵⁷.

Zur Zugangsbewertung kommt somit bevorzugt eine Kostenorientierung, nämlich der Ansatz der bei der Generierung der immateriellen Vermögensgüter in der Entwicklungsphase des immateriellen Wirtschaftsguts entfallenden Herstellungskosten, für die Wertbestimmung (Bilanzansatz) in Frage.

Folgebewertung. Bei zeitlich begrenzter Nutzungsdauer⁵⁸ ist planmäßige Wertminderung (Abschreibung⁵⁹) vorzunehmen. (Siehe § 253 III HGB) „Bei Vermögensgegenständen des Anlagevermögens, deren Nutzung zeitlich begrenzt ist, sind die Anschaffungs- oder die Herstellungskosten um planmäßige Abschreibungen zu vermindern. Der Plan muss die Anschaffungs- oder Herstellungskosten auf die Geschäftsjahre verteilen, in denen der Vermögensgegenstand voraussichtlich genutzt werden kann“ (§ 253 III S. 1 und 2 HGB)⁶⁰.

Als Abschreibungsverfahren sind sowohl zeitbezogene (lineare, degressive, progressive) als auch leistungsbezogene Abschreibungen sowie Kombinationen dieser Verfahren zulässig⁶¹.

Mit dem BilMoG wurde der beizulegende Zeitwert von Vermögensgegenständen wichtiger als bisher: „Die bisherige Überschrift wird in 'Bewertungsmaßstäbe' geändert. Damit wird zum Ausdruck gebracht, dass die Anschaffungs- und Herstellungskosten nicht mehr alleiniger handelsrechtlicher Bewertungsmaßstab sind, sondern die Bewertung zum beizulegenden Zeitwert als weiterer Bewertungsmaßstab neben den Bewertungsmaßstab der Anschaffungs- oder Herstellungskosten tritt“⁶².

Das Handelsrecht (siehe § 253 HGB) schreibt vor, dass bei der Bewertung betrieblichen Vermögens immer der niedrigstmögliche Wert anzusetzen ist – handelsrechtliches Niederstwertprinzip⁶³. Dies ist Ausfluss des Vorsichtsprinzips⁶⁴, das im Sinne des Gläubigerschutzes niedrige, also sicherere Wertansätze für Vermögensgegenstände verlangt.

Für Anlagevermögen⁶⁵ ist das Niederstwertprinzip gemildert: es ist ein Ermessensspielraum gegeben, in dem der Bilanzierende bei vernünftiger

⁵⁷ Blind/Cuntz et. al.2009, S. 18.

⁵⁸ Der Bemessung der Nutzungsdauer ist eine vorsichtige Schätzung zu Grunde zu legen.

⁵⁹ Lineare, ggf. degressive Abschreibungsmethode.

⁶⁰ Permanente Erneuerung zeitlich begrenzter Rechte kann als unbegrenzte Nutzungsdauer interpretiert werden, dann erfolgt keine planmäßige Wertminderung.

⁶¹ Zündorf, H., in: Küting/Pfitzer et al. 2009, S. 106.

⁶² BR-Drs. 344/08, S. 128.

⁶³ Handelsrechtlich nicht kodifiziert, sondern Grundsatz ordnungsmäßiger Buchführung (GoB), als solcher dann über § 243 I HGB für den handelsrechtlichen Abschluss verbindlich; Niederstwertprinzip im Steuerrecht: siehe § 6 I EStG.

⁶⁴ Kodifiziert in § 252 I Nr. 4. HGB: „Es ist vorsichtig zu bewerten“.

⁶⁵ Für Umlaufvermögen gilt das strenge Niederstwertprinzip, d.h. bei Vermögensgegenständen des Umlaufvermögens ist von Anschaffungswert, Marktwert oder Wiederbeschaffungswert immer der niedrigste anzusetzen, unbeachtlich, ob die Wertminderung dauerhaft oder vorübergehend ist, siehe § 253 IV HGB.

kaufmännischer Beurteilung über die Dauerhaftigkeit einer Wertminderung entscheiden kann. Kommt er dabei zu der Überzeugung, dass die festgestellte Wertminderung (voraussichtlich) von Dauer ist, will sagen: sinkt der beizulegende (Zeit-) Wert⁶⁶ (voraussichtlich) dauerhaft unter den Buchwert, so hat er eine außerplanmäßige Abschreibung (siehe § 253 III S. 3 HGB) vorzunehmen, um den betreffenden Vermögensgegenstand auf den niedrigeren beizulegenden Wert abzuwerten – es „...sind bei Vermögensgegenständen des Anlagevermögens bei voraussichtlich dauernder Wertminderung außerplanmäßige Abschreibungen vorzunehmen, um diese mit dem niedrigeren Wert anzusetzen, der ihnen am Abschlusstichtag beizulegen ist.“ (§ 253 III S. 3 HGB)

Grund für eine dauerhafte Wertminderung kann z.B. die Einführung eines innovativen Neuprodukts der Konkurrenz bei aktiviertem Patent sein.

Eine außerplanmäßige Abschreibung kann auch bereits während der Entstehung eines immateriellen Vermögensgegenstands notwendig sein, wenn Zweifel an der Fertigstellung bestehen⁶⁷.

Wurden bei einem Vermögensgegenstand in früheren Perioden außerplanmäßige Abschreibungen vorgenommen und sind die Gründe dafür nunmehr entfallen, so muss diese Abschreibung durch entsprechende Zuschreibung korrigiert werden (Wertaufholung)⁶⁸. Dabei darf der im Wert aufgeholte Ansatz die fortgeführten Anschaffungskosten⁶⁹ nicht überschreiten (Siehe § 253 V HGB).

Für voraussichtlich nicht dauerhafte Wertminderungen dürfen nur für Finanzanlagen außerplanmäßige Abschreibungen vorgenommen werden, dies ist somit hier nicht relevant (Siehe § 253 III S. 4 HGB).

Wurden bei einem Vermögensgegenstand in früheren Perioden außerplanmäßige Abschreibungen vorgenommen und die Gründe dafür sind entfallen, so muss diese Abschreibung durch entsprechende Zuschreibung korrigiert werden (Wertaufholung)⁷⁰. Dabei darf maximal bis zu den fortgeführten Anschaffungs-/ Herstellungskosten⁷¹ bzw. einem eventuellen, niedrigeren Korrekturwert zugeschrieben werden.

Entgeltlich erworbene gewerbliche Schutzrechte u. ähnliche Rechte und Werte

Ansatz. Für entgeltlich erworbene immaterielle Vermögensgegenstände besteht ein Aktivierungsgebot (Aktivierungspflicht) gem. § 266 II A. I. 2. HGB.

⁶⁶ „Ermittlung des beizulegenden Werts für Gegenstände des Anlagevermögens (§ 253 III 3 HGB): Anhaltspunkte können sein die Reproduktions- oder Wiederbeschaffungspreise, wenn möglich Börsen- oder Marktpreise, der Ertragswert z.B. bei Beteiligungen; in jedem Fall ist aber der Einzelveräußerungswert die Untergrenze für den beizulegenden Wert.“ - Springer Gabler Verlag (Hrsg.): Gabler Wirtschaftslexikon. Im Internet: <http://wirtschaftslexikon.gabler.de/Archiv/58123/immaterielles-wirtschaftsgut-v10.html> (Download 05.06.2016), im Internet: <http://wirtschaftslexikon.gabler.de/Definition/beizulegender-wert.html>; siehe § 255 IV HGB.

⁶⁷ Küting, K./Ellmann, D., in: Küting/Pfitzer et al. 2009, S. 278.

⁶⁸ Siehe § 253 V HGB; das Wertbeibehaltungswahlrecht gem. § 253 V HGB alter Fassung ist mit BilMoG entfallen.

⁶⁹ Dies sind die Anschaffungs-/Herstellungskosten abzüglich planmäßiger Abschreibungen.

⁷⁰ Siehe § 253 V S. 1 HGB; das Wertbeibehaltungswahlrecht gem. § 253 V HGB alter Fassung ist mit BilMoG entfallen.

⁷¹ Anschaffungs-/Herstellungskosten abzüglich erfolgten planmäßigen Abschreibungen.

Bewertung

Zugangsbewertung. Die Zugangsbewertung von entgeltlich erworbenen immateriellen Vermögensgegenständen ist unkritisch, da zweifelsfrei geregelt: gem. § 255 I HGB i.V.m. § 253 I S. 1 HGB sind (höchstens) die Anschaffungskosten zu aktivieren.

Die Anschaffungskosten ermitteln sich nach § 255 I HGB: „Anschaffungskosten sind die Aufwendungen, die geleistet werden, um einen Vermögensgegenstand zu erwerben und ihn in einen betriebsbereiten Zustand zu versetzen, soweit sie dem Vermögensgegenstand einzeln zugeordnet werden können. Zu den Anschaffungskosten gehören auch die Nebenkosten sowie die nachträglichen Anschaffungskosten. Anschaffungspreisminderungen sind abzusetzen.“

Folgebewertung. Die Folgebewertung erfolgt identisch wie bei selbst geschaffenen gewerblichen Schutzrechten und ähnlichen Rechten und Werten.

Sonderfall Software. Computerprogramme sind „mathematiknahe“ Erfindungen, was die Diskussion um ihre Schutzfähigkeit erklärt: mathematische Lehren sind „aus Gründen eines berechtigten Freihalteinteresses der Allgemeinheit seit jeher vom patentrechtlichen Schutz ausgeschlossen“⁷².

Abgrenzung: Arten von Software. Firmware ist Steuersoftware für die Hardware und wird als mit der Hardware fest verbunden betrachtet. Deswegen ist sie Bestandteil der Hardware und mit ihr im Sachanlagevermögen auszuweisen, also hier nicht von Belang.

Trivialsoftware kann als Geringwertiges Wirtschaftsgut im Jahr der Anschaffung in voller Höhe abgeschrieben werden, ist also Aufwand, nicht Vermögensgegenstand. Auch diese Software ist damit hier nicht von Belang.

System- und Anwendungssoftware dagegen werden als austauschbar betrachtet. Somit liegt ein selbständig bewertbarer Vermögensgegenstand vor, der Ausweis erfolgt unter den immateriellen Wirtschaftsgütern. Diese Software ist hier gemeint.

Häufig wird Software (insbesondere Betriebssysteme) ohne separate Berechnung gemeinsam mit der Hardware erworben (Bundling). Dazu sagt der HFA⁷³: Wenn eine selbständige Bewertung der Software nicht möglich ist, wird sie als Bestandteil der Hardware im Sachanlagevermögen ausgewiesen; das gilt für Systemsoftware ebenso wie für Anwendungssoftware⁷⁴.

Software - selbst geschaffen oder entgeltlich erworben?

Als maßgebliches Unterscheidungskriterium zwischen Herstellung (Eigenherstellung) und Anschaffung (Fremdherstellung) stellt der HFA⁷⁵ auf das wirtschaftliche Herstellungsrisiko der Software ab: Trägt der Softwareanwender das Herstellungsrisiko, liegt Herstellung vor, damit kein entgeltlicher Erwerb, somit Aktivierungsverbot. Dabei kann die Software durch den Anwender selbst („eigene materielle und personelle Ressourcen“) oder auf Grundlage eines Dienstvertrags von einem Externen erstellt werden.

Trägt dagegen der Lieferant das Herstellungsrisiko, was im Falle eines

⁷² Ensthaler, J., in: Ensthaler, J., Wege, P. (Hrsg.): Management geistigen Eigentums. Berlin, Heidelberg: Springer, 2013, S. 8.

⁷³ Hauptfachausschuss des Instituts der Wirtschaftsprüfer in Deutschland e.V. (IDW), Düsseldorf.

⁷⁴ IDW Stellungnahme zur Rechnungslegung: Bilanzierung entgeltlich erworbener Software beim Anwender (IDW RS HFA 11), 23.06.2010, Die Wirtschaftsprüfung, Supplement 3/2010, S. 57 ff.

⁷⁵ Ebd., S. 57 ff., TZ 12.

Kauf- oder Werkvertrages, bei dem der Erfolg geschuldet wird, gegeben ist, so liegt Anschaffung/ entgeltlicher Erwerb vor, mit der Folge der Aktivierungspflicht.

Immaterielle Wirtschaftsgüter im Steuerrecht

Immaterielle Wirtschaftsgüter im Einkommensteuerrecht. Als immaterielle Wirtschaftsgüter kommen steuerrechtlich insbesondere Rechte, rechtsähnliche Werte und sonstige Vorteile (siehe R 5.5 I EStR) in Betracht.

„Für immaterielle Wirtschaftsgüter des Anlagevermögens ist steuerrechtlich ein Aktivposten nur anzusetzen, wenn sie entgeltlich erworben wurden.“ (§ 5 II EStG) Dies ist ein steuerrechtliches Aktivierungsverbot für selbst geschaffene immaterielle Wirtschaftsgüter. Des Weiteren resultiert daraus steuerlich eine Aktivierungspflicht für entgeltlich erworbene immaterielle Wirtschaftsgüter des Anlagevermögens.

Mithin gibt es hinsichtlich Bilanzierungspflicht für entgeltlich erworbene immaterielle Wirtschaftsgüter / Vermögensgegenstände des Anlagevermögens keine Unterscheide zwischen Handels- und Steuerbilanz.

Wohl jedoch kann es Unterschiede bei selbst geschaffenen immateriellen Wirtschaftsgütern / Vermögensgegenständen des Anlagevermögens geben, nämlich wenn handelsrechtlich das Wahlrecht des § 248 II S. 1 HGB ausgeübt und der immaterielle Vermögensgegenstand aktiviert wird, denn steuerlich darf das immaterielle Wirtschaftsgut gem. § 5 II EStG nicht aktiviert werden, da nicht entgeltlich erworben.

Immaterielle Wirtschaftsgüter im Bewertungsrecht. Die nahezu vollständige Übernahme der Steuerbilanzwerte in die Vermögensaufstellung des deutschen Bewertungsrechts⁷⁶ hat die sog. verlängerte Maßgeblichkeit der Handelsbilanz über die Steuerbilanz hinaus auf die Vermögensaufstellung zur Folge. Eine eigene bewertungssteuerliche Bewertung gibt es nicht mehr, die Substanzbesteuerung des Betriebsvermögens folgt den handels- und (ertrag) steuerlichen Grundsätzen⁷⁷.

Für das Geistige Eigentum relevante immaterielle Wirtschaftsgüter. Die gemeinsame Schnittmenge der Immateriellen Vermögensgegenstände/ Wirtschaftsgüter mit den Immaterialgüterrechten des geistigen Eigentums besteht aus:

- Patenten
- Gebrauchsmusterrechten
- Warenzeichenrechten (Kennzeichenrechten)
- Urheberrechten
- Geschmacksmusterrechten

⁷⁶ Seit Steueränderungsgesetz 1992 vom 25. Februar 1992.

⁷⁷ Eigenständige bewertungsrechtliche Wertermittlungsregeln verbleiben lediglich für hier nicht relevante Positionen, nämlich Betriebsgrundstücke, Beteiligungen an Personen- und Kapitalgesellschaften, notierte Wertpapiere, Erbbauzinsansprüche und -verpflichtungen; Ausgleichsposten im Falle der Organschaft, steuerfreie Rücklagen und ausländisches Betriebsvermögen.

Juristische Kritik: Gefahr für die Einheitsbilanz?

Urheberrecht und Internet

Schutzlandprinzip im Urheberrecht. Das Schutzlandprinzip⁷⁸ des Urheberrechts ist problematisch für Internet-Angebote, denn es stellt ein ungelöstes Problem dar, welches (nationale) Schutzrecht bei einem grds. weltweiten Angebot anzuwenden ist. Ein Versuch der Lösung erfolgt über die Feststellung, an welches Publikum sich das Angebot bestimmungsgemäß richtet (verwendete Sprache, akzeptierte Zahlungsmethoden etc.), um das Schutzland damit zu identifizieren.

Interessentrias im Urheberrecht und Internet. Die Trias 'Schöpferrecht am Werk' versus 'Interessen der Allgemeinheit an Werknutzung und Informationsfreiheit' versus 'Interessen der Verwertungsindustrie' wird durch das Internet „verwischt“: Nutzer können recht einfach selbst Inhalte generieren, die ihrerseits schutzfähig sein können, Verwerter können kaum noch unzulässige Nutzungen unterbinden, weil im Netz quasi alles unmittelbar nutzbar ist.

Recht des Geistigen Eigentums und handelsbilanzielles / steuerliches Bilanzrecht – Zwecke, Beziehungen

Handelsbilanzrecht. „Das Handelsrecht enthält zwar Bestimmungen zur Bilanzierung, es konkretisiert aber nirgends explizit den Zweck, dem die Bilanzaufstellung eigentlich dient“⁷⁹.

Der handelsrechtliche Abschluss hat viele Adressaten – Anteilseigner, Fremdkapitalgeber, Kunden, Lieferanten, Arbeitnehmer, u.a.

Häufig genannt wird der Schutz von Gläubigern als einer der wesentlichen Zwecke des Handelsbilanzrechts. Dem dient auch die Neuregulierung der wirtschaftlichen Zurechnung in § 246 I S. 2 HGB, wie durch das BilMoG eingeführt. Damit sollen nur Vermögensgegenstände bilanziert werden, die im Zweifel auch zur Befriedigung der Ansprüche zur Verfügung stehen⁸⁰.

Das bedeutet für Vermögensgegenstände, dass sie bei Zweifeln hinsichtlich Aktivierbarkeit⁸¹ oder Werthaltigkeit zur Sicherheit erst gar nicht angesetzt werden dürfen. So untersagt § 248 II S. 2 HGB den Ansatz von selbst geschaffenen Marken (u.a.). „Der Grund für diese eingeschränkte Aufrechterhaltung des bisherigen Aktivierungsverbots besteht darin, dass den genannten selbst geschaffenen immateriellen Vermögensgegenständen des Anlagevermögens Herstellungskosten teilweise nicht zweifelsfrei zugerechnet – sie nicht selbständig bewertet – werden können, d. h. eine Abgrenzung zwischen den zu aktivierenden Aufwendungen und den für die Entwicklung des Unternehmens in seiner Gesamtheit – also regelmäßig auf den selbst geschaffenen Geschäfts- oder Firmenwert – anfallenden aufwandswirksam zu erfassenden Aufwendungen, nicht zweifelsfrei möglich ist“⁸².

Wird die Aktivierbarkeit positiv festgestellt, so ist zumindest vorsichtig, will sagen niedrig zu bewerten (vgl. § 252 I Nr. 4 HGB).

⁷⁸ Ansprüche richten sich nach dem Recht des Landes, für dessen Gebiet Schutz gesucht wird (lex loci protectionis).

⁷⁹ Coenenberg/Haller et al. 2012, S. 16.

⁸⁰ Vgl. BR-Drs. 344/08, S. 101.

⁸¹ Insb. Zweifel, ob ein Vermögensgegenstand überhaupt gegeben ist, als Grundvoraussetzung für die Aktivierbarkeit.

⁸² BR-Drs. 344/08, S. 107.

Neben dem Gläubigerschutz soll der handelsrechtliche Jahresabschluss informieren, indem er klar und übersichtlich (vgl. § 243 II HGB) ein den tatsächlichen Verhältnissen entsprechendes Bild der Vermögens-, Finanz- und Ertragslage der Gesellschaft vermittelt⁸³.

Schließlich wird dem handelsrechtlichen Jahresabschluss die Aufgabe der Gewinnermittlung zugeschrieben⁸⁴.

Steuerbilanzrecht. Ziel des steuerlichen Bilanzrechts ist die steuerliche Gewinnermittlung auf Grundlage eines Vergleichs der Betriebsvermögen an zwei aufeinander folgenden Stichtagen (§§ 4 I, 5 I EStG). „Dabei muss klar herausgestellt werden, dass die 'Steuerbilanz' einzig und allein den Zweck verfolgt, die Steuerbemessungsgrundlage unter Beachtung des aus dem verfassungsrechtlichen Gleichheitsgrundsatz abgeleiteten Leistungsfähigkeitsprinzips zu ermitteln“⁸⁵. Für die Steuerbilanz gilt die Vorschrift der wirtschaftlichen Zurechnung analog § 246 I S. 2 HGB mit § 39 II Nr. 1 AO. Die 'Steuerbilanz' hat nur einen Adressaten – den Fiskus.

Handelsbilanz, Steuerbilanz und geistiges Eigentum. Die Maßgeblichkeit der Handelsbilanz für die Steuerbilanz sollte gem. Regierungsbegründung auch nach BilMoG erhalten bleiben⁸⁶. Im Schrifttum wird jedoch bezweifelt, dass dies gelungen ist.

Auch durch die Abschaffung der umgekehrten Maßgeblichkeit durch das BilMoG und den durch dieses Gesetz geänderten Wortlaut des § 5 I Satz 1 EStG entfernen sich Handels- und Steuerbilanz, weil damit steuerliche Wahlrechte unabhängig von der Handhabung in der Handelsbilanz ausgeübt werden können. Im Schrifttum wird deswegen eine künftige komplette Loslösung der Steuerbilanz von der Handelsbilanz befürchtet.

Beim Immaterialgüterrecht fallen Handels- und Steuerbilanz bereits jetzt auseinander – v.a. wegen des Aktivierungsverbots in der Steuerbilanz und dem Ansatzwahlrecht in der Handelsbilanz nach § 248 II S. 1 HGB für selbstgeschaffene immaterielle Vermögensgegenstände.

Recht des Geistigen Eigentums. Das Recht des Geistigen Eigentums soll über gesetzliche Ausschließlichkeitsrechte⁸⁷ eine privatrechtliche Position begründen, die dem Rechteinhaber erlaubt, Dritte von der Nutzung seiner Erfindung, seines Zeichens, seines Werkes etc., auszuschließen, sowie sicherstellen, dass die Verwertung nur in der vom Nutzungsberechtigten (Inhaber, Urheber etc.) genehmigten Form erfolgt.

Zweckbeziehungen. Die unterschiedlichen Zwecke lassen zunächst vermuten, dass es keine Beziehungen zwischen den Zwecken von Recht des Geistigen Eigentums und handels- / steuerrechtlichem Bilanzrecht gibt.

Jedoch bildet das Recht des geistigen Eigentums mit seinen Vorschriften, insbesondere, was das betreffende Geistige Eigentum ist und was nicht⁸⁸, wie die Schutzrechte entstehen usw., die Leitplanken für die immateriellen Vermögensgegenstände, die – zwar nicht alle, aber doch einige – aktiviert werden können. Ohne das PatG beispielsweise wäre der immaterielle Gegenstand 'Patent' nicht originär definiert und müsste über die allgemeinen HGB-Vorschriften zunächst hinsichtlich Aktivierbarkeit und dann betreffend Bewertung untersucht werden. Dies kann größtenteils entfallen, weil das Patent - seine

⁸³ Für Kapitalgesellschaften explizit kodifiziert in § 264 II HGB.

⁸⁴ Coenenberg/Haller et al. 2012, S. 18 und S. 22.

⁸⁵ Pfirrmann, A/Schäfer, R., in: Küting et al. 2009, S. 122.

⁸⁶ Vgl. BR-Drs. 344/08, S. 65.

⁸⁷ Faktisch Verbotsrechte, siehe § 15 UrhG, § 14 MarkenG, § 9 PatG.

⁸⁸ So etwa für das Patent: 1. Abschnitt des PatG (§§ 1-25).

Voraussetzungen, seine Entstehung etc. - bereits über das 'Spezialgesetz' PatG definiert ist und deshalb HGB wie Steuergesetze auf den Begriff referenzieren können.

Das Aktivierungswahlrecht des § 248 II S. 1 HGB – Weiterentwicklung des deutschen Handelsrechts oder inkompatibles IFRS-Implantat?

Das Aktivierungswahlrecht des § 248 II S. 1 HGB für selbst geschaffene immaterielle Vermögensgegenstände schafft eine Möglichkeit des Ansatzes in der Handelsbilanz, die zuvor nicht gegeben war. Insofern wird – zumindest für die Handelsbilanz – die Darstellung des (Anlage-) Vermögens bei Ansatz vollständiger und damit richtiger, was zu begrüßen ist.

Jedoch wurde hier der IFRS-Standard IAS 38 adaptiert, der nicht überall „passt“: „Problematisch ist jedoch, dass dadurch der HGB-Rechnungslegung die Denkweise der IFRS übergestülpt wird, die in vielerlei Hinsicht nicht kompatibel ist“⁸⁹.

So unterscheidet sich IFRS bereits in der Definition des Vermögensgegenstands vom HGB. Die drei entscheidenden Eigenschaften immaterieller Vermögenswerte gem. IAS 38.8 sind Identifizierbarkeit, Verfügungsmacht (über den Nutzen aus dem Vermögenswert) und künftiger wirtschaftlicher Nutzen⁹⁰. Dagegen ist für Vermögensgegenstände nach HGB maßgeblich: wirtschaftlicher Wert, der selbständig bewertbar und selbständig verkehrsfähig (d.h. einzeln verwertbar) ist⁹¹. Die Identifizierbarkeit entspricht teilweise der selbstständigen Verkehrsfähigkeit des Handelsrechts, verlangt jedoch darüber hinaus eine rechtliche oder vertragliche Grundlage (vgl. IAS 38.12), die bei immateriellen Vermögensgegenständen des HGB nicht immer gegeben sein dürfte.

Weiter verlangt IAS 38, dass die Anschaffungs- oder Herstellungskosten des Vermögenswerts verlässlich bewertet werden können, ansonsten darf kein Ansatz erfolgen (siehe IAS 38.21). HGB ist weniger restriktiv, hier scheitert der Ansatz nur, wenn nicht eindeutig Forschungs- und Entwicklungskosten getrennt werden können (siehe § 255 Ia S. 4 HGB).

Gewichtig ist das unterschiedliche Verständnis hinsichtlich hinreichender Wahrscheinlichkeit der Entstehung eines immateriellen Vermögensgegenstands in der Zukunft: IAS 38.57⁹² ist hier deutlich stringenter als § 255a HGB, was zur Folge haben dürfte, dass nach HGB ein Aktivposten früher entstehen kann als nach IAS 38.

Weiter bestehen unterschiedliche Bestimmungen hinsichtlich Nachaktivierung von Entwicklungskosten, der Behandlung von aktivierten, nicht als Vermögensgegenstand ansetzbaren Entwicklungskosten sowie der nötigen Prüfung der Werthaltigkeit, was bilanzpolitische Möglichkeiten eröffnet, die

⁸⁹ Coenenberg/Haller et al. 2012, S. 179.

⁹⁰ Vgl. Deloitte & Touche GmbH Wirtschaftsprüfungsgesellschaft: IASplus – IAS 38 Immaterielle Vermögenswerte. Internet: <http://www.iasplus.com/de/standards/ias/ias38> (Download 05.06.2016) (im Folgenden Deloitte IAS 38)), ohne Seitenangabe.

⁹¹ Coenenberg/Haller et al. 2012, S. 76.

⁹² „Entwicklungskosten sind nur dann zu aktivieren, wenn die technische und kommerzielle Nutzbarkeit des Vermögenswertes zum Verkauf oder Eigennutzung nachgewiesen ist. D.h. das Unternehmen muss beabsichtigen und fähig sein, den immateriellen Vermögenswert fertig zu stellen und ihn entweder zu nutzen oder zu verkaufen, sowie den Nachweis darüber erbringen können, wie der Vermögenswert künftig einen wirtschaftlichen Nutzenzufluss generieren wird“. Deloitte IAS 38, ohne Seitenangabe.

sicherlich seitens des Gesetzgebers nicht intendiert waren⁹³.

Selbst geschaffene immaterielle Vermögensgegenstände - Aktivierungsverbot in der Steuerbilanz und Ansatzwahlrecht in der Handelsbilanz – Bewegung weg von der Einheitsbilanz

Steuerlich ist das Betriebsvermögen anzusetzen (§ 4 Absatz 1 Satz 1), das nach den handelsrechtlichen Grundsätzen ordnungsmäßiger Buchführung auszuweisen ist, es sei denn, im Rahmen der Ausübung eines steuerlichen Wahlrechts wird oder wurde ein anderer Ansatz gewählt. Voraussetzung für die Ausübung steuerlicher Wahlrechte ist, dass die Wirtschaftsgüter, die nicht mit dem handelsrechtlich maßgeblichen Wert in der steuerlichen Gewinnermittlung ausgewiesen werden, in besondere, laufend zu führende Verzeichnisse aufgenommen werden. In den Verzeichnissen sind der Tag der Anschaffung oder Herstellung, die Anschaffungs- oder Herstellungskosten, die Vorschrift des ausgeübten steuerlichen Wahlrechts und die vorgenommenen Abschreibungen nachzuweisen (§ 5 I S. 1 EStG).

Grundsätzlich ist damit die Handelsbilanz maßgeblich für die Steuerbilanz, denn es „ist das Betriebsvermögen anzusetzen, das nach den handelsrechtlichen Grundsätzen ordnungsmäßiger Buchführung auszuweisen ist (§ 5 Absatz 1 EStG). Soweit der Steuerpflichtige keine gesonderte Steuerbilanz aufstellt, ist Grundlage für die steuerliche Gewinnermittlung die Handelsbilanz unter Beachtung der vorgeschriebenen steuerlichen Anpassungen (§ 60 Absatz 2 Satz 1 EStDV)“⁹⁴.

Die Maßgeblichkeit der Handelsbilanz für die Steuerbilanz sollte auch nach BilMoG erhalten bleiben: „Dabei bleibt der handelsrechtliche Jahresabschluss Grundlage der Gewinnausschüttung und werden die Vorzüge der Maßgeblichkeit des handelsrechtlichen Jahresabschlusses für die steuerliche Gewinnermittlung bewahrt, und bleiben die Eckpfeiler der handelsrechtlichen Rechnungslegung ebenso bestehen, wie das System der Grundsätze ordnungsmäßiger Buchführung“⁹⁵.

Im Schrifttum wird jedoch bezweifelt, dass dies gelungen ist: „Allerdings zeigt sich nunmehr ganz deutlich, dass eine Verknüpfung zwischen Handels- und Steuerbilanz aufgrund unterschiedlicher Zielsetzungen nur schwer erreichbar ist. Unter der Prämisse, dass nach wie vor unterschiedliche Zielsetzungen verfolgt werden und dass im Handelsrecht die Informationsfunktion in den Vordergrund rückt, ist es nur eine Frage der Zeit, bis das Steuerbilanzrecht vollständig vom Handelsrecht abgekoppelt wird. ... Abschließend ist die Frage zu stellen, wie sich die im BilMoG enthaltenen gesetzlichen Änderungen auf das Verhältnis von Handels- und Steuerbilanz auswirken werden. Unter Berücksichtigung der Bedeutung der einzelnen Änderungen werden sich Handels- und Steuerbilanz trotz einer Annäherung in Teilbereichen im Ergebnis weiter voneinander entfernen“⁹⁶.

„Der Grundsatz der Maßgeblichkeit wird durch die steuerlichen Ansatz- und Bewertungsvorbehalte durchbrochen (§ 5 Absatz 1a bis 4b, Absatz 6; §§ 6, 6a und 7 EStG)“⁹⁷. Denn: „Handelsrechtliche Aktivierungsgebote und

⁹³ Coenenberg/Haller et al. 2012, S. 179.

⁹⁴ BMF 2010, S. 2, RNr. 1.

⁹⁵ BR-Drs. 344/08, S. 65.

⁹⁶ Pfirmann, A./Schäfer, R., in: Küting/Pfitzer et al. 2009, S. 148; Fettdruck wie im Original.

⁹⁷ BMF 2010, S. 2, RNr. 2.

Aktivierungswahlrechte führen zu Aktivierungsgeboten in der Steuerbilanz, es sei denn, die Aktivierung in der Steuerbilanz ist aufgrund einer steuerlichen Regelung ausgeschlossen⁹⁸.

Insbesondere schließt die Vorschrift des § 5 II EStG die Aktivierung von selbst geschaffenen immateriellen Wirtschaftsgütern in der Steuerbilanz aus, denn:

„Für immaterielle Wirtschaftsgüter des Anlagevermögens ist steuerrechtlich ein Aktivposten nur anzusetzen, wenn sie entgeltlich erworben wurden.“ (§ 5 II EStG).

Dies ist ein steuerrechtliches Aktivierungsverbot für selbst geschaffene immaterielle Wirtschaftsgüter.

Damit gibt es Unterschiede im Ausweis von selbst geschaffenen immateriellen Wirtschaftsgütern/Vermögensgegenständen des Anlagevermögens, wenn handelsrechtlich das Wahlrecht des § 248 II S. 1 HGB ausgeübt und der immaterielle Vermögensgegenstand aktiviert wird. Steuerlich darf das immaterielle Wirtschaftsgut gem. § 5 II EStG nicht aktiviert werden, da nicht entgeltlich erworben, was zu einem Unterschied zwischen Handels- und Steuerbilanz führt, mit der Folge einer Erhöhung der passiven latenten Steuern in der Handelsbilanz als „Ausgleichselement“.

Das Wahlrecht des § 248 II S. 1 HGB, eingeführt mit dem BilMoG, führt damit weg von der 'Einheitsbilanz', die für handels- und steuerrechtliche Zwecke gleichermaßen geeignet wäre, und hin zum weiterem Auseinanderfallen von Handels- und Steuerbilanz: „Mit dieser Vorschrift schafft der Gesetzgeber – entgegen seiner Zielsetzung – ein neues Wahlrecht im deutschen Handelsrecht und trägt somit nicht zu einer Verbesserung der Vergleichbarkeit von Jahresabschlüssen bei“⁹⁹.

Auch auf andere Weise entfernen sich Handels- und Steuerbilanz: „Durch die Abschaffung der umgekehrten Maßgeblichkeit durch das BilMoG und den durch dieses Gesetz geänderten Wortlaut des § 5 Abs. 1 Satz 1 EStG, der es dem Bilanzierenden ermöglicht, steuerliche Wahlrechte unabhängig von der Handhabung in der Handelsbilanz auszuüben, befindet sich der steuerrechtliche Abschluss auf dem Weg zu immer größerer Eigenständigkeit, der möglicherweise zukünftig in einer kompletten Loslösung von der handelsrechtlichen Bilanzierung enden könnte“¹⁰⁰.

Für das Geistige Eigentum schafft das Wahlrecht zwar Möglichkeiten des Ansatzes in der Handelsbilanz, die zuvor nicht gegeben waren. Insofern wird – zumindest für die Handelsbilanz – die Darstellung des (Anlage-) Vermögens vollständiger und damit richtiger, was zu begrüßen ist. Es ist damit für die ansetzbaren selbst geschaffenen immateriellen Vermögensgegenstände des Anlagevermögens die Bilanzierung dem Grunde nach möglich¹⁰¹.

Steuerlich ist allerdings der Ansatz nicht entgeltlich erworbener immaterieller Vermögensgegenstände weiterhin nicht zulässig, was bei Ausnutzung des Aktivierungswahlrechts im Handelsrecht zu Abweichungen und latenten Steuern führt, die von der vielfach geforderten Einheitsbilanz wegführen.

⁹⁸ BMF 2010, S. 2, RNr. 3.

⁹⁹ Küting, K., in: Küting/Pfitzer et al. 2009, S. 95.

¹⁰⁰ Coenberg/Haller et al. 2012, S. 22.

¹⁰¹ Nicht trivial allerdings ist die Bilanzierung der Höhe nach, insbesondere bei der Zugangsbewertung.

Unvollständige Erfassung des Geistigen Eigentums durch das Bilanzrecht

In Unternehmensbilanzen sind auch immaterielle Vermögensgegenstände angesetzt. Jedoch lassen die Bilanzierungsvorschriften den Ansatz von nur wenigen Arten von immateriellen Vermögensgegenständen überhaupt zu. Dies hat sich handelsrechtlich durch das Wahlrecht des § 248 II S. 1 HGB seit BilMoG gebessert, jedoch schließt derselbe Paragraph in seinem Satz 2 (weiterhin) selbst geschaffene Marken, Drucktitel etc. vom Ansatz aus. „Immaterielle Werte, die selbst erstellt wurden, z.B. eine Marke, die selbst auf dem Markt etabliert wurde, ... , dürfen nicht berücksichtigt werden. Dennoch zeigen sich allein bei Betrachtung der bilanzierten Intangibles, wie z.B. des Goodwills – der Betrag, der bei Unternehmensübernahmen über den eigentlichen Wert der materiellen Vermögenswerte hinaus gezahlt wird – sehr hohe Beträge“¹⁰².

Folge ist ein unvollständiger Ausweis der immateriellen Vermögensgegenstände in Handels- und Steuerbilanz, gemessen an den tatsächlich vorhandenen Werten. „Wegen ihrer [der immateriellen Vermögensgegenstände, d. Verf.] zunehmenden Bedeutung und der häufig fehlenden Voraussetzungen zur Aktivierung wird in jüngerer Zeit häufig kritisiert, dass in den Bilanzen vieler Unternehmen ihre wesentlichsten Vermögensposten nicht enthalten sind. ... Häufig hat dieses ... zu einem nicht den tatsächlichen Verhältnissen entsprechenden Bild der Vermögens- und Ertragslage von Unternehmen geführt“¹⁰³.

Beispiel USA, das sicher zumindest tendenziell auch für Deutschland gelten dürfte: „Mit der wachsenden Wichtigkeit von immateriellen Vermögensgütern haben sich dabei Marktwert und Buchwert der Unternehmen auseinander bewegt. Für die 500 größten börsennotierten Unternehmen der USA, also die im Index S&P 500 gelisteten Unternehmen, haben Cradoza et al. (2006) für die letzten Jahrzehnte einen Anstieg des Anteils immaterieller Werte an der Marktkapitalisierung von ca. 17% auf knapp 80% ermittelt“¹⁰⁴.

Pro und contra formelle Schutzmechanismen

Formelle Schutzmechanismen wie Marken- oder Patentschutz stellen für Unternehmen, insbesondere kleinere oder mittleren Unternehmen, eine hohen Aufwand und erhebliche Kosten dar.

Auch wird über eine Patentdokumentation die Erfindung etc. dem Wettbewerb bekannt – Beispiel China: „Die Anmeldung eines Schutzrechtes birgt die Gefahr, den chinesischen Wettbewerbern technologische Details bildlich gesehen auf dem Silbertablett zu servieren“¹⁰⁵. Das dürfte zu einer eher zurückhaltenden Nutzung der formellen Schutzmechanismen führen – ist es doch wahrscheinlich schwierig, Ansprüche aus einem deutschen oder europäischen Patent beispielsweise in Indien oder China - trotz per WTO-Standard wirksam bestehendem Rechtsschutz (TRIPs-Abkommen)¹⁰⁶ - durchgesetzt zu

¹⁰² Blind/Cuntz et al. 2009, S. 20.

¹⁰³ Coenenberg/Haller et al. 2012, S. 176.

¹⁰⁴ Blind/Cuntz et al. 2009, S. 21.

¹⁰⁵ Hölper, S.: Patente schützen - auch in China. In: Industrie- und Handelskammer für München und Oberbayern (Hrsg.): Das IHK-Magazin für München und Oberbayern - 10/2007, S. 32 ff. , im Internet: <http://www.muenchen.ihk.de/de/WirUeberUns/Publikationen/Magazin-wirtschaft-/Aktuelle-Ausgabe-und-Archiv2/Magazin-10-2007/Politik-und-Standort/Patente-schuetzen-auch-in-China> (Download 18.12.2013), S. 32.

¹⁰⁶ World Trade Organization (WTO): AGREEMENT ON TRADE-RELATED ASPECTS OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS (TRIPs), Annex 1C of the Marrakesh Agreement Establishing the World Trade

bekommen¹⁰⁷.

„Eine aktuelle [aus dem Jahr 2007, d. Verf.] Umfrage des Deutschen Industrie und Handelskammertages (DIHK) unter 650 Mitgliedsunternehmen ergab, dass weniger als die Hälfte der von Produkt- und Markenpiraterie betroffenen Unternehmen in China Schutzrechte, also Patente, Marken, Geschmacks- oder Gebrauchsmuster, angemeldet haben. Vor allem Mittelständler nutzen diese Möglichkeit der Absicherung selten und insbesondere Patente werden nicht angemeldet“¹⁰⁸.

Die Alternative 'Erhöhung der technischen Komplexität der Produkte' statt Anmeldung, die anfangs wohl die Nachahmung erschwerte, verursacht höheren Aufwand, zudem verliert sie mit der Zeit zunehmend an Bedeutung, da auch Nachahmer mehr und mehr komplexere Technologien beherrschen.

Schließlich kann es sinnvoll sein, anstatt einer Anmeldung früh als erster mit einem Neuprodukt am Markt zu sein ('first mover'), und damit aufgrund des erzielten zeitlichen Vorsprungs vor Konkurrenten ein Produktimage am Markt zu etablieren, einen Kundenstamm aufzubauen und den Markt für das Neuprodukt zu erobern. Konkurrenten müssen diese geschaffenen Barrieren und Vorgaben erst einmal hinnehmen und überwinden, bevor sie selbst ein (Nachahmer-) Produkt an den Kunden bringen können. Insbesondere bei kurzlebigen Produkten dürfte diese 'first mover'-Strategie von Vorteil sein.

Die (unzureichende) Ausschüttungssperre nach § 268 VIII HGB

Die Aktivierung selbst geschaffener immaterieller Vermögensgegenstände des Anlagevermögens unter Anwendung des durch BilMoG eingeführten Aktivierungswahlrechts gem. § 248 II HGB hat zur Folge, dass eine Ausschüttungssperre gem. § 268 VIII HGB¹⁰⁹ erfolgt. Jedoch wird nicht der volle Betrag, der durch die Aktivierung die (Entwicklungs-) Kosten mindert und damit das handelsbilanzielle Ergebnis erhöht, zur Ausschüttung gesperrt, sondern nur die Differenz zwischen dem Aktivierungsbetrag und den darauf abgegrenzten latenten Steuern (siehe § 268 VIII Satz 1 HGB). Dies wird zurecht kritisch gesehen: „Diese Regelung führt jedoch i.V.m. der Vorschrift zur Ausschüttungssperre im Falle eines Überhangs von aktivischen latenten Steuern gemäß § 268 VIII S. 2 HGB n.F. (aktive latente Steuern > passive latente Steuern) zu einer zweifachen, die Ausschüttungssperre mindernden Erfassung der auf die aktivierten immateriellen Vermögensgegenstände gebildeten passiven Steuern, sodass lediglich ein Betrag ausschüttungsgesperrt ist, der sich aus Gläubigerschutzgesichtspunkten als zu niedrig erweist“¹¹⁰.

Organization, signed in Marrakesh, Morocco on 15 April 1994, Sect. 1 Art. 9 II, S. 324, im Internet: http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips_01_e.htm (Download 05.06.2016).

¹⁰⁷ Pattloch, T. (TaylorWessing): Durchsetzung und Verteidigung von Patenten in China. München, 16. Oktober 2013. Im Internet: http://www.muenchen.ihk.de/de/innovation/Anhaenge/3_durchsetzung-und-verteidigung-von-patenten-in-china.pdf (Download 18.12.2013), S. 10.

¹⁰⁸ Hölper, S., a.a.O., ebd.

¹⁰⁹ Daneben für Aktiengesellschaften beachtlich: § 301 S. 1 AktG.

¹¹⁰ Küting, K./Ellmann, D., in: Küting et al. 2009, S. 281.

REVIEW
of the monograph
by Doctor of Economic Sciences, Associate Professor Tetiana Bochulia
INNOVATION-ORIENTED DEVELOPMENT STRATEGY OF ENTERPRISE
INFORMATION-ANALYTICAL ACTIVITY

Modern stage of economy development is characterized by features of globalization and informatization, as result of which advantage of information and technologies at development and implementation of managerial decisions is defined for business entities. Information resources have become valuable as capital of business, movement of which provides basis for development of entrepreneurial activity and positively influences on dynamics of economic systems. Innovative decisions concerning efficiency of processing, generalization, transfer and storage of economic information that needed for management process and different users have priority value to organization of enterprise information system. Guarantee of effective functioning of entrepreneurial sector is substantiated by level of development of information and analytical provision of management, from which depends coordination of making decisions system and developing a business strategy as core competitive advantage to strengthen business position of enterprise. The essence of information summary of results of activity is actual for business sector that provide data about internal environment of enterprise with its capabilities and risks, partnership relations and compliance of concept of sustainable economic development with business. Scientific research are demanded at solving such an urgent task that cumulatively offer new decision for sphere of entrepreneurial activity, which consists in development of theoretical, methodological and practical basis of organization of information and analytical environment of enterprise, taking into account essence of post-industrial stage of economic development and best experience of world practice. Monograph by Tetiana Bochulia is actual scientific work, in which author substantiated the theoretical foundations and made suggestions concerning development of organizational and methodical aspects and practical toolkit of forming innovation-oriented development strategy of enterprise information-analytical activity. Monograph is author's work, in which sets out its own judgment regarding development of information and analytical management environment that is basis of conclusions and proposals to increasing effectiveness of information provision of sustainable development of business entities, increasing their productive result and gaining competitive advantages. Without reducing the importance of previous scientific developments, author makes proposals on adaptation of information and analytical activity of enterprise to requirements of modification of information system, development of information processes in innovation-oriented context and improvement of enterprise activity with minimizing risks and state of uncertainty. Such research is valuable for provision of sustainable development of entrepreneurship, increasing total financial contribution of business entities to economy and adapting business to conditions and requirements of information economy.

Material of monograph is presented logically, consistently, clearly, each proposal has substantiation and real complete incarnation, contains conclusions, which develop modern scientific knowledge and promote to dynamics of entrepreneurial activity. Monograph consists of three sections, in which received development of theoretical, organizational and methodological aspects of forming innovation-oriented development strategy of enterprise information-analytical

activity, conclusions for each section and monograph as whole, the list of sources used.

In first section of monograph **«Development of information and analytical provision of managerial innovations in enterprise system»** order of forming scenario cards of sustainable enterprise development is considered; constructive attributes of modernizing information and analytical provision of management an enterprise are defined; concepts information development of enterprise management system are characterized; priority directions of intellectualization at development of information and analytical provision of management an enterprise are defined; information and analytical provision of modification management process enterprise is developed. Scenarios of development enterprise according to temporal and spatial context of its activity are developed in section that contributes to assessment advantages and disadvantages of option selected management scenario, elements of which are updated and modified according to actual conditions of internal and external environment of enterprise activity. Strategies of forming enterprise information system are characterized that allowed to determine optimal direction of development of information processes with provision of qualitative parameters of information for making decisions. Matrix of information system modernization in conditions of impact of risky syndrome was constructed that allowed to identify most essential risks factors, determine weight of each in modernization scenarios, minimize inconsistency and uncertainty of managerial decisions concerning changes, transformations, activation in information environment. Constructive attributes of systems of information provision of internal and external economic environment are defined for provision of algorithm identification of requests with monitoring of database for consideration of possibility of their satisfaction, condition of existing information resources, their correspondence to temporal context, determining amount of data, which are necessary to additionally generate with evaluation of necessary time and financial costs. Architectonics making managerial decision was constructed based on compositional thinking that is implemented in professional judgment and makes leading impact on process of interpreting information according to previous evaluations and monitoring of enterprise activity and its partnerships with economic entities and external economic environment. Graphic interpretation of accounting and analytical provision of managing an enterprise are made with implementation of «effect data» that is designated on modification of information process taking into account development and dissemination of technological innovations and scientific and intellectual resources.

Material of first section of monograph contains interesting innovative proposals that collectively solve actual question concerning development of information and analytical provision of managerial innovations in enterprise system.

In second section **«Progressivity of information and technology innovations of development of enterprise management system»** development of information and analytical provision of management was carried out on basis of system-competent approach to organization of information environment, technological development of information component of integrated system of enterprise and organizational and technological basis of database integration. Core competencies of enterprise on the basis of values, conditions, features, properties guidelines of environment are classified. Map of management competencies that is determining of most optimal option according

to the time and spatial context of enterprise environment is suggested. A number of recommendations concerning technological upgrading foundation of modernization of information and analytic provision of managing an enterprise are elaborated. Technological approach to the modeling of information provision of business management is substantiated. Actualizing information and analytic provision of managing an enterprise been carried in developed flexible information system that is organized as internal network structure. Technological foundation of information and analytical process enterprise to modernize been considered based on modern tools of information and communication decisions. Theoretical research is made and decision of actual scientific problem accordance of methodological and organizational principles of information environment to theoretical and methodological aspects technologizing of economic and information systems development through development of proposals concerning modification technologies of formation and update of data.

In third section **«Organizational basis for development of effectiveness of information and analytical provision of management»** priority direction of improvement of information and analytical provision of management on basis of minimization of cognitive distortions and construction of innovative model of increasing efficiency of information processes is defined. The essence of cognitive distortions is defined that is reason for formation of inefficient information models as undeveloped templates of processing and transmission of information for making decisions. Classification of cognitive distortions was made with definition of their impact on information and analytical provision of management. Four-level model of evaluation effectiveness of information is constructed, on the basis of which degree of information provision for task execution and make decision is evaluated. Risk management policy in information provision of management is developed that is based on implementation of preliminary impact on factors of their occurrence and contributes to prediction of probable risks, effective impact on them through synthesis of evaluation results, on basis of which decisions are made concerning necessary measures for their avoidance and (or) minimization with control of implementation of these measures and assessment of their effectiveness.

Material of section has innovative character in attracting to informational process non-traditional factors and instruments, importance of which is manifested indirectly at provision of development of entrepreneurial activity and increasing value of business.

Material of monograph is set out in detail, concisely, clearly, in logical sequence main results, conclusions and suggestions received by author as result of scientific research that allows us to positively evaluate proposed decisions and formulated recommendations for development of information and analytical provision of management and practice in conduct of economic activity. Monograph is actual and will useful for wide range of readers, including leading scientists, experts in field of management and making decisions, business management system, young scientists and all interested persons.

**Professor at Poznań University of
Economics and Business,
Poznań, Poland**

Prof., Dr. hab. Kazimierz Pająk

Варламова І.С.

к.е.н., доцент,
Запорізький національний університет,
доцент кафедри обліку та оподаткування
Запоріжжя, Україна
irina.varlamova.zp@gmail.com

Шмиголь Н.М.

д.е.н., професор,
Запорізький національний університет,
завідувач кафедри обліку та оподаткування
Запоріжжя, Україна
nadezdash@ua.fm

ВИБІР МОДЕЛІ ЗАЛЕЖНОСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню екологічної стійкості в умовах сталого розвитку економіки. Визначено, що проблема екологічної безпеки зумовлює необхідність зміни моделі розвитку задля того, щоб передбачити майбутнє і створити найбільш ефективні засоби виживання людства, окреслити шляхи і визначити принципи виходу з глибокої кризи. Обґрунтовано, що нова модель розвитку визначає сталий розвиток як форму цивілізаційного розвитку, а екологічну стійкість як основу екологічної безпеки. Доведено, що забезпечення відповідного рівня стійкості та екологічної безпеки потребує і певних витрат, ефектом від яких може бути не прибуток, а саме зменшення екологічно-негативних наслідків. На основі використання інструментарію економетрії (регресійний аналіз) визначено взаємозв'язок між екологічною стійкістю та показниками, які потенційно можуть впливати на рівень екологічної стійкості та визначено тип математичної залежності. Побудована регресійна модель демонструє обернену залежність між індексом стійкого розвитку та обсягом ВВП на душу населення та пряму залежність між витратами на охорону довкілля та ЕРІ. На основі отриманих результатів авторами зроблено висновок, що для забезпечення відповідного рівня екологічної стійкості провідну роль відіграє фінансовий чинник, а саме витрати на охорону довкілля.

Ключові слова: екологічна стійкість, екологічна безпека, витрати, навколишнє середовище, сталий розвиток, регресійна модель, соціально-економічний розвиток

Формул: 2, рис.: 0, табл.: 2, бібл.: 14

Iryna Varlamova

PhD (Economics), Associate Professor,
Zaporizhzhya National University,
Associate Professor at Department of Accounting and taxation
Zaporozhzhia, Ukraine
irina.varlamova.zp@gmail.com

Nadiia Shmygol

Doctor of Science (Economics), Professor,
Zaporizhzhya National University,
Head of Accounting and taxation Department
Zaporozhzhia, Ukraine
nadezdash@ua.fm

SELECTION OF DEPENDENCE MODEL OF ECOLOGICAL SUSTAINABILITY

The article is devoted to the study of ecological sustainability in conditions of the stable economic development. It is determined that the problem of ecological safety necessitates a change in the model of development in order to anticipate the future and to create the most effective means for the survival of mankind, to outline the ways and to define the principles of the solution to escape the deep crisis. It is proved that the new development model defines the stable development as a form of civilization development, and ecological sustainability as the basis of environmental safety. It is proved that the provision of appropriate level of sustainability and environmental safety also requires certain costs, the effect of which may be not only profitable, but the reduction of environmentally negative effects may occur. Using the tools of econometrics (regression analysis), the relationship between ecological sustainability and indicators that potentially can affect the level of ecological sustainability, and the type of mathematical dependence were determined. The constructed regression model demonstrates a reverse relationship between the stable development index and GDP per capita and the direct relationship between environmental expenditures and the EPI. On the basis of results, the authors conclude that the financial factor, namely, the environmental expenditures, plays a leading role in ensuring the appropriate level of ecological sustainability.

Keywords: ecological sustainability, environmental safety, expenditures, environment, stable development, regression model, socio-economic development

Formulas: 2, fig.: 0, tabl.: 2, bibl.: 14

JEL Classification: K32, L50, R11

Вступ. Невідновлювальні природні ресурси поступово закінчуються, відновлювальні природні ресурси деградують в результаті їх надмірного використання, навколишнє середовище забруднене, підвищується захворюваність населення, що пов'язано з поганою екологічною ситуацією. Забруднення довкілля відбувається швидко і «недорого», тоді як процес його відновлення повільний, складний й потребує значних фінансових ресурсів. Деградація природного середовища уповільнює соціально-економічний розвиток.

Сьогодні екологічні наслідки процесів глобалізації економіки виходять за межі національних кордонів, отже зростають труднощі щодо підтримання принаймні якогось стабільного зв'язку та відповідності між прийняттям економічних рішень урядами держав та вимогами екологічної безпеки населення планети. З огляду на це надзвичайної актуальності набуває питання формування та реалізації Екологічної Конституції Землі (ЕКЗ) як Основного Закону екологічного убезпечення та добробуту населення планети. Як глобальний міжнародно-правовий акт, ЕКЗ покликана гарантувати дотримання вимог та норм екологічного благополуччя життєдіяльності населення всіх держав. Проблеми створення Екологічної Конституції Землі держав незалежно від рівня їх економічного розвитку. Тому реалізація цього Закону, поза сумнівом, сприятиме встановленню нового світового порядку міжнародних та міжрегіональних еколого-економічних відносин. Це, своєю чергою, започаткує нову модель екологічно безпечного та ощадливого господарювання у світі. Поняття обмеженості має стосовно

природного середовища багатовекторний вимір:

1. Обмеженість основних природних ресурсів і джерел енергії, необхідних для здійснення процесу економічного зростання;

2. Обмеженість основних компонентів природного довкілля, що характеризують його якісні параметри, а саме: атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод, географічного простору та ландшафтів. Ця обмеженість стосується у загальному не так безумовної кількості тих компонентів, як їх якісного стану, який є з одного боку похідною від величини емітованих забруднень, з іншого – від здатності до саморегулювання різних наземних екосистем;

3. Поняття обмеженості, що стосується екологічних умов, пов'язане не лише з їх впливом на хід і ефективність процесу господарювання. Воно має також і той соціально-економічний вимір, який пов'язується з затребуваністю (попитом) на таке "суперблаго", як чисте довкілля. Йдеться тут про можливість задоволення різними елементами природного середовища потреб психологічного, естетичного, рекреаційного характеру чи – говорячи загально – культурних потреб людей;

4. Обмеженість послуг наземних екологічних систем як природного капіталу планети. Проблема вибору в господарюванні ресурсами довкілля має мікроекономічний, макроекономічний та мезоекономічний виміри. Перший вимір належить безпосередньо до економічних суб'єктів. Другий стосується, з одного боку, екологічної політики чи різних макроекономічних політик (фіскальна, торговельна, бюджетна і т.д.) та секторних (промислово-енергетична, сільськогосподарська, транспортна і т.д.), в межах яких приймають рішення, що можуть мати безпосередній і опосередкований вплив на довкілля. З іншого боку, макроекономічний вибір природокористування стосується якісно нового моделювання екологічно доцільного масштабу господарювання. Мезоекономічний вибір стосується екологічних обмежень просторового розвитку економіки. Велике значення має мезоекономічний вимір, оскільки еколого-економічні проблеми є локалізованими і просторово детермінованими [Гринів 2001].

Головні проблеми, пов'язані з цим виміром, такі:

– екологічно збалансоване природокористування в межах наземних екосистем для максимального збереження їх послуг;

– забруднення довкілля означає для економічного суб'єкта певні збитки і втрати, які є порівнювані з коштами, спрямованими на обмеження негативного впливу на природне довкілля;

– якщо економічний суб'єкт (особливо підприємство) здійснює оплату за використання ресурсів довкілля і його забруднення, то приймаючи, що обмежувальна дія використання ресурсів зменшує забруднення, порівнюють вартість цих дій з вигодами, що виникають у зв'язку зі зменшенням витрат у формі екологічних виплат;

– капітальні вкладення у захист природного довкілля можуть і повинні трактуватись підприємствами і домашніми господарствами як альтернативні витрати з точки зору реалізації суто економічних цілей, оскільки на цей час обмежені матеріальні і фінансові ресурси цього суб'єкта;

– необхідним є прийняття важкого вибору між "факторно-інтенсивним" та "середовищно-сприятливим" технічним прогресом. Не кожна нова технологія виробництва, яка є вигідна з точки зору продуктивності праці і капіталу чи одиничних витрат виробництва, є доцільна для довкілля. Це означає необхідність зведення до зниження величини емітованих забруднень

і/або зменшення використання середовищних ресурсів. Подібно, продуктивні інновації можуть бути більше чи менше сприятливі для довкілля порівняно з продуктами, дотепер пропонованими підприємствами. Таким чином, вибір, який у зв'язку з довкільними аспектами нових технологій і продуктів здійснюють підприємства, буде залежати не лише від чисто економічних чинників (економічний розрахунок), але також від обов'язкового юридичного регулювання та екологічної експертизи і – особливо у випадку продуктивних інновацій – від знань і екологічної свідомості споживачів вироблених ними економічних благ. На макроекономічному рівні основним регулятором є екологічна політика. В екологічній політиці держава може впроваджувати юридично-адміністративне регулювання, яке значною мірою скорочує свободу економічних суб'єктів в обсязі вище вказаних "довкільних виборів". Прикладом тут може бути регулювання, метою якого є протидія невідворотним змінам у довкіллі через втрату певних елементів біорозмаїття. У даному випадку застосовують в основному адміністративні методи, тобто різного роду заборони і адміністративні стягнення щодо використання ресурсів довкілля чи впливу на його якість. Це у практиці господарювання дещо обмежує можливості здійснення вибору, побудованого на мікроекономічному розрахунку. Іншим прикладом можуть бути заходи з екологізації інноваційного розвитку (застосування найкращих з природоохоронного погляду технологій виробництва і/або захисту довкілля). Цей приклад належить безпосередньо до вказаного вище вибору між "середовищно-сприятливим" та "факторно-інтенсивним" технічним прогресом.

Отже, об'єктивними вимогами сучасності є сформувати нову модель розвитку, яка б, з одного боку, забезпечувала відповідні умови життєдіяльності людства на теперішньому етапі і не створювала загроз для існування майбутніх поколінь. Більшість цінностей ХХ ст. виявляються менш значущими, ніж цінності, пов'язані з екологічною безпекою. Адже екологічна безпека асоціюється з можливістю життя, її збереження, причому не тільки для нинішніх поколінь, але й майбутніх. Якщо в результаті скоординованих дій вдасться зберегти біосферу, то тим самим з'явиться можливість виживання цивілізації та її безперервного розвитку не тільки протягом найближчих століть, але і на наступний невизначений період часу.

У зв'язку із цим постає питання визначення екологічної стійкості в умовах сталого розвитку як основи екологічної безпеки, яка може вирішальним чином вплинути на майбутнє кожної країни світового співтовариства, зіграти важливу роль у визначенні державних пріоритетів, стратегії соціально-економічного розвитку і перспектив подальшого реформування країни.

Аналіз досліджень та постановка завдання. Питання щодо екологічної стійкості та сталого розвитку досліджували провідні українські та зарубіжні науковці, серед яких Згуровський М.З., Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І., Мезенцев К.В, Долішній М.І., Олійник Я.Б., Пістун М.Д., Добровольський В.В., Мельник Л.Г., Руденко Л.Г. [Згуровський 2008; Данилишин 2004; Мельник 2007; Руденко, Лісовський 2005] та інші.

Питанням дослідження фінансової сторони забезпечення відповідного рівня екологічної стійкості присвячені праці таких вчених як Бадрака О.С., Вахович І.М., Деркача М.І., Стукало Н.В. [Вахович 2007; Стукало 2010].

Серед зарубіжних вчених значну теоретичну та практичну цінність мають праці Медоуза Д.Х., Медоуза Д.Л., Дейлі Х., Шмідхейні С. [Медоуз

2007; Дейлі 2012] та інших.

Незважаючи на значну кількість теоретичних та практичних досліджень щодо екологічної стійкості, залишаються недостатньо глибоко дослідженим питання визначення характеру залежності екологічної стійкості від певних чинників на основі використання економетричних методів.

Результати дослідження. Саме в останні десятиліття перед людством постала проблема глобального виживання і вона пов'язана насамперед із захистом від викликів, загроз і небезпек, що загрожують існуванню і розвитку. Найбільшу небезпеку для цивілізації представляють ті з них, які супроводжують розвиток глобальних проблем, які є результатом соціально-економічного прогресу. Оскільки різні небезпеки планетарного характеру можуть привести людство до тієї або іншої катастрофи вже в найближчі десятиліття, то очевидним є те, що забезпечення екологічної безпеки в усіх її аспектах виявляється пріоритетним завданням всієї діяльності.

Особливе значення мають глобальні екологічні проблеми, пов'язані зі зміною клімату, втратою біологічного різноманіття, спустошенням і іншими негативними для навколишнього середовища процесами, зростанням екологічного збитку від стихійних лих і техногенних катастроф, забрудненням атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод, а також морського середовища, які стосуються інтересів всього людства.

Таким чином, саме проблема забезпечення екологічної безпеки зумовлює необхідність зміни моделі розвитку. Така зміна є необхідною для того, щоб передбачити майбутнє і створити найбільш ефективні засоби виживання людства, окреслити шляхи і визначити принципи виходу з глибокої кризи.

Нова модель розвитку визначає сталий розвиток як форму цивілізаційного розвитку, а екологічну стійкість як основа екологічної безпеки. Підґрунтям для нової моделі є встановлення правильного балансу між економічними, соціальними і екологічними цілями [Білоус, Мацейко 2005, с. 59-62].

Своєю чергою, забезпечення екологічної безпеки вимагає своєчасної трансформації на основі екологічно зваженого і науково обґрунтованого її розроблення і реалізації [Рассадникова 2005, с. 398].

Важливо також враховувати, що забезпечення відповідного рівня стійкості та екологічної безпеки потребує і певних витрат, ефектом від яких може бути не прибуток, а саме зменшення екологічно-негативних наслідків. Тому краще здійснити екологічні інвестиції сьогодні ніж завтра.

Для того, щоб визначити взаємозв'язок між екологічною стійкістю та певними показниками, які потенційно можуть впливати на рівень екологічної стійкості та, екологічної безпеки відповідно, варто використати економетричний аналіз, який дозволяє створити ґрунтовну базу дослідження, формалізувати і кількісно оцінити рівень взаємозалежності екологічної стійкості від групи чинників. В якості показника екологічної стійкості розглянемо індекс екологічної стійкості (ЕПІ), який вимірює досягнення країн світу саме у сфері екології та ефективності управління природними ресурсами. В якості чинника впливу розглянемо обсяг ВВП на душу населення, оскільки результат економічного розвитку здебільшого ототожнюється із зростанням обсягу ВВП, що повинно за ланцюговою реакцією забезпечити високий рівень добробуту і підвищити якість життя населення. Іншим чинником впливу, який може визначити рівень екологічної стійкості є витрати на охорону довкілля, із збільшенням обсягу яких повинен

підвищуватися і рівень екологічної стійкості.

Отже, індекс екологічної стійкості залежить від обсягу ВВП на душу населення та витрат на довкілля. Побудуємо регресійну модель та визначимо вид математичної залежності.

В якості статичної бази використаємо дані таблиці 1.

Таблиця 1 – Статистичні показники для побудови регресійної моделі

Роки	Значення ЕРІ	ВВП, дол. США	Витрати на охорону довкілля, млн. грн.
	Y	X_1	X_2
2011	48,39	3569,8	3008
2012	48,7	3855,4	4135
2013	48,47	4029,7	4595
2014	49,01	3104,7	2597
2015	79,69	2124,7	4053

Джерело: складено авторами за даними [Environmental Performance Index; Статистичний збірник «Довкілля України» за 2015 р.; World Bank national accounts data. GDP per capita (current US\$)]

В таблиці 1 залежною змінною є Індекс екологічної стійкості - ЕРІ (регресант - Y). В якості незалежних змінних (регресорів) виступають ВВП на душу населення (X_1) та витрати на охорону довкілля (X_2).

Для того, щоб чітко визначити, який характер залежності існує між результатом і чинниками потрібно визначити вид залежності (табл. 2).

Таблиця 2 – Вид залежності між екологічною стійкістю та виокремленими чинниками

Вид залежності	Індекс детермінації
Лінійна	0,9846
Степенева	0,9920
Показникова	0,9856
Гіперболічна	0,9955
Квадратична	0,9754
Логарифмічна	0,9912
Коренева	0,9882

Джерело: визначено авторами самостійно

Дані таблиці 2 показують, що найкраще залежність між індексом екологічної стійкості та обсягом ВВП на душу населення й витратами на довкілля описується за допомогою гіперболічної функції, оскільки вона має найбільший коефіцієнт детермінації ($R^2 = 0,9955$).

Отримаємо наступну регресійну модель:

$$Y = 24,98 + \frac{145807,83}{X_1} - \frac{569687}{X_2}, \quad (1)$$

$$R^2 = 0,9955, \quad (2)$$

Можна стверджувати, що побудована регресійна модель із значним рівнем ймовірності описує реальну ситуацію, оскільки коефіцієнт детермінації

$R^2 = 0,9955$. Побудована регресійна модель демонструє обернену залежність між індексом стійкого розвитку та обсягом ВВП на душу населення, оскільки модель є гіперболічною, тобто чим вище буде ВВП на душу населення, тим нижче індекс екологічної стійкості. Це свідчить про те, що чим вище обсяг ВВП, тим менше індекс ЕРІ. Така ситуація виникає внаслідок непродуманої політики щодо використання наявного природно-ресурсного потенціалу, яка полягає в його експлуатації, а не в раціональному використанні. Основним принципом такої політики отримання максимальної віддачі від ресурсів за рахунок використання їх максимального обсягу (політика екстенсивного розвитку), а не підвищення їх продуктивності (політика інтенсивного розвитку). Тобто, при збільшенні ВВП, індекс стійкого розвитку зменшується і, відповідно, країна втрачає свій рейтинг.

Інша тенденція спостерігається із витратами на охорону довкілля, тобто існує пряма залежність між витратами на охорону довкілля та ЕРІ, про що свідчить властивість гіперболічної функції, та знак «-» перед коефіцієнтом X_2 . Це означає, що при збільшенні витрат на охорону довкілля, індекс стійкого розвитку зростає.

Проведений аналіз свідчить про те, що для забезпечення відповідного рівня екологічної стійкості провідну роль відіграє фінансовий чинник, а саме витрати на охорону довкілля. При цьому слід підкреслити, що ці витрати повинні бути не витратами як такими, а інвестиціями, які характеризуються ефективністю.

Висновки. На основі проведеного аналізу, слід підсумувати, що на сучасному етапі постає питання об'єднання зусиль світової спільноти задля збереження природного середовища, стан якого за ланцюговою реакцією впливає на соціально-економічні процеси, що відбуваються у світі. Показником стану навколишнього середовища є досягнення певного рівня екологічної стійкості, яка є основою екологічної безпеки в умовах сталого розвитку. Тобто екологічна безпека стає головним пріоритетним орієнтиром і критерієм ефективності всіх галузей людської діяльності, і усвідомлюється як важлива цінність життєдіяльності.

Реалії розвитку людства довели, що неможливо відокремлювати соціально-економічний розвиток та екологічну безпеку. Необхідно встановити певний баланс між задоволенням сучасних потреб людства, цілями окремих суб'єктів господарювання і інтересами майбутніх поколінь, включаючи їхню потребу в безпечному, здоровому довкіллі.

Література

- Білоус, О. Г., Мацейко, Ю. М. (2005). *Глобальна перспектива і сталий розвиток: Монографія*. – К.: МАУП, 492 с.
- Вахович, І. М. (2007). *Фінансова політика сталого розвитку регіону: методологія формування та механізми реалізації: монографія*. – Луцьк: Надстир'я, 496 с.
- Гринів, Л. С. (2001). *Екологічно збалансована економіка: проблеми теорії*. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 240 с.
- Данилишин, Б. М. (2004). *Актуальні проблеми регіональної політики в Україні та шляхи їх розв'язання* / Б.М. Данилишин, Я.Б. Олійник, В.І. Нудельман, С.А. Романюк, А.С. Філіпченко, Г.В. Балабанов, В.І. Олещенко // *Україна: географічні проблеми сталого розвитку*. – К.: Обрії, с. 10–19.

- Дейлі, Г. (2012). *По́за зростанням. Економічна теорія сталого розвиток*. – К. Інтелсфера, 312 с.
- Згуровский, М. З. (2008). *Глобальное моделирование процессов устойчивого развития в контексте качества и безопасности жизни людей (2005 - 2007/2008 годы)* [Текст] / М.З. Згуровский, А.Д. Гвишиани. – К.: Изд.-во «Политехника», 331 с.
- Медоуз, Д. (2007). *Пределы роста. 30 лет спустя* / Д. Медоуз, Й. Рандерс, Д. Медоуз ; пер. с англ. Е. С. Оганесян. – М. : ИКЦ «Академкнига», 342 с.
- Мельник, Л. Г. (2007). Поняття про сталий розвиток // *Основи стійкого розвитку*. – Суми: Університетська книга, с. 411–442.
- Рассадникова, С. І. (2005). Стратегія і тактика екологізації інвестиційної діяльності // *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*, вип. 15.6, с. 396–402.
- Руденко, Л. Г., Лісовський С. А. (2005). Концепція сталого (збалансованого) розвитку та її сприйняття в Україні // *Український географічний журнал*, №4, с. 3–10.
- Статистичний збірник «Довкілля України» за 2015 р.* (2016). Державна служба статистики України. Викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря, 242 с.
- Стукало, Н. В. (2010). Глобальні виміри сталого розвитку // *Економічні науки. Серія «Економічна теорія та економічна історія»*. Збірник наукових праць. ЛНТУ, випуск 7 (28). – Ч. 2. – Луцьк, с. 33–41.
- Environmental Performance Index*. URL: <http://archive.epi.yale.edu/epi/country-profile/ukraine>.
- World Bank national accounts data. GDP per capita (current US\$)*. URL: http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=UA&name_desc=true&view=chart.

References

- Bilous, O. G., Macejko, Yu. M. (2005). *Globalna perspektyva i stalij rozvytok: Monografiya*. – Kyiv: MAUP, 492 s.
- Danylyshyn, B. M. (2004). Aktualni problemy regionalnoi polityky v Ukraini ta shliaxy ih rozviazannia / B.M. Danylyshyn, Ya.B. Olijnyk, V.I. Nudelman, S.A. Romaniuk, A.S. Filipchenko, G.V. Balabanov, V.I. Oleshhenko // *Ukraina: geografichni problemy stalogo rozvytku*. – Kyiv: Obrii, s. 10–19.
- Dejli, G. (2012). *По́за зростанням. Економічна теорія сталого розвитку*. – Kyiv Intelsfera, 312 s.
- Gryniv, L. S. (2001). *Ekologichno zbalansovana ekonomika: problemy teorii*. – Lviv: LNU im. Ivana Franka, 240 s.
- Medouz, D. (2007). *Predely rosta. 30 let spustya* / D. Medouz, J. Randers, D. Medouz ; per. s angl. E. S. Oganesyanyan. – Moscow: IKCz «Akademkniga», 342 s.
- Melnyk, L. G. (2007). *Poniattia pro stalij rozvytok* // *Osnovy stijkogo rozvytku*. – Sumy: Universytetska knyga, s. 411–442.
- Rassadnikova, S. I. (2005). *Strategia i taktika ekologizacii investycijnoi dialnosti* // *Naukovyj visnyk Nacionalnogo lisotehnichnogo universytetu Ukrainy*, vyp. 15.6, s. 396–402.
- Rudenko, L. G., Lisovskij S. A. (2005). *Koncepcia stalogo (zbalansovanogo) rozvytku ta ii spryjniattia v Ukraini* // *Ukrainskyj geografichnyj zhurnal*, #4, s. 3–10.

- Statystychnyj zbirnyk «Dovkillya Ukrayiny» za 2015 r. (2016). Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny. Vykydy zabrudniuiuchykh rehovyn ta dioksydu vuglecyu v atmosferne povitria, 242 s.
- Stukalo, N. V. (2010). Globalni vymiry stalogo rozvytku // Ekonomichni nauky. Seriya «Ekonomichna teoria ta ekonomichna istoria». Zbirnyk naukovykh prac. LNTU, vypusk 7 (28). – Ch. 2. – Luck, s. 33–41.
- Vahovych, I. M. (2007). Finansova polityka stalogo rozvytku regionu: metodologia formuvannia ta mehanizmy realizaciyi: monografia. – Luck: Nadstyria, 496 s.
- Zgurovskyj, M. Z. (2008). Globalnoe modelirovanie processov ustojchivogo razvitia v kontekste kachestva i bezopasnosti zhizni liudej (2005 - 2007/2008 gody) [Tekst] / M.Z. Zgurovskij, A.D. Gvishiani. – Kyiv: Izd.tvo «Politehnika», 331 s.

Data przesłania artykułu do Redakcji: 31.09.2017
Data akceptacji artykułu przez Redakcję: 31.09.2017

Portable leafy functional diagnostics laboratory «PF-014»

The principle of operation of the device:

- The device is designed for measuring of the spectral coefficient of aqueous solutions directional transmission to determine the causes of lack of nutrition in the plant and develop recommendations for its feeding.
- On the ground of the measurements done recommendations for fertilizing a soil substrate on which crops are grown are made.
- The measuring effect of the device is based on the change of optical density of physical solutions under the light influence combined with chemicals (N, P, K, S, Ca, Mg, Cu, B, Zn, Mn, Fe, Mo, Co, J).
- The level of training is not essential for analysis.
- The duration of the research is 30-40 min. in place of growing crops without visiting specialized laboratories.

The portable laboratory allows:

- to determine the actual contents of elements in plants;
- to compare data of the contents of the plant with needs and allows to conclude about the excess or shortage of each element.

The principle of operation of the portable laboratory is based on:

- Chemical Law – Robert Hill Reaction – the photochemical reaction of chloroplasts extracted from plant during lighting reflects specularly the reaction of chloroplasts in natural photosynthesis;
- Physical Law – Beer–Lambert–Bouguer law – increasing of photochemical activity of chloroplasts is characterized by increased allocation of free oxygen. Its color dye chemical change causes the optical density of the solution to be measured.

Contacts on purchase of a portable laboratory:

+48-730-744-884

agro@clmconsulting.pl

Przenośne laboratorium liściowej funkcjonalnej diagnostyki «PF-014»

Zasada działania urządzenia:

- Urządzenie przeznaczone jest do pomiaru współczynnika spektralnego kierunkowej transmisji wodnych roztworów w celu określenia przyczyn braku energii rośliny i opracowania zaleceń dotyczących jej żywienia.
- Na podstawie pomiarów dostaje się zalecenia dotyczące nawożenia substratu glebowego, na którym rosną rośliny.
- Efekt pomiarowy urządzenia opiera się na zmianie gęstości optycznej roztworów fizycznych pod wpływem światła w połączeniu z substancjami chemicznymi (N, P, K, S, Ca, Mg, Cu, B, Zn, Mn, Fe, Mo, Co, J).
- Poziom szkolenia specjalista nie jest konieczny do analizy.
- Czas trwania badania - 30-40 minut na miejscu uprawy roślin bez konieczności odwiedzania specjalistycznych laboratoriów.

Przenośne laboratorium pozwala:

- Określić rzeczywistą zawartość elementów w roślinie.
- Porównać zawartość elementów w roślinie z jej optymalnym zapotrzebowaniem, czyli wyznaczyć nadwyżkę lub deficyt każdego z elementów.

Zasada działania laboratorium przenośnego opiera się na:

- Prawo chemiczne – Reakcja Roberta Hilla – reakcja fotochemiczna wydzielonych z rośliny chloroplastów podczas naświetlania odzwierciedla reakcję chloroplastów w czasie naturalnej fotosyntezy.
- Prawo fizyczne – prawo Beera-Lamberta-Bouguera – zwiększona aktywność fotochemiczna chloroplastów charakteryzuje się zwiększeniem wydzielania wolnego tlenu. Zmiana koloru dodanych barwników chemicznych odzwierciedla zmianę optycznej gęstości mierzonego roztworu.

Kontakt w sprawie zakupu przenośnego laboratorium:

+48-730-744-884

agro@clmconsulting.pl

CLM
CONSULTING

V Sympozjum Naukowe

MIĘDZYNARODOWA WSPÓŁPRACA SYNERGETYCZNA

24.10.2017
Warszawa

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej
Sala Kolumnowa

Organizatorzy:

Polsko-Ukraińska Grupa Parlamentarna
Sejm Rzeczypospolitej Polskiej

Fundacja
Instytut Rozwoju Współpracy Międzynarodowej

Czasopismo naukowe „Współpraca Europejska”

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa
im. Stanisława Staszica w Pile

Wymagania edytorskie dla autorskich materiałów

1. Artykuły powinny być napisane na aktualny temat, zawierać wyniki badań naukowych i uzasadnienia ustaleń naukowych.

2. Artykuły powinny być napisane w języku polskim, angielskim, ukraińskim lub rosyjskim, dokładnie sprawdzane przez autora, dotyczyć tematów Zbioru prac naukowych i zawierać wszystkie elementy konstrukcyjne (w podanej kolejności), a mianowicie:

2.1) Metadane (informacje o autorze (autorach) artykuła i jego streszczenia) są umieszczone konsekwentnie w języku artykułu oraz w języku angielskim, i zawierają w sobie (jeśli artykuł jest anglojęzyczny, wynikające metadane napisane są w języku angielskim):

– informacje o autorze (imię, inicjały, tytuł i stopień naukowy, miejsce pracy lub nauki, stanowisko, miasto, kraj, e-mail);

– tytuł artykułu;

– streszczenie w języku artykułu (od 30 do 100 słów), gdzie jest jasno sformułowana główna myśl artykułu, udowodniona jego aktualność. **Ważne!** Streszczenie w języku angielskim (**Abstract**) powinno być pouczające i oryginalne, odzwierciedlać główną treść artykułu i wyniki badań (streszczenie, referowanie artykułu), objętość anotacji w języku angielskim: 100-250 słów;

– kluczowe słowa (5-8 słów);

– liczba wzorów, tabel, rysunków i źródeł literackich w następujący sposób: w języku polskim (Formuły: 2; rys.: 3; tab.: 1; bibl.: 12); w języku angielskim (Formulas: 2; fig.: 3; tabl.: 1; bibl.: 12); w języku ukraińskim (Формул: 2; рис.: 3; табл.: 1; бібл.: 12); w języku rosyjskim (Формул: 2; рис.: 3; табл.: 1; библи.: 12);

– JEL klasyfikację (dla artykułów w gospodarce).

2.2) Tekst artykułu, który powinien składać się z wzajemnie powiązanych artykułów, które muszą zaczynać się od określonego tytułu, pogrubione, pogrubioną czcionką:

– **Wstęp.** Sformułowanie problemu w ogóle, jego związek z z ostatnimi badaniami i publikacjami, a także z ważnymi zadaniami naukowymi i praktycznymi, z obowiązkowymi linkami w tekście do używanej literatury. Autor musi przeznaczyć tą część problemu, którą on bada i pokazać jej znaczenie;

– **Analiza badań i formułowanie problemu.** Formułowanie celu i metod badania tematów , które zostały omówione;

– **Wyniki badań.** Przedstawienie podstawowego materiału badawczego z uzasadnieniem wyników badań naukowych;

– **Wnioski.** Nowatorstwo naukowe, teoretyczne i praktyczne znaczenie badań, efekt społeczno-ekonomiczny, który pojawia się na skutek wprowadzenia wyników badań naukowych. Perspektywy dalszych badań w tym kierunku;

– **Literatura.** Spis literatury podaje się ogólnym spisem w końcu rękopisu. Należy umieszczać linki do wszystkich do źródeł pierwotnych. W tekście linki do źródeł pierwotnych używają się w nawiasach kwadratowych, wskazując nazwisko (a) autora (ów) i rok wydania (Nr.: «...[Аносов 2014] ...», «...[Коваленко, Подолай 2005] ...», «...[The World Bank 2009] ...», «...[Gray 1998]...», «...[Gray, Dooley 1999]...» itp. Źródła pierwotne podawane są w języku oryginalnym. Linki do prac niepublikowanych nie są dozwolone. **Do spisu literatury** zaleca się dołączenie tłumaczenia w języku angielskim (**References**), w którym mieści się spis źródeł w języku angielskim urządzony według międzynarodowej normy bibliograficznej **APA-2010**. Tytuły periodyków czasopism, zbiorów, itp.) podawane są w transliteracji, a w nawiasach - w języku angielskim. Liczba źródeł literackich powinna wynosić co **najmniej 10 linków**, z których co najmniej połowa powinna być z linkami do źródeł zagranicznych (jeśli artykuł jest w języku ukraińskim lub rosyjskim). **Nazwy źródeł**

w bibliografii są wymienione w kolejności alfabetycznej. Linkowanie do podręczników jest nieodpowiednie.

3. Objętość artykułu powinna wynosić 8-16 stron formatu A4, wszystkie marginesy - 2,5 cm, i:

– **dla metadanych (informacje o autora):** czcionka "Verdana"; 11 pt (rozmiar czcionki); interlinia 1; wyrównanie tekstu do lewej;

– **tytuł artykułu:** po 1 odstęp po metadanych; czcionka "Verdana"; 13 pt (rozmiar czcionki); interlinia 1; WIELKIMI LITERAMI; pogrubienie; wyrównanie tekstu – na środku;

– **dla metadanych (Streszczenie, słowa kluczowe, itp.):** czcionka "Verdana"; 11 pt; interlinia 1; wyrównanie tekstu do lewej do prawej;

– **dla tekstu podstawowego:** 1 odstęp po tytule artykułu; czcionka "Verdana"; 11 pt; odstęp między wierszami – pojedynczy; wcięcie - 1,25 cm; wyrównanie tekstu do lewej.

4. Artykuł powinien być jasny i precyzyjny, liczba tabel, wzorów i ilustracji (schematy, rysunki, wykresy, tabele) – powinna być minimalna, i stosować je trzeba tylko wówczas, gdy to znacznie poprawia treść artykułu, pozwala nam zrozumieć ją lepiej i głębiej w porównaniu z tekstową formą.

5. Ilustracje (schematy, rysunki, wykresy, tabele) w tekście powinny być umieszczone w centrum z podpisem pod nimi «Rysunek № - Tytuł ilustracji» z obowiązkowym linkiem do nich w tekście artykułu. Ilustracje powinny być wysokiej jakości. Tabele powinny o zwartej budowie, logicznie skonstruowane, posiadać numer seryjny i krótki wyrazisty tytuł, który dokładnie obejmuje temat i treść tabeli. Sformowanie tekstu tabeli: czcionka «Verdana», 12 punktów (rozmiar czcionki), 1 interlinia.

6. Tabele w tekście powinny być umieszczone w centrum tekstu z podpisem na nimi «Tabela № - Tytuł tabeli» z obowiązkowym linkiem do nich w tekście artykułu.

7. Formuły są tworzone za pomocą Edytora równań MS Equation. Każda formuła, z linkiem do niej w tekście artykułu (na przykład: «... przy użyciu proporcji (3) można ...») powinna być ponumerowana, w tym położenie formuły - w środku tekstu z numeracją po prawej stronie.

8. Cytaty, formuły, ilustracje, wszystkie dane cyfrowe podawane są z obowiązkowymi linkami do źródeł. Poniżej każdej tabeli i rysunku należy określić źródło (Źródło: ...). Do określania źródła, należy używać czcionki «Verdana», 9 pt (rozmiar czcionki).

9. Dozwolone formatowanie tekstu w formie listów. Mogą być używane listy punktowane, numerowane i wielopoziomowe. Do list numerowanych należy stosować cyfry arabskie «1.», «1.1.», «2)», «2.1)», itp. Do list punktowanych należy stosować symbole «-», «-» lub «•».

Requirements for design of the authors' materials

1. The paper should be written on the current issues, contain the results of deep research and explanation of received scientific conclusions.

2. The paper must be written in Polish, English, Ukrainian or Russian; the author should thoroughly proof the paper, it should correspond to the thematic orientation of the Collection and include all structural elements (in specified order), namely:

2.1) Metadata (information about author (s) of the article and its abstract part) that is placed sequentially in article mother language and English and include (if the article mother language is English, then metadata should be only in English):

- Information about author (full name, academic title and academic degree, place of work or study, position, City, State, E-mail);

- Title of the article;

- Abstract in article mother language (30-100 words), where is clearly formulated the main idea of the article and proved its actuality. **It is important!** Abstract in English should be informative and original, it should reflect the main content of the article and research results (summary of the article and its reviewing), the abstract in English should be 100-250 words;

- keywords (5-8 words);

- number of formulas, tables, figures and literature should be as follows: for Polish (Formuły: 2; rys.: 3; tabl.: 1; bibl.: 12); for English (Formulas: 2; fig.: 3; tabl.: 1; bibl.: 12); for Ukrainian (Формул: 2; рис.: 3; табл.: 1; бібл.: 12); for Russian (Формул: 2; рис.: 3; табл.: 1; библ.: 12);

- JEL Classification (for papers in Economics).

2.2) The text of the article should contain interrelated parts, which start with specified title in bold

- **Introduction.** Statement of problem in general view and its connection with the actual researches and publications and also with important scientific and practical problems, with the obligatory references in the text to the used literature. The author should separate from the general problem the part, which is explored by him, and show its actuality;

- **Literature review and the problem statement.** Statement of purpose and methods of theme research that is considered;

- **Research results.** Description of main material with explanation of scientific results;

- **Conclusions.** Scientific novelty, theoretical and practical importance of research, socio-economic effects arising from the implementation of scientific results. Prospects for further research in this area;

- **Literature.** The list of used literature should be placed at the end of the article. For all source material must be corresponding references. In the text the links to original source should be taken in square brackets with indication of Author(s) Surname(s) and the year of publication (example, «...[Anosov 2014] ...», «...[Kovalenko, Podolai 2005] ...», «...[The World Bank 2009] ...», «...[Gray 1998]...», «...[Gray, Dooley 1999]...» etc.). Original sources are specified in original language. References to the unpublished works are not permitted. If the article mother language isn't English, then **the reference list** is added with translation in English (**References**) due to the international standard bibliographic **APA-2010**. Names periodic editions (magazines, collections and other) are served transliteration, and in brackets in English. Number of references should have **at least 10 references**, from which at least one half should be references to foreign sources (if the article mother language is Ukrainian or Russian). **Source name in the references are placed in the alphabetically order.** To make references to textbooks, teaching aids are not rational.

3. The volume of the article is 8-16 pages of A4; page margins – 2,5 cm, and:

– **for Metadata (Author's information)**: font «Verdana»; 11 point (font size); single spacing; text alignment – by left;

– **for Paper Name**: in 1 line after Metadata; font «Verdana»; 13 point (font size); single spacing; IN CAPITAL; bold; text alignment – by center;

– **for Metadata (Abstract, Keywords etc)**: font «Verdana»; 11 point (font size); single spacing; text alignment – by width;

– **for Main Text**: in 1 line after Paper Name; font «Verdana»; 12 point (font size); single spacing; paragraph indent – 1,25 cm; text alignment – by width.

4. The text of the article should be clear, concise, number of tables, formulas and illustrations (schemes, figures, graphs, diagrams) - minimum and they should apply only if it significantly improves the content of the article, and in case of better and deeper understanding of the article meaning.

5. The graphics (schemes, figures, graphs, diagrams) within the text should be alignment by width with the caption at the bottom «Figure № – Name of graphic» (for the caption – alignment by left) with the obligatory link on it within the article text. The graphics should be in high resolution.

6. The tables should be compact, logically built, and have ordinal number and a short expressive title that covers the topic and content of the table. The table text design: font «Verdana»; 11 point; single spacing. The table within the text should be alignment by width with the caption at the top «Table № – Name of table» (for the caption – alignment by left) with the obligatory link on it within the article text.

7. The formulas should be created with the help of equation editor – MS Equation. Each formula on which there is the link within the article text (example, «... using equation (3) it is possible...»), should be numbered. At this the alignment of the formula by width and numbering alignment by right side.

8. Citing, tables, illustrations, all data are submitted with reference to the source. Under each table and figure should be indicated the source (Source: ...). For notations should be used the font: Verdana, 9 point.

9. It is possible to format the text using the lists. Lists can be bulleted, numbering and multilevel. For numbering lists should be used Arabic numbers «1.», «1.1.», «2)», «2.1)» etc. For the bulleted lists be used symbols «-», «-» or «•».

Вимоги до оформлення авторських матеріалів

1. Стаття має бути написана на актуальну тему, містити результати глибокого наукового дослідження та обґрунтування отриманих наукових висновків.

2. Стаття має бути написана польською, англійською, українською, російською мовами, ретельно вичитана автором, відповідати тематичним спрямуванням Збірника наукових праць і включати всі структурні елементи (з дотриманням вказаної послідовності), а саме:

2.1) Метадані (інформація про автора(ів) статті та її реферативна частина), що розміщуються послідовно мовою статті та англійською мовами та включають у себе (якщо мова статті англійська, то метадані надаються тільки англійською мовою):

- відомості про автора (прізвище, ініціали, вчене звання і вчений ступінь, місце роботи або навчання, посада, населений пункт, держава, E-mail);

- назва статті;

- анотація мовою статті (від 30 до 100 слів), де чітко сформульовано головну ідею статті і обґрунтовано її актуальність. **Важливо!** Анотація англійською мовою (**Abstract**) має бути інформативною й оригінальною, відображати основний зміст статті та результатів дослідження (стилий виклад статті, її реферування), обсяг анотації англійською мовою: 100-250 слів;

- ключові слова (5-8 слів);

- кількість формул, таблиць, рисунків та літературних джерел в наступному вигляді: для польської мови (Formuły: 2; rys.: 3; tabl.: 1; bibl.: 12); для англійської (Formulas: 2; fig.: 3; tabl.: 1; bibl.: 12); для української мови (Формул: 2; рис.: 3; табл.: 1; бібл.: 12); для російської мови (Формул: 2; рис.: 3; табл.: 1; библ.: 12);

- JEL класифікацію (для статей з економіки).

2.2) Текст статті, який повинен вміщати в себе взаємопов'язані розділи, які повинні починатися вказаним заголовком, виділеним напівжирним шрифтом:

- **Вступ.** Постановка проблеми в загальному вигляді і її зв'язок з останніми дослідженнями і публікаціями, а також з важливими науковими і практичними завданнями, з обов'язковими посиланнями в тексті на використану літературу. Автор повинен виділити із загальної проблеми ту частину, яку він досліджує, і показати її актуальність;

- **Аналіз досліджень та постановка завдання.** Формулювання мети і методів дослідження теми, що розглядається;

- **Результати дослідження.** Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням одержаних наукових результатів;

- **Висновки.** Наукова новизна, теоретичне і практичне значення досліджень, соціально-економічний ефект, який виникає внаслідок впровадження наукових результатів. Перспективи подальших наукових розробок у цьому напрямку;

- **Література.** Список використаної літератури розміщується наприкінці статті. На всі першоджерела повинні бути зроблені посилання. У тексті посилання на першоджерела проставляються у квадратних дужках із зазначенням Прізвищ автора(ів) та роком видання (наприклад, «...[Аносов 2014] ...», «...[Коваленко, Подолай 2005] ...», «...[The World Bank 2009] ...», «...[Gray 1998]...», «...[Gray, Dooley 1999]...» тощо). Першоджерела подаються мовою оригіналу. Посилання на неопубліковані роботи не допускаються. **До списку літератури** додається її переклад англійською мовою (**References**), де розміщуються ті ж самі джерела англійською мовою оформлені за міжнародним бібліографічним стандартом **APA-2010**. Назви періодичних видань (журналів, збірників та ін.) подаються транслітерацією, а в дужках – англійською мовою.

Кількість літературних джерел має становити **не менше 10 посилань**, з яких не менше ніж половина має бути посиланнями на іноземні джерела (якщо мова статті українська або російська). **Назви джерел у списку літератури розміщуються за абеткою**. Посилатися на підручники, навчальні посібники тощо не доцільно.

3. Обсяг статті має становити 8 - 16 сторінок формату А4; всі поля – 2,5 см та:

– **для метаданих (інформація про автора)**: шрифт «Verdana»; 11 кеглем (розмір шрифту); міжрядковий інтервал – одинарний; вирівнювання тексту – ліворуч;

– **для назви статті**: через 1 інтервал після метаданих; шрифт «Verdana»; 13 кеглем (розмір шрифту); міжрядковий інтервал – одинарний; **ВЕЛИКИМИ ЛІТЕРАМИ**; напівжирний; вирівнювання тексту – по центру;

– **для метаданих (Анотація, ключові слова тощо)**: шрифт «Verdana»; 11 кеглем (розмір шрифту); міжрядковий інтервал – одинарний; вирівнювання тексту – по ширині;

– **для основного тексту**: через 1 інтервал після назви статті; шрифт «Verdana»; 11 кеглем (розмір шрифту); міжрядковий інтервал – одинарний; абзацний відступ – 1,25 см; вирівнювання тексту – по ширині.

4. Виклад статті мусить бути чітким, стислим, кількість таблиць, формул та ілюстрацій (схеми, рисунки, графіки, діаграми) – мінімальною і застосовувати їх потрібно лише у випадку, коли це значно поліпшує зміст статті, дає змогу зрозуміти його повніше і глибше порівняно з текстовою формою викладу.

5. Ілюстрації (схеми, рисунки, графіки, діаграми) по тексту мають бути розташовані по центру з підписом під ними «Рис. № – Назва ілюстрації» (підпис має бути розташований з вирівнюванням – по центру) з обов'язковим посиланням на них по тексту статті. Ілюстрації мають бути високої якості.

6. Таблиці повинні бути компактними, логічно побудованими, мати порядковий номер та короткий виразний заголовок, що точно охоплює тему і зміст таблиці. Оформлення тексту таблиці: шрифтом «Verdana», 11 кеглем (розмір шрифту), через 1 інтервал. Таблиці по тексту мають бути розташовані по центру документа з підписом над ними «Таблиця № – Назва таблиці» (підпис має бути розташований з вирівнюванням – ліворуч) з обов'язковим посиланням на них по тексту статті.

7. Формули створюються за допомогою редактору формул MS Equation. Кожна формула, на яку є посилання по тексту статті (наприклад, «... за допомогою співвідношення (3) можливо...»), повинна мати нумерацію, при цьому розташування формули – по центру тексту із нумерацією праворуч.

8. Цитати, таблиці, ілюстрації, всі цифрові дані подаються з обов'язковими посиланнями на джерела. Під кожною таблицею та рисунком має бути зазначено джерело (Джерело: ...). Для подання джерела потрібно використовувати шрифт «Verdana», 9 кегль (розмір шрифту).

9. Допускається форматування тексту у вигляді списків. Списки можуть використовуватись маркіровані, нумеровані та багаторівневі. Для нумерованих списків мають використовуватись арабські цифри «1.», «1.1.», «2)», «2.1)» тощо. Для маркірованих списків мають використовуватись символи «-», «-» або «•».

Требования к оформлению авторских материалов

1. Статья должна быть написана на актуальную тему, содержать результаты глубокого научного исследования и обоснования полученных научных выводов.

2. Статья должна быть написана на польском, английском, украинском или русском языках, тщательно вычитана автором, отвечать тематическим направлениям Сборника научных трудов и включать все структурные элементы (с соблюдением указанной последовательности), а именно:

2.1) Метаданные (сведения об авторе(ах) статьи и ее реферативная часть), которые размещаются последовательно на языке статьи и английском языках и включают в себя (если язык статьи английский, то метаданные приводятся только на английском языке):

– сведения об авторе (фамилия, инициалы, ученое звание и ученая степень, место работы или учебы, должность, населенный пункт, страна, E-mail);

– название статьи;

– аннотация на языке статьи (от 30 до 100 слов), где четко сформулирована главная идея статьи и обоснована ее актуальность. **Важно!** Аннотация на английском языке (**Abstract**) должна быть информативной и оригинальной, отражать основное содержание статьи и результатов исследования (краткое изложение статьи, ее реферирование), объем аннотации на английском языке: 100-250 слов;

– ключевые слова (5-8 слов);

– количество формул, таблиц, рисунков и литературных источников в следующем виде: для польского языка (Formuły: 2; rys.: 3; tab.: 1; bibl.: 12); для английского (Formulas: 2; fig.: 3; tabl.: 1; bibl.: 12); для украинского языка (Формул: 2; рис.: 3; табл.: 1; бібл.: 12); для русского языка (Формул: 2; рис.: 3; табл.: 1; библи.: 12);

– JEL классификацию (для статей по экономической тематике).

2.2) Текст статьи, который должен вмещать в себя взаимосвязанные разделы, которые должны начинаться указанным заголовком, выделенным полужирным шрифтом:

– **Вступление.** Постановка проблемы в общем виде и ее связь с последними исследованиями и публикациями, а также с важными научными и практическими заданиями, с обязательными ссылками в тексте на использованную литературу. Автор должен выделить из общей проблемы ту часть, которую он исследует, и показать ее актуальность;

– **Анализ исследований и постановка задачи.** Формулирование цели и методов исследования темы, которая рассматривается;

– **Результаты исследования.** Изложение основного материала исследования с обоснованием полученных научных результатов;

– **Выводы.** Научная новизна, теоретическое и практическое значение исследований, социально-экономический эффект, который возникает вследствие внедрения научных результатов. Перспективы дальнейших научных разработок в этом направлении;

– **Литература.** Список использованной литературы размещается в конце статьи. На все первоисточники должны быть сделаны ссылки. В тексте ссылки на первоисточники проставляются в квадратных скобках с указанием Фамилии автора(ов) и года публикации (например, «...[Аносов 2014] ...», «...[Коваленко, Подолай 2005] ...», «...[The World Bank 2009] ...», «...[Gray 1998]...», «...[Gray, Dooley 1999]...» и т.д. Первоисточники подаются на языке оригинала. Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. **К списку литературы** прилагается его перевод на английском языке (**References**), где размещаются

те же источники на английском языке оформлены по международным библиографическим стандартом **APA-2010**. Названия периодических изданий (журналов, сборников и др.) подаются транслитерацией, а в скобках – на английском языке. Количество литературных источников должно составлять **не менее 10 ссылок**, из которых не менее чем половина должна быть ссылками на иностранные источники (если язык статьи украинский или русский). **Названия источников в списке литературы располагаются по алфавиту.** Ссылаться на учебники, учебные пособия не целесообразно.

3. Объем статьи должен составлять 8 - 16 страниц формата А4; все поля – 2,5 см, и:

– **для метаданных (информация про автора)**: шрифт «Verdana»; 11 кегель (размер шрифта); межстрочный интервал – одинарный; выравнивание текста – по левому краю;

– **для названия статьи**: через 1 интервал после метаданных; шрифт «Verdana»; 13 кегель (размер шрифта); межстрочный интервал – одинарный; ПРОПИСНЫМИ БУКВАМИ; полужирный; выравнивание текста – по центру;

– **для метаданных (Аннотация, ключевые слова и др.)**: шрифт «Verdana»; 11 кегель (размер шрифта); межстрочный интервал – одинарный; выравнивание текста – по ширине;

– **для основного текста**: через 1 интервал после названия статьи; шрифт «Verdana»; 11 кегель (размер шрифта); межстрочный интервал – одинарный; абзацный отступ – 1,25 см; выравнивание текста – по ширине.

4. Изложение статьи должно быть четким, кратким, количество таблиц, формул и иллюстраций (схемы, рисунки, графики, диаграммы) – минимальным и применять их нужно только в случае, когда это значительно улучшает содержание статьи, дает возможность понять его полнее и глубже по сравнению с текстовой формой изложения.

5. Иллюстрации (схемы, рисунки, графики, диаграммы) по тексту должны быть расположены по центру с подписью под ними «Рис. № – Название иллюстрации» (подпись должна располагаться с выравниванием по центру) с обязательной ссылкой на них по тексту статьи. Иллюстрации должны быть высокого качества.

6. Таблицы должны быть компактными, логично построенными, иметь порядковый номер и краткий выразительный заголовок, который точно охватывает тему и содержание таблицы. Оформление текста таблицы: шрифтом «Verdana», 11 кеглем (размер шрифта), межстрочный интервал – одинарный. Таблицы по тексту должны располагаться по центру документа с подписью над ними «Таблица № – Название таблицы» (подпись должна располагаться с выравниванием по левому краю) с обязательной ссылкой на них по тексту статьи.

7. Формулы создаются с помощью редактора формул MS Equation. Каждая формула, на которую имеется ссылка по тексту статьи (например, «... с помощью соотношения (3) можно...»), должна иметь нумерацию, при этом расположении формулы – по центру текста с нумерацией справа.

8. Цитаты, таблицы, иллюстрации, все цифровые данные подаются с обязательной ссылкой на источники. Под каждой таблицей и рисунком должен быть указан источник (Источник: ...). Для указания источника необходимо использовать шрифт «Verdana», 9 кегель (размер шрифта).

9. Допускается форматирование текста в виде списков. Списки могут использоваться маркированные, нумерованные и многоуровневые. Для нумерованных списков должны использоваться арабские цифры «1.», «1.1.», «2.1.» и т.д. Для маркированных списков должны использоваться символы «-», «-» или «•».